

Pule'anga 'o Tonga

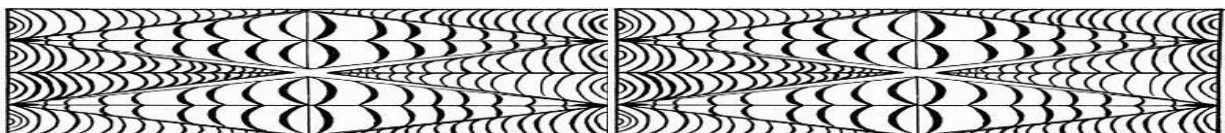
16 POTUNGĀUE AKO moe AKO NGĀUE

FOKOTU'UTU'U NGĀUE

mo e

PA'ANGA NGĀUE

TA'U FAKAPA'ANGA 2024/25 – 2026/27

Vahevahe

Ngaahi Tēpile.....	3
Ngaahi Fakatātā	4
Ngaahi Fakanounou mo honau ngaahi fakalōloa	4
Me‘a ‘a e ‘Eiki Minisitā Akó	6
Talateu mei he Pule Ngāue	7
1. Tūhulu (Executive Summary)	8
1.1 Tu‘utu‘uni, Lao, Fakahoko Ngāue mo e Fokotu‘utu‘u Ngāue.....	8
1.2 Ngaahi Hoa Ngāue	9
1.3 Fa‘unga, Ola mo e Halafononga	10
1.4 Alanga Fale ki he Fokotu‘utu‘u Langa Fakalakalaka ‘o Tonga (TSDF), Ngaahi taumu‘a Fakamamani lahi ‘o e Fakalakalaka (SDGs) mo e Alanga Fale ki he Fakalakalaka ‘o e Ngaahi Fonua Kaunga‘apí	12
1.4.1 TSDF, SDG, Ngaahi Fokotu‘utu‘u Langafalakalaka mo e Potungāué	12
1.4.2 Faka‘amu ‘a e Pule‘anga mo e Fokotu‘utu‘u Ngāue kehekehe	14
2. Vakai ki he Potungāue	16
2.1 Ngaahi Va‘a mo honau takitaha fatongia.....	16
2.2 Fa‘unga ‘o e Potungāue Ako.....	22
2.3 Ko e Ngaahi liliu kuo fakahoko ‘e he Potungāué	23
3. Pa‘anga Ngāue mo e Kau Ngāue ‘a e Potungāué.....	27
4. Ngaahi Polokalama ‘a e Potungāué	28
Polokalama 16.1 Tataki, Tu‘utu‘uni Ngāue mo e Palani	28
16.1.01 ‘Ofisi ‘o e Minisitā.....	29
16.1.02 ‘Ofisi ‘o e Pule Ngāué.....	31
16.1.03 Va‘a Ngāue Tokoni	33
16.1.04 Va‘a Tokangaekina ‘o e Kau Ngāué	37
16.1.05 Va‘a Pa‘anga	41
16.1.06 Va‘a Tokangaekina e Ngaahi Ngāue Tokoni mei Muli mo e Ngāue Fakataha.....	46
16.1.07 Va‘a ki he Fokotu‘utu‘u ‘o e Ngaahi Tu‘utu‘uni Ngāue moe Fekumi.....	49
Polokalama 16.2 Tokoni ki he Tu‘unga Taau ‘o e Akó.....	560
16.2.01 Va‘a Siví	56
16.2.02 Va‘a ‘oku ne tokangaekina ‘a e lelei mo e taau ‘o e Akó	63
16.2.03 Va‘a Silapa mo e Paakí	67
Polokalama 16.3 Ako mo e Faiako	72
16.3.01 Va‘a Lautohi Si‘i ‘a e Pule‘angá.....	72
16.3.02 Va‘a Ako Kolisi (LTD) Secondary	79
16.3.03 Va‘a Tānaki Fakamatala ma‘á e Akó mo e; ‘Iló (TESD)	85

Ngaahi Tēpile

Tepile 1 Ngaahi Hoa Ngāue pea mo ‘enau fengāue’aki mo e Potungāue Akó mo e Ako Ngāué.....	9
Tepile 2 Alanga Fale hono 2 ki he Fokotu’utu’u Langa Fakalakalaka ‘o Tonga (TSDF II), Ngaahi Taumu’a Fakamamani lahi ‘o e Fakalakalaká (SDG) mo e Me’afua ki ha ngāue ‘oku fakahokohoko he Akó (KPI) ki ha ngāue ‘oku fakahoko he Ako Tefito	13
Tepile 3 Ola ‘o e Ngāue ‘o e Ngaahi Polokalama.....	18
Tepile 4 Ko e ngaahi liliú.....	24
Tepile 5 Vahevahe ‘o e Pa’anga Ngaue ki he Pa’anga ‘a e Pule’anga, Pa’anga Tokoni mei Muli mo e ngaahi me’a makehe (pa’anga mo e koloa), miliona.....	27
Tepile 6 Kau Ngaue mo honau taki taha vahevahe fakatu’unga.....	27
Tepile 7 ‘Ofisi ‘o e Minisitā, Ola, Ngaahi ngāue mo e KPI.....	29
Tepile 8 ‘Ofisi ‘o e Minisitā: Kau Ngāue.....	30
Tepile 9 ‘Ofisi ‘o e Minisitā: Pa’anga Ngāue.....	30
Tepile 10 ‘Ofisi ‘o e Pule Ngāue (CEO): Ola, Ngaahi Ngāue mo e KPI.....	31
Tepile 11 ‘Ofisi ‘o e Pule Ngāue (CEO): Kau Ngāue.....	312
Tepile 12 ‘Ofisi ‘o e Pule Ngāue (CEO): Pa’anga Ngāue.....	32
Tepile 13 Va’a Tokoni ki he Fakahoko Ngāue (CSD): Ola, Ngaahi ngāue, mo e KPI.....	33
Tepile 14 Va’a Tokoni ki he Fakahoko Ngāue (CSD): Kau Ngaue.....	36
Tepile 15 Va’a Tokoni ki he Fakahoko Ngāue (CSD): Pa’anga Ngāue.....	36
Tepile 16 Va’a Tokanga’i ‘o e Kau Ngāue ‘a e Potungaué (HRMD): Ola, Ngaahi Ngāue mo e KPI..	37
Tepile 17 Va’a Tokanga’i ‘o e Kau Ngāue ‘a e Potungaué (HRMD): Kau Ngāue.....	40
Tepile 18 Va’a Tokanga’i ‘o e Kau Ngāue ‘a e Potungaué (HRMD): Pa’anga Ngāue.....	40
Tepile 19 Va’a Pa’anga: Ola, Ngaahi Ngaue mo e KPI.....	41
Tepile 20 Va’a Pa’anga: Kau Ngāue:	45
Tepile 21 Va’a Pa’anga: Pa’anga Ngāue.....	45
Tepile 22 Va’a Fakahoko Ngāue ki he Ngaahi Tokoni (PMCD): Ola, Ngaahi Ngāue mo e KPI.....	46
Tepile 23 Va’a Fakahoko Ngāue ki he Ngaahi Tokoni (PMCD): Kau Ngāue.....	49
Tepile 24 Va’a Fakahoko Ngāue ki he Ngaahi Tokoni (PMCD): Pa’anga Ngāue.....	49
Tepile 25 Va’a Palani e Lao, Ako mo e Fekumi (PPRD): Ola, Ngaahi Ngaue mo e KPI.....	50
Tepile 26 Va’a Palani e Lao, Ako mo e Fekumi (PPRD): Kau Ngāue.....	54
Tepile 27 Va’a Palani e Lao, Ako mo e Fekumi (PPRD): Pa’anga Ngāue.....	55
Tepile 28 Va’a Sivi (EAD): Ola, Ngaahi Ngāue mo e KPI	56
Tepile 29 Va’a Sivi (EAD): Kau Ngāue	612
Tepile 30 Va’a Sivi (EAD): Pa’anga Ngāue.....	62
Tepile 31 Va’a ‘oku Tokanga ki he Lelei mo e Taau ‘o e Akó (QAD): Ola, Ngaahi Ngāue mo e KPI	63
Tepile 32 Va’a ‘oku Tokanga ki he Lelei mo e Taau ‘o e Akó (QAD): Kau Ngāue	656
Tepile 33 Va’a ‘oku Tokanga ki he Lelei mo e Taau ‘o e Akó (QAD): Pa’anga Ngāue.....	66
Tepile 34 Va’a Silapa mo e Paaki Naunau (CDU): Ola, Ngaahi Ngāue mo e KPI.....	67
Tepile 35 Va’a Silapa mo e Paaki Naunau (CDU): Kau Ngāue	71
Tepile 36 Va’a Silapa mo e Paaki Naunau (CDU): Pa’anga Ngāue	71
Tepile 37 Va’a Ako Lautohi Pule’anga (GPS): Ola, Ngaahi Ngāue mo e KPI.....	72
Tepile 38 Va’a Ako Lautohi Pule’anga (GPS): Kau ngāue.....	78
Tepile 39 Va’a Ako Lautohi Pule’anga (GPS): Pa’anga Ngāue.....	78
Tepile 40 Va’a ki he Ngaahi Ako Kolisí: Ola, Ngaahi Ngāue mo e KPI.....	79
Tepile 41 Va’a ki he Ngaahi Ako Kolisí: Kau Ngāue	834
Tepile 42 Va’a ki he Ngaahi Ako Kolisí: Pa’anga Ngāue.....	84
Tepile 43 Va’a Tokangaekina, Ma’u Ako, Ngaahi Me’a Fakafokifa, Haó mo e Malu ‘a e Fanau ‘i he Atakai Akó (TESD): Ola, Ngaahi Ngāue mo e KPI.....	85
Tepile 44 Va’a TESD: Kau Ngāue.....	90
Table 45 Va’a TESD: Pa’anga Ngāue	90

Ngaahi Fakatātā

Faktātā 1: Mape Halafononga ‘a e Potungāue Ako mo Ako Ngāue	11
Fakatātā 2: Fa‘unga ‘o e Potungāue Akó	22

Ngaahi Fakanounou mo honau ngaahi faka‘uhinga

AMP	Fokotu‘utu‘u Ngāue Fakata‘u
CDU	Va‘a ki he Silapa ‘o e Akó
CEO	Pule Ngāue
CITVS	Tohi Fakamo‘oni Ako Ngāue
CSD	Va‘a Tokoni ki he Fakahoko Ngāue
EAD	Va‘a Sivi
ECE	Va‘a Tokamu‘a
EMIS	Va‘a Tānaki mo Tokanga‘i ‘o e Ngaahi Fakamatala Fakaakó
EQAP	Sino Ngāue ma‘á e Lelei ‘o e Akó ki hotau Ngaahi Fonua Kaungā‘apí
ESA	Vakai‘i mo Sivi‘i ‘a e Akó
FY	Ta‘u Fakapa‘anga
GER	Tu‘unga ‘oe tokolahi ‘oku lēsisita kihe akó ‘o tatau pē kiha fa‘ahinga ta‘u motu‘a
GOT	Pule‘anga ‘o Tonga
GPA	Ngaahi Faka‘amu Tēfīto ‘a e Pule‘angá
GPE	Nima Tokoni Fakavaha‘a Pule‘anga ki he Akó
GPS	Ako Lautohi Pule‘anga
HeLP	Fakahoko Ako ‘i he Ngaluope (E Learning)
HRMD	Va‘a Tokang‘i ‘o e Kau Ngāue ‘a e Potungaué
ICT	Fakamatala mo e Tekinolosia
KPI	Me‘afua ki ha ngāue ‘oku fakahoko he Akó
MDA	Ngaahi Potungāue mo e Ngaahi ‘Ofisi
M&E	Vakai‘i mo Fakafuofua‘i ‘a e Tu‘unga ‘o e Fakahoko Fatongia he Akó
MET	Potungāue Ako mo e Ako Ngāue
MOFNP	Potungāue Pa‘anga moe Palani Fakafonua
MSS	Ko e Tu‘unga Tuha mo Taau ke Fakahoko‘aki ‘a e Ngāue ki he Akó
NAEPF	Alanga Fale ki he Ngaahi Sivi Fakafonua
NER	Tu‘unga ‘oe tokolahi ‘oe fānau ‘oku lēsisita kihe akó ‘i he ta‘u fakaako koiá
PacREF	Alanga Fale ‘o e Akó ki hotau Ngaahi Fonua Kaungā‘apí
PacSIMS	Sisitemi ki hono tokanga‘i e ngaahi fakamatala ki he ngaahi ako‘anga moe ngaahi sistemi ako fakafonua he Pasifiki
NZQA	Ma‘umafai ki he Fakalele Ako mo e tohi Fakamo‘oni Ako ‘a Nu‘usila
NZVCC	Komiti Ma‘umafai ki hono fakapapau‘i mo tokangaekina ‘ae lelei mo Taau ‘oe ngaahi ‘univesiti
PILNA	Sivi Fika mo e Laukonga ‘a e Kalasi 3 mo e 4 ‘o e Ngaahi Fonua Kaungā‘apí
PMCD	Va‘a Fakahoko Ngāue ki he Ngaahi Tokoní (Project)
PMS	Founga Fakalele mo Vakai‘i ‘o e Fakahoko Fatongia ‘a e Kau Ngāue ‘a e Pule‘angá
PPRD	Va‘a Palani e Lao Ako mo e Fekumí
PSC	Poate ‘a e Kau Ngāue Faka-Pule‘anga
QAD	Va‘a ‘okú ne Tokangaekina ‘a e Lelei mo e Taau ‘o e Akó
QAF	Alangafale ki he taau ‘a e fakahoko fatongia
SDG	Ngaahi Taumu‘a Fakamāmani Lahi ‘o e Fakalakalaká
SEE	Sivi Hū ki he Ngaahi Kolisi
SEE	Va‘a Ako ki he Malu ‘o e ‘Atakai
SMT	Kau Taki Ngāue ‘a e Potungāue
SPC	Fakataha‘anga ‘oe ngaahi fonua ‘oe Pasifiki Saute
SRR	Ngaahi Lao kihe Lēsisita ‘o e ngaahi ako‘anga
STAT	Me‘afua ki he tu‘unga fakaakó ‘o e Fānau Kalasi 4 mo e 6

TEPF	Koe Alanga Fale ki he Akó
TESD	Va'a Tokangaekina, Ma'u Ako, Ngaahi Me'a Fakafokifā pea mo e Hao mo e Malu 'a e Fanau 'i he 'Ātakai Akó
TFSC	Tohi Fakamo'oni Ako Foomu Ono 'a Tonga
TNFSC	Tohi Fakamo'oni Ako Fakafonua 'a Tonga he Foomu Fitu
TNQAB	Ma'umafai ki he Fakalele Ako mo e tohi Fakamo'oni 'Akó
TNU	'Univēsiiti Fakafonua 'a Tonga
TRR	Ngaahi Lao ki he Lēsisita 'oe kau faiako
TSDF II	Alanga Fale hono II ki he Fokotu'utu'u Langa Fakalakalaka 'o Tonga
TVET	Ako Fakatekinikale mo e Ako Ngāue
UBE	Ngaahi Makatuliki 'o e Ako
UNESCO	Kautaha 'a e Ngaahi Pule'anga Fakatahataha ki he Ako, Saienisi 'o e Tukufakaholo Fakafonua
UNICEF	Kautaha 'a e Ngaahi Pule'anga Fakatahataha ki hono fakapa'anga e ngaahi fiema'u 'ae fānau
USP	'Univesiti 'o e Pasifikí

Me'a 'a e 'Eiki Minisitā Akó

Ko hono tukuatu eni 'oe fokotu'utu'u ngāue fo'ou pea mo e palani tōmu'a 'a e Potungāue Ako mo Ako Ngāue 'a Tongá kihe Ta'u Fakapa'anga 2024/25 – 2026/27. 'Oku fakafenāpaasi 'a e palani ngāue fo'ou ni moe ngaahi taumu'a ngāue ola 'a e Potungāue pea moe ngaahi makamaile mahino 'oku taumu'a mo faka'amua ke a'usia. 'Oku fakafenāpaasi foki 'a e palani fo'ou ni ki he Alangafale 'o e Ako 2004 – 2019 fakataha moe Alangafale Fo'ou 'o e Ako ki he 2022 – 2032 'a ia 'oku lolotonga fakakakatō; Fokotu'utu'u Langa Fakalalakala Fakamāmani Lahi hono 4 pea kau fakataha ki ai moe ngaahi palani fakalalakala kehekehe pē.

Koe palani ngāue fo'ou ni 'oku konga lalahi 'e tolu (3):
(i) Tataki, Tu'utu'uni Ngāue mo e Fokotu'utu'u Ngāue;
(ii) Tokanga 'i 'o e Tu'unga Taa'u 'oe Ngāue pea moe va'a ki he (iii) Akó mo e Faiakó.

'Oku hokohoko atu 'a e ngaahi fakalelei kehekehe ki he akó 'o tefito mei he ngaahi makatu'unga kehekehe 'o hangē ko hono Sivi'i 'o e Sekitoa 'o e Ako (Education Sector Analysis) ne fakahoko he 2022 kae'uma'ā 'a e ola 'o hono toe siofi 'o e Fokotu'utu'u Langa Fakalalakala Fakafonua hono Ua 'a Tongá pea mo e ngaahi fekumi moe ngaahi lipooti kehekehe.

Neongo e ngaahi pole 'o e feliuliaki 'a e 'eá moe uesia meihe puna 'ae mo'unga afi 'i he ta'u kuohili atú, ka 'oku taumu'a 'a e palani fo'ou ni ke hakeaki 'i 'a e tu'unga 'o e akó ke toe lelelange ma'ae hako tupu 'oe fonuá. 'Oku ngāue atu 'a e Pule'angá ke fakamālohiaange 'a e ngaahi ako'angá, fakalalakala 'i 'a e ngaahi lēsoni moe silapa akó kae'uma'ā 'a hono fakamālohia hono tānaki 'o e ngaahi fakamatala fakaakó ke tokoni ki hono faitokonia 'o e fānau kotoa ke lelei mo lahiane 'enau akó moe 'ilo.

'I he ta'u ni, 'oku mateuteu 'a e Potungāue ke fakahoko 'a e ngaahi ngāue lahi 'o hangē ko hono: Fakapapu'i 'oku lēsisita 'a e faiake kotoa pē; fokotu'u ha ngaahi ako'anga makehe kau katoa 'i Vava'u mo Ha'apai; tokonia 'a e 'Univēsi Fakafonua 'a Tongá (TNU) ki hono palani 'i 'a hono fokotu'u ha Ako'anga Fakafaito'o, Ako'anga Ako Lao pea mo ha Senitā ki he 'Ulungaanga Fakafonua 'a Tongá 'i he 'Univēsi. 'E kei hokohoko atu pē foki mo hono fakalelei 'i pea mo langa fo'ou 'oe ngaahi ako'angá ke maluange meihe ngaahi pole 'o e feliuliaki 'oe 'eá mo hono nunu'á. 'E toe fakalahi mo e ngaahi faingamālie ako sikolasipi 'i he mala'e 'oe mo'ui (health), laó (law) mo e akó, ke fakapapu'i 'oku tau ma'u ha kau mataotao 'i he ngaahi tafa'aki mahu'ingá ni ki hono fakamālohia e ngaahi ngāue'angá ni mo ngāue' i ho tau fonuá.

Lolotonga iá, 'oku faka'osi'osi atu 'a hono fakakakato koia 'o e Palani ki he Tu'utu'uni Ngāue ki he Alangafale 'o e Akó 2022 – 2032 'a ia ne fakakaukaua lolotonga e ngaahi pole 'o e mahaki faka'auha koviti moe hikuhi 'o e fakatamaki fakaenatula mei he mo'unga afi. 'Oku ne siofi e tu'unga 'oe akó 'i hotau fonuá pea lālanga fakataha ai e ngaahi fakakaukaua mei he komiuniti 'i he'ene fekau'aki mo e ngaahi taumu'a ola fakafonua mo fakavaha'apule'angá, ngaahi fakakaukaua mei he ngaahi Fokotu'utu'u Langa Fakalalakala 2012-2025, ko e palani ngāue 2024-2027 kae'uma'ā 'a e Alangafale 'o e Ako he Tahi Saute moe Ngaahi Taumu'a Fakalalakala Tu'uloá (SDG).

'Oku 'iai 'a e fakamālō loto houna'ia mo'oni ki he ni'ihiki kotoa ne nau fengāue'aki ki hono fo'u 'oe palani ngāue ko eni. 'Oatu foki moe fakamālō lahi ki he ngaahi hoa ngāue kotoa pē, kau ngāue mo e kakai kotoa pē 'i he tokoni mo e poupu 'i he'etau 'unu atu ketau ngāue' i 'a e palani ngāue fo'ou ni.

Faka'apa'apa atu,

HU'AKAVAMEILIKU
MINISTER FOR EDUCATION AND TRAINING

Message from the Chief Executive Officer

Ko e siate folau 'oku fokotu'u mai 'e he Palani Ngāue ko 'enī 'oku ne 'omai mo e ngaahi pole ke ngāue'i.

Neongo ia, he 'ikai tuku e vaká kae fai ha kakau he makatu'unga 'i he tākanga 'e tau fohé 'i he falala mo e taukei ki hono palani'i mo siofi fakapotopoto 'a e ngaahi taumu'a ke toe leleiange ai e Potungāué.

'Oku kei tu'utai pē 'a e taumu'a 'a e Potungāué ke fakapapau'i 'oku faingofua pea faingamālie 'a e tokotaha kotoa pē ke ako pea fakalakalaka e ola 'o 'enau akó foki. Ko e tefito'i ngāue fakalukufua leva ia 'a e potungāué ko hono fokotu'utu'u 'a e ngaahi taumu'a ngāué mo hono ngaahi me'afua hāmai, founa moe taimi ki hono fakahokó, fakataha ia mo hono ngaahi tu'utu'uni ngāue ke fakapapau'i 'e a'usia kakato e ngaahi taumu'a koiá.

'Oku 'i ai e fakamālō loto hounga'ia ki he kau talēkitá moe kau 'ōfisa mā'olunga 'o e Potungāué 'i he tokoni lelei kotoa pē koe'uhi ke a'usia e vīsoné. 'Oku hounga foki moe fetokoni'aki mo e ngaahi kupu fekau'akí hono kotoa koe'uhi ko hono kilala hake 'o e akó 'i hotau fonuá.

'Oku hounga 'aupito foki moe tokoni mei he 'Eiki Minisitā ka ko e Palēmia 'o Tonga 'i he tāsipinga, tākiekina mo e ngaahi tokoni kotoa pē ki he akó 'i Tonga. Ko hono kei fakamahu'inga'i e akó mo 'ene kaunga lahi 'i hono fakaafea mai 'o e ngaahi tokoni fakapa'anga mo e ngaahi tokoni kehekehe 'oku taa'imālie ai hotau fonuá.

Tau tulitulifua mu'a ki he palani ngāué ni pea ke tau fakahoko hotau lelei tahá ke tau ngāue'i ki he lelei tahá te tau ala lavá.

Faka'apa'apa atu,

Tsikeli. Ng. Oko - Chief Executive Officer

The signature is in blue ink. Below it is a circular official stamp of the Ministry of Education and Training, Tonga. The stamp contains the text 'MINISTRY OF EDUCATION AND TRAINING' and 'CEO ★ TONGA'.

1. Tūhulu (Executive Summary)

1.1 Tu'utu'uni, Lao, Fakahoko Ngāue mo e Fokotu'utu'u Ngāue

Ko e Potungāue Ako mo e Ako Ngāue, ko e nima ngāue ia 'o e Pule'angá ki hono fatongia ma'á e fonuá 'oku tu'utu'uni 'i he Konisitūtoné, Ngaahi laó mo e ngaahi aleapau fakavaha'apule'angá, kau atu ki ai mo e ngaahi fokotu'utu'ú 'i he Alangafale hono II ki he Fokotu'utu'u langa fakalakalaka 'a Tonga (TSDF II). Ko e ngaahi tu'utu'uni ko 'ení 'oku tukufakafalala ia ki he ngaahi fokotu'utu'u ngāue mei he ngaahi tafa'aki kehekehe, ngaahi aleapau kehekehe, ngaahi hoa ngāue kehekehe 'o tatau pe 'i Tongá ni pea mo mulí na foki.

Ko e mafai fakalao 'o e Potungāue 'oku hā ia 'i he Lao ki he Akó 'o e 2013 pea tali 'e he Minisitā 'o fakatatau ki hono ngaahi mafai kuo foaki 'e he Lao 2013 'a ia 'oku pehē ni:

- Ke fakapapau'i 'oku faka'inasi'aki 'a Tonga ha kakai poto mo taukei 'i hono fakalakalaka 'oku taau mo tu'uloa ma'á e fonuá.
- Ke fale'i 'a e Pule'anga 'i he Ako Tokamu'á, Lautohi Pule'angá, Ngaahi Kolisí mo e ngaahi Ako Ma'olunga Angé pea pehē ki he halafononga mo e pole 'o e Akó ki he Senituli uofulumatahá ni.
- Ke fakapapau'i 'oku fakahoko taau, 'aonga mo toloanga 'a e ngaahi lao mo e tu'utu'uni ngāue ki he akó.

Ko e ngaahi hoa ngāue 'o e Potungāue Ako mo Ako Ngāue 'oku kau ki ai 'a e Kapinetí, Ngaahi Potungāue 'a e Pule'angá, Ngaahi Kautaha 'Ikai Fakapule'angá, Ngaahi Fa'unga Ako 'Ikai ke Pule'angá, Ngaahi Sino Ngāue Fakatautaha, Ngaahi Kolo mo e Kakai.

Tanaki atu ki he ngaahi me'a 'e hiva 'oku lolotonga fakamu'omu'a 'e he Pule'anga, ko hono teuteu 'i 'a e ma'u me'atokoni pongipongi ki he ngaahi Ako'anga Lautohi Si'i 'o e 'Otu Tongá. Na'e kamata 'i he ta'u kuo 'osi pea fokotu'u ia ko e me'a mahu'inga ke kei hokohoko atu pē. 'Oku kamata 'i 'a e ngaue ko 'eni, 'o fakataumu'a ke teuteu ha houa ma'u me'atokoni pongipongi 'e ua 'i he uike ke fakamālohia e me'akai fakatupu mo'ui lelei 'i he fānau akó. 'Oku tukupā 'a e Pule'angá ke tokanga ki he lelei fakalukufua 'a e Ako mo e tu'unga lelei.

'I he Fokotu'utu'u Ngāue ki he Fakalakalaka Fakavaha'a Pule'anga (SDG 2030) 'oku fokotu'u ai 'a e faka'amu lalahi hono fa (4). 'I he taumu'a hono fa (4) 'oku hā ai 'a e faka'amu fakamāmani lahi ko ia ke a'usia 'e māmani 'i he 2030 ha tu'unga ako 'oku tuha mo taau. Pea kuo fokotu'u ai 'e he Kau 'Ulu 'o e Akó 'i he ngaahi fonua kaunga'api ha Alanga Fale ki he Akó (PacRef 2018 -2030) ke ne fakahoko mo fakapapau'i 'a e faka'amu ko 'ení.

Ko e ngaahi lao, ngaahi tu'utu'uni ngāue mo e ngaahi aleapau mahu'inga ke tokanga ki ai 'a e Potungāue Ako mo e Ako Ngāue:

- Lao 'o e Ako 2013 (mo hono fakalelei 2016, 2020)
- Ko e ngaahi tu'utu'uni 'o e Akó/ 2002 (Ngaahi Ako mo e Ngaahi fiema'u fakalukufua) 'oku lolotonga fakahoko 'a e fakalelei ki ai.
- Lao 'o e Ma'umafai ki he Fakalele Akó mo e Tohi Fakamo'oni akó 2004 (TNQAB)
- Alangafale Hono II ki he Fokotu'utu'u Langa Fakalakalaka 'a Tonga (TSDF 11 2015-2024)
- Ngaahi Faka'amu (Agenda) mo e Fiema'u vivili 'a e Pule'anga (GPA: 2023 -2026)
- Alangafale ki he Ako (TEPF) 'o e 2004 – 2019
- Fokotu'utu'u Ngāue ki he Fakalakalaka Fakavaha'a Pule'anga (2015-2030)
- Alangafale ki he Akó 'a hotau ngaahi fonua kaunga'api (PacREF 2018 - 2030)
- Konivesio 'o e Pule'anga Fakatahataha ki he Totonu 'o e Longa'i Fanau (Tali 'e he Pule'anga Tonga 1995)
- Konivesio 'o e Pule'anga Fakatahataha ki he Totonu 'o e Kakai Faingata'a'ia Fakaesino (Tali

- ‘e he Pule‘anga Tonga 2007)
- Vakai‘i mo Sivi‘i ‘a e Akó. (ESA 2022)
- Ngaahi Tu‘utu‘uni (Lesisita ‘o e Kau Faiako) ki he Ako 2021

1.2 Ngaahi Hoa Ngāue

‘Oku mahu‘inga ‘aupito ke mahu‘ingamālie ‘a e fiema‘u ‘a e ngaahi hoa ngāue ki he Potungāue pea pehē foki ‘a hono tokanga‘i ke tauhi ‘a honau vā fakangāue ko e fakava‘e mahu‘inga ia ki hono fokotu‘utu‘u ‘o e fokotu‘utu‘u ngāue fakata‘u tolu ko ‘eni. Ko e fiema‘u ko ia ‘a e ngaahi hoa ngāue ‘oku fakama‘unga taha pē ki he ola ‘oku fai ki ai ‘a e faka‘amú, ngaahi liliu ‘e fiema‘u ke fakahoko pea pehē ki he ngaahi vahevahe mo e fokotu‘utu‘u ‘e hokó. Makatu‘unga ‘i he femahino‘aki ko iá, ‘oku lava leva ke fakapapau‘i ha pa‘anga ngāue ke fakaivia ‘aki ‘a e fokotu‘utu‘u ‘oku faí. Ko hono fakakakato, ngāue vaofi, muimui‘i mo faipau ki he ngaahi fakahinohino ‘oku tokanga ki ai ‘a e ngaahi hoa ngāue ko e taha‘i me‘a mahu‘inga ia ki hono fatu ‘o e fokotu‘utu‘u ni. Ko e ngaahi Hoa Ngāue mo nima tokoni lalahí, ko e Pule‘anga ‘Aositileliá, Siapaní, Nu‘usilá, Nima Tokoni Fakavaha‘a Pule‘anga ki he Akó (GPE), Pangike ‘a Mamani (WB) mo e Kautaha ‘a e Ngaahi Pule‘anga Fakatahataha ki he Ako, Saienisi ‘o e Tukufakaholo Fakafonua (UNICEF).

Tēpile 1 Ngaahi Hoa Ngāue pea mo ‘enau fengāue‘aki mo e Potungāue Ako mo e Ako Ngāue

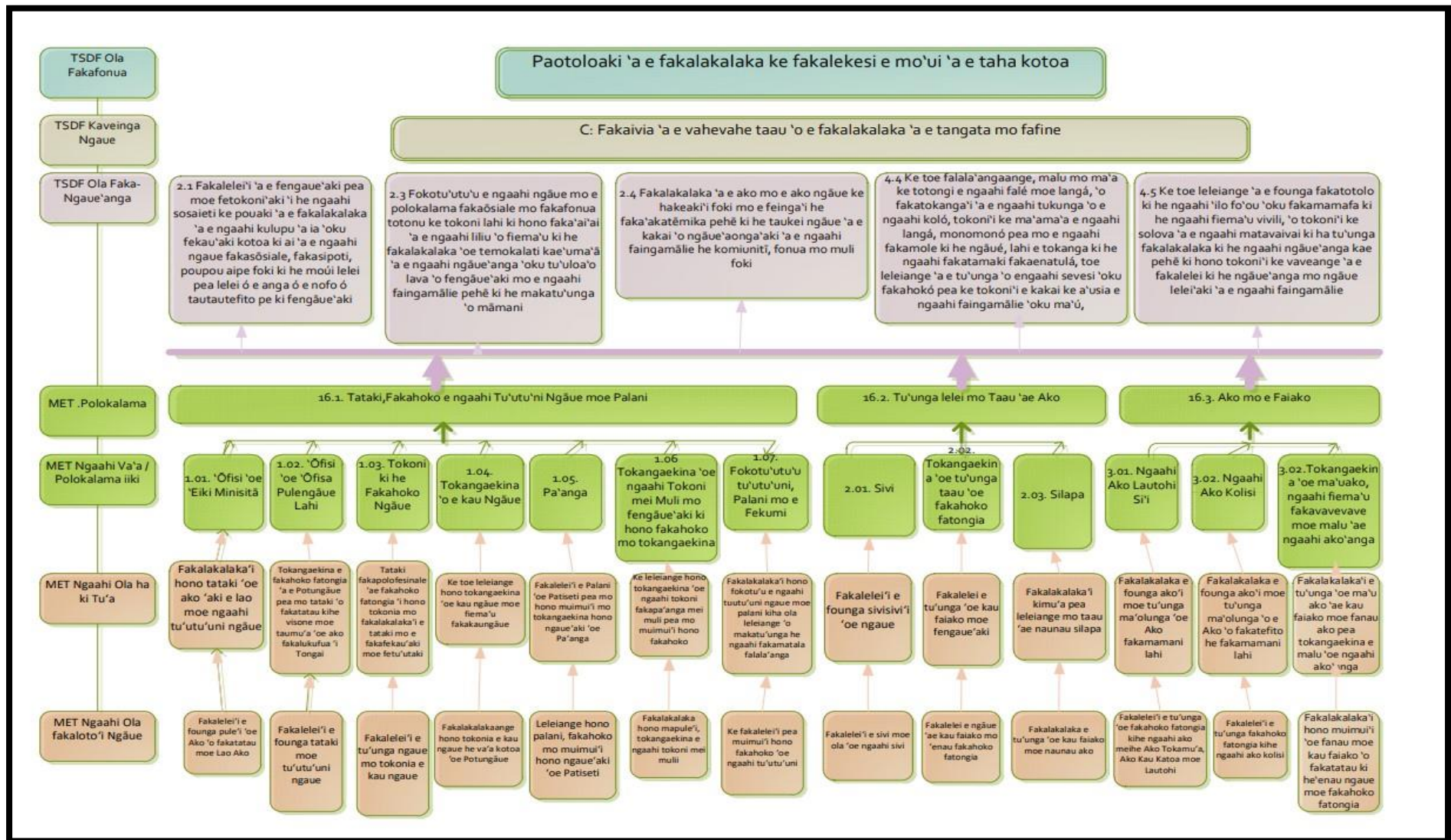
Ngaahi Hoa Ngāue		Ngaahi Tokoni	Fengāue‘aki mo e MET	Vakai‘i ‘o e MET
Kapineti	-	Pa‘anga Ngāue	-	Tu‘utu‘uni
Falealea	-	Pa‘anga Ngāue	-	Ngāue
Ngaahi Potungāue mo e Ngaahi ‘Ofisi (MDA)	-	Pa‘anga (MOF) Kau Ngāue (PSC)	Ngaahi Tokoni ki he Akó	Ngāue (PMO) Fokotu‘utu‘u Fakafonua (MOF)
Kau Fokotu‘u Ako (Ngaahi Siasí mo e Fakafo‘ituitui)	Tu‘utu‘uni Ngāue, silapa, sivi, ngaahi tokoni	Ngaahi Akó	Femahino ‘aki/ Fe ngāue‘aki	Alea/ Fale‘i
Ko e Kakai Fakalukufua	Kau Ako	Ngaahi Totongi	Kautaha ‘a e Matu‘a mo e Kau Faiako	Alea/ Fale‘i
Ngaahi Hoa Tokoni Fakavaha‘a Pule‘anga	-	Fale‘i moe Tokoni	Fakahoko ‘a e ngahi tokoni	Alea/ Fale‘i
Ma‘umafai ki he Fakalele Ako mo e Tohi Fakamo‘oni Akó ‘a Tonga (TNQAB)	Kau Ako	Ako mo e Ako Ngāue (TVET) mo e ngahi Ako Ma‘olunga Angé	Alea/ Fale‘i	-
‘Univesiti Fakafonua ‘o Tonga (TNU)	Kau Ako	Ako Fakafaiako, mo e Fakatotolo Ako	Alea/ Fale‘i	-
Va‘a Fakasitetisitika ‘o Tonga (TSD)		Ako ki he Ngaue Tanaki mo Tokanga‘i Fakamatala Fakaako	Alea/ Fale‘i mo e Tokoni	Alea/ Fale‘i
‘Univesiti ‘o e Pasifiki Saute(USP)	Kau Ako	Ako Fakafaiako, Ako hili ‘a e Kolisi mo e Fakatotolo Ako	Alea, Fale‘i mo e Tokoni	-
Fakataha‘anga ‘a e ngaahi fonua ‘o e Pasifiki Saute (SPC) moe Va‘a Tokangaekina e Polokalama Ako moe Sivi (EQAP)	-	Sivi Laukonga mo e Fika ‘a e Kalasi 3 mo e 6 (PILNA)	Fale‘i	-

1.3 Fa'unga, Ola mo e Halafononga

'Oku hā 'i he fakatātā 'i laló (Fakatātā 1) 'a e felalave'i 'a e ngaahi taumu'a 'o e Alangafale hono II ki he Fokotu'utu'u langa fakalakalaka 'o Tonga (TSDF II: 2015-2025) pea mo e ngaahi fungavaka fakahoko fatongia 'o e Potungāué . 'I he fungavaka taupotu ki laló 'oku hā ai 'a e ngaahi fua mo e ola 'o e fakahoko fatongia fakaloto'i potungāue 'a e Potungāué. Ko e ngaahi ola ko 'ení 'oku hoko ia ko e fakava'e ki hono langa, tōkaki mo fakafua 'a e ngaahi taumu'a 'a e Potungāué mo e ngaahi fokotu'utu'u 'a e TSDF II kau ai 'a e Ola Fakafonua C: Pātoloaki 'a e fakalakalaka ke fakalekesi e mo'ui 'a e tokotaha kotoa pē.

Fakatātā 1: Mape Halafononga 'a e Potungāue Ako mo Ako Ngāue

1.4 TSDF, SDGs mo e Alangafale ki he Fakalakalaka 'o e Ngaahi Fonua Kaungā'apí (RF)

1.4.1 Ngaahi Fokotu'utu'u Langa fakalakalaka mo e Potungāue

'Oku tākiekina e Potungāue 'e he TSDF II 'one muia e ngaahi fakalakalaka tefito 'a e fonuá 'i he ta'u 'e 10. 'Oku poupoua lahi 'aupito 'e he Potungāue 'a hono fakahoko koia 'o e TSDF II 'aki 'a hono palani 'i faka'auliliki 'o fenapaasi mo e ngaahi fokotu'utu'u fakapa'anga 'o tatau pē ki he pa'anga recurrent kae'uma'ā 'a e pa'anga tokoni ke fakahoko'aki 'a e fatongia 'o e Potungāue.

Ko e ngaahi fa'unga mo e fokotu'utu'u ngāue kotoa 'a e Potungāue 'oku hu'unga taha pē ia ki he Taumu'a Fakafonua C 'o e ngaahi taumu'a lalahi 'e fitu (7) 'i he TSDF II: Pātoloaki 'a e Fakalakalaka ke ne fakalekesi e mo'ui 'a e taha kotoa. 'Ikai ngata pē ai ka 'oku toe kanoni'aki foki 'a e fokotu'utu'u mo e fakahoko ngāue 'a e Potungāue 'aki 'a e ngaahi taumu'a ola 'oku fokotu'u mai 'e he TSDF II hangē ko e:

2.1 Fakalelei'i 'a e fengāue'aki pea mo e fetokoni'aki 'i he ngaahi sosaieti ke pou'aki 'a e fakalakalaka 'a e ngaahi kulupú 'a ia 'oku fekau'aki kotoa ki ai 'a e ngaahi ngāue fakasosialé, fakaipotí poupou ai pē foki ki he mo'ui lelei, vā lelei 'i he anga 'o e nofó 'o tautautefito pē ki he fengāue'aki.

'I he fakalotofonuá, 'oku fakalotolahi 'i 'e he Potungāue 'a e kau 'a e Tonga kotoa 'i he feako'aki 'i he akó moe pōto 'i 'iló, ngaahi ngāue fakakomuinitī 'o hangē ko e kautaha 'a e mātu'ā mo e fānaú, ngaahi me'a fakasōsialé, sipotí, tō'onga mo'ui lelei pea moe mo'ui

2.3 Ngaahi founa fakahoko fatongia taau fakasōsiale mo faka'ulungaanga.

'Oku tokoni lahi 'a e Potungāue ki hono tauhi 'o e ngaahi founa totonu mo taau ki hono paotoloaki 'o hotau Tongá 'o ngāue'aki e silapa akó, ngaahi tu'utu'uni ngāue, faiako 'i pea moe ngaahi polokalama fakafonuá. 'Oku ngāue'aki eni ki hono faka'ali'ali 'a e ngaahi liliu 'oku fiema'u ki he fakalakalaka temokalati taau mo kitautolu kae'uma'ā 'a e ngaahi ngāue 'oku tu'uloa mo kakato ke lava 'o fengāue'aki leleiangē mo e ngaahi faingamālie pe pole 'o hotau māmani fakalukufua.

2.4 Fakalakalaka 'a e akó mo e ako ngāue ke hakeaki'i e tu'unga fakaakó 'oku tu'uloá.

'Oku faka'ai'ai 'e he Potungāue 'a e ako tu'uloá 'o tatau pē ki he ako faka'ekatēmika mo fakavokāsio pehē ki he taukei ngāue 'a e kakai ke tokonia kitautolu ke tau ngāue longomo'ui mo 'aonga'aki 'a e ngaahi faingamālie he komunitií, ngaahi langa fakalakalaka fakalotofonuá mo fakatu'apule'angá foki.

4.5 Ke toe leleiangē 'a e founa fakatotolo ki he ngaahi 'ilo fo'ou 'oku fakamamafa ki he ngaahi

Fiema'u tefito 'o makatu'unga 'i ha sio lōloa ki he kaha'ú.

'Oku tokonia 'e he Potungāue 'a hono solova 'oe ngaahi matavaivai fakatekinikalé mo e ngaahi fakafe'ātungia kotoa ke malava 'o fakavave 'i 'a hono fakalakalaka 'i e ngaahi ako'angá ke leleiangē 'a hono faka'aonga 'i 'o e ngaahi naunaú moe 'ātakai ke malava 'o vaveangē 'a e fakalaka ki mu'a e akó pea malava foki ketau matatali ha ngaahi pole pē 'i he kaha'ú.

Koe Palani Fakalakalaka Tu'uloá 'i he taumu'a hono 4 ki he Ako Taaú 'oku taumu'a ke "Fakapapau'i 'oku kau kātoa pea vahevahe tatau 'a e ako taaú ke faka'ai'ai 'a e ngaahi faingamālie ki he ako tu'uloá". 'Oku fakakau he palani 'a e Potungāue 'a e ngaahi Me'afua ki he SDG4 fakataha moe ngaahi tāketi ki he me'afua fakalotofonuá (Natioal KPIs) mo e ngaahi lipooti ki he'ene fakalakalaká 'i hono fakafehoanaki ki he tu'unga fakavaha'apule'angá.

'Oku 'oatu 'a e ngaahi me'afua fakalukufuaá ni 'i he tēpile 2 'i laló.

Tēpīle 2 Alangafale Fakalakalaka II (TSDF II), Ngaahi Taumu'a ki he Fakalakalaka (SDG) mo e Ngaahi Me'afua (KPIs) ki ha ngāue 'oku fakahoko he Ako Tefito (Basic Education)

Faka'ilonga	Va'a	2022 ¹	Fakafuofua ki he 2025	Ma'u'anga Fakamatala
Tokolahi 'o e Hū	Ako Tokamu'a	2,586	3,500	TSDF 2.4.6 & 2.4.8
	Lautohi Pule'anga	16,545	17,000	
	Kolisi	15,664	17,000	
	Fakakatoa	34,795	37,500	
Tokolahi 'o e hū fakatatau ki he tokolahi 'o e levolo ko ia (GER)	Ako Tokamu'a	36.9	50	TSDF 2.4.3
	Lautohi Pule'anga	119	100	
	Kolisi	90.7	95	
Tokolahi 'o e hū ta'u totonu fakatatau ki he tokolahi 'o e levolo totonu (NER)	Ako Tokamu'a	35.3	50	SDG 4.2.2
	Lautohi Pule'anga	99.0	100	TSDF 2.4.3
	Kolisi	81.7	90	TSDF 2.4.3
Faikehekehe 'i he tokolahi 'o e Fefine mo e Tangata	Ako Tokamu'a	1.00	1.00	SDG 4.5.1
	Lautohi Pule'anga	0.94	1.00	
	Kolisi	1.04	1.00	
Kakato 'a e feinga akó	Ako Tokamu'a	97	100	TSDF 2.4.5, 2.4.10 & SDG 4.1.2
	Lautohi Pule'anga	98	100	
	Kolisi	93	95	
Tokolahi 'o e fānau ako ki he faiako	Ako Tokamu'a	13	15	TSDF 2.4.4 & 2.4.7
	Lautohi Pule'anga	20	21 Pe si'i ange	
	Kolisi	12	30 Pe si'i ange	
Tokolahi 'o e fānau ako ki he faiako kuo lava 'a e ako fakafaiako	Ako Tokamu'a	24	20	MET
	Lautohi Pule'anga	21	21 pe si'i ange	
	Kolisi	14	30 pe si'i ange	
Peseti (%) 'o e kau faiakó kuo 'osi teu'i fakafaiako	Ako Tokamu'a	54.5	65	SDG 4.c.1
	Lautohi Pule'anga	97.9	100	
	Kolisi	86.2	95	
Tokolahi 'o e Fānauako ki he Loki Ako	Ako Tokamu'a	15	17	MET SDG
	Lautohi Pule'anga	21	25	
	Kolisi	15	20	
Tokolahi 'o e Fānauako ki he Falemālōlō	Ako Tokamu'a	28	25	SDG 4.a.1
	Lautohi Pule'anga	44	35	
	Kolisi	30	25	
Tukunga 'o e Lautohi mo e Fika.	Laukonga (15-24 years)	99.6	>99	TSDF 2.4.1 & 2.4.2 SDG 4.6.1
	Fika (15-25 years)	-	>99	
Ola 'o e Akó	Ako Tokamu'a	78.6 (2019)	85	SDG 4.2.1
	Lautohi (Ta'u 6) Laukonga	47 (2021)	65	SDG 4.1.1 TSDF 2.4.5
	Lautohi (Year 6) Fika	75 (2021)	80	
	Kolisi (Foomu 6 Lea Fakapilitania)	87.4 (2021)	90	
	Kolisi (Foomu 6 maths)	16.9 (2021)	30	
	Lava he Sivi (Foomu 7)	M: 27.8 F: 72.2 (2021)	M: 40 F: 80	TSDF 2.4.10
	% 'o e tohi kakai 'oku laka he ta'u 15 pe motu'aange 'i he Ako Kolisi	53.2 (2011)	56	TSDF 2.4.9
Fakapa'anga 'o e Ako	Lahi 'o e fakamole 'osi to'o 'a e ngaahi mo'ua	13	16	SDG 1.a.2 20%

¹ Fakamatala makatu'unga tuku kehe ka liliu.

1.4.2 Faka'amu 'a e Pule'anga mo e Fokotu'utu'u Ngāue kehekehe

'I he ta'u 'e 4 kotoa pē hili 'o e fili fakafongfa falealea 'oku hū 'a e Pule'anga 'o e 'Aho ko ia mo 'enau Ngaahi Faka'amu tefito (GPA) ke fakahoko 'i honau taimi. Koe ngaahi faka'amu ko 'eni 'oku 'ikai ngata pē 'ene ha 'i he TSDF II ka 'oku toe hā foki he ngaahi fokotu'utu'u langa fonua kehé.

'Oku pou pou 'i a'upito 'e he Potungāue 'a e Fokotu'utu'u ngāue ki he ngaahi Fakatamaki 'o e 'Ātakai (JNAP) pē kuo 'osi fakakau ia ki he ngaahi fokotu'utu'u ngāue mo e fakahoko ngāue 'a e Potungāue.

Ko e Ngaahi 'ēlia tefito 'eni 'a e Pule'anga (GPA) 'oku lolotonga fakahoko 'i he Potungāue:

Malu mo Mateuteu (National Resilience)

GPA 1: Ke mateuteu ki he ngaahi pole 'o e feliuliaki 'a e 'eá ('afaa, ma'olunga 'a e tahí, peaukula, mahaki faka'auha etc.) pea pēhē ki ha lafua'a 'a e ngaahi koloa ki he fiema'u vivili faka 'ahó.

'Oku lolotonga fakahoko ki he ngaahi 'apiakó 'a e fokotu'utu'u ngāue ko ia ki hono fakalelei 'i mo langa 'a e ngaahi faleakó ki he tu'unga 'oku 'oku maluanage mo e tolongaange (Safer School Infrastructure Project).

'Oku hoko ke toe fakamalohia 'a e ngaahi ngaue ko 'eni 'aki ha tukupa mei he ngaahi kolo fakavaha'apule'anga ha pa'anga lau miliona 'o hange ko hono fanongonongo lolotonga e konifelenisi 'a e ngaahi va'a fakatahtaha 'o e feliliaki 'a e 'eá (Summit COP28) na'e fakahoko he Expo City Dubai 'i he 2023.

Faingamālie ki ha Ako 'oku taau (Quality of Services and Affordability)

'Oku lolotonga fakahoko ha ngaahi liliu mahu'inga 'i he GPA 2 'o fakafou 'i hono fakafo'ou mo hono tokanga 'i ngaahi ma'u'anga fakamatala, mo e ngaahi founa sivi 'o hange ko hono fakamatala 'i he Palani Fokotu'utu'u Ngaue fo'ou.

'Oku falute 'e he ngaahi liliu ko 'eni 'a hono fakafe'iloaki 'o ha Polokalama Ako, founa pule'i mo e tanaki mo tokanga 'i 'o e ngaahi fakamatala fakaako (EMIS) fakataha mo e fakalahi ki he alanga fale 'o e kau ngāué.

'I he taimi tatau, 'oku fokotu'u he Potungāue ke kamata tufa atu 'a e silapa kuo fakafo'ou mo e polokalama fakalakalaka fakapalofesinale ma'a e kau faiako mo e puleakó.

'Ikai ngata ai, 'i hono fokotu'u kimui ni mai 'o e 'Univēsi Fakafonua 'o Tongá, 'oku fakahoko ai ha ngaahi ngāue ke fakamālohia hono fakahoko 'o e ngaahi pōto 'i ngāue lelei tahá.

'Ikai ngata ai, 'oku fokotu'u 'a e ngaahi palani ke fakalahi 'a e ngaahi Polokalama Ako 'a e 'Univesiti 'aki hono fokotu'u ha 'Apiako Fakafaito 'o mo e Lao, fakataha mo ha Va'a tokanga taha ki he anga fakafonua faka-Tonga, 'o toe fakalahi ange hono tu'unga fakaako.

'Oku fie ma'u ha ngaahi fakalahi 'i he ngaahi tokoni kehekehe, kae tautefito ki he mahu'inga ki he kau faiako kotoa pe ke nau lesisita.

'Ikai ngata ai, 'oku 'i ai ha fie ma'u vivili ke fokotu'u ha ngaahi senita ki he Ako Kau Katoá 'i Vava'u mo Ha'apai, ko hono fakapapau 'i 'oku kau mai kotoa pe pea 'oua na'a tuku ha tahá.

Na'e lava 'o fakakakato 'e he Potungāue 'a hono vakai 'i mo sivi 'i 'a e tu'unga ko ia 'oku 'i ai 'a e Akó 'i Tonga (ESA), pea kuo hoko 'a e fakatotoló ni ko ha lula fua ki hano fakahoko 'o e Fokotu'utu'u Ngāue (CP) ki he 2022/23-2024/25 pea mo e Alangafale 'o e Ako ki Tonga (TEPF).

'Oku hā mei he ola 'o e Vakai 'i mo Sivi 'i 'o e Ako 'i Tonga (ESA) 'a e kei tokolahi pē 'a e tu'unga 'o e ma'u akó, faka'ofa'ofa mo 'uhinga 'a e ngaahi liliu 'oku fakahokó, fakatu'otu'a ki ha kaha'u lelei 'o e Akó makatu'unga 'i he ngaahi langa ngāue kuo 'osi mātua'i, mā'ui'ui mo holoitouna 'a e ngaahi tokoni 'a e ngaahi nima tokoní, fakafiēmālie 'a e tu'unga taukei 'o e kau ngāué pea pēhē ki he langa ngāue ko ia ke tñaki, fakamā'opo'opo, vakai 'i mo sivi 'i 'a e ngaahi fakamatala ki he Akó.

'Oku faka'amu ke fakatokanga'ange, 'oku 'i ai e ngaue 'oku fakahoko ki hono fakalahi 'o e fakamatala kuo tanaki mo hono ngaahi founa 'analaisó.

'Oku fiema'u vivili ke fakatokanga 'i 'a e mafola atu 'a e Akó mo hono pule'i, mo e founa fakamatala 'oku tufaki ki he ngaahi akó 'oku mahu'inga tahá.

'Oku mahu'inga 'a e fakalahi ko 'eni ke ma'u ha ngaahi fakamatala fakamuimuitaha 'e tokoni faka'auliliki ki ha hokohoko vakai 'i mo sivi 'i 'a e Ako (ESA) 'i he kaha'u.

Fakalakalaka ‘a e Ako

GPA 4: Faka‘ai‘ai ‘a e hū ki he Akó, tokanga‘i ‘a e malu ‘o e ngaahi ‘apiakó, fakalelei‘i ‘a e nofo mei ha Akó, fakamahu‘inga‘i ‘a e napangapangamālie ‘a e vaha‘a ‘o fafine mo tangatá, fakalahi ‘a e ngaahi faingamālie ki he ako ngāue ‘o tatau pe ki ha fiema‘u ngāue ‘i Tongá ni pea ko ha fiema‘u ngāue mei tu‘apule‘anga.

‘Oku fakataumu‘a ‘a e ngāue ke solova ‘a e faingata‘a ko ‘eni fakafou ‘i he pa‘anga tokoni \$200 ki he fo‘i ‘ulu ‘i he Ako Tokamu‘a, pea lava ke fakalahi ‘a e Lautohi ke a‘u ki he Foomu 2 fakataha mo ha ngaahi fakalahi ki he ngaahi Kolisi.

‘Ikai ngata ai, ‘oku kau ‘i he ngaahi ngāue ‘a hono fakalahi ‘o e ngaahi tokoni fakaako mo makehe, ‘i he poupu mei he Nima Tokoni Fakavaha‘a Pule‘anga ki he Akó, Pule‘anga ‘o Nu‘usila mo e UNICEF.

Koe tanaki ki he ngaahi ngāue mahu‘inga ko ‘eni ‘a hono fakaivia ‘o e Va‘a Ma‘u ‘ako mo Fakalelei Vā mo e Felotoi, kau ki ai mo e fakalakalaka ‘o e ako he ‘initaneti (Hama eLearning Platform) fakafou hono fakapa‘anga mei he Nima Tokoni Fakavaha‘a Pule‘anga ki he Akó, pea mo hono foaki ‘o e ngaahi sikolasipi ki he fanau ako ‘oku faingata‘ia fakapa‘anga ‘o fakafou ‘i he ngaahi poto‘i ngāue mo e ngāue ma‘u‘anga mo‘ui Tonga, ‘a ia ‘oku fakapa‘anga ‘e he pangike ‘a mamani.

Ko hono fakamalohia ‘o e Va‘a tokangaekina ma‘u ako ‘a e fanau, ko hono paotoloaki ‘o e Hama eLearning fakava‘e ‘o fakafou ‘i hono fakapa‘anga mei he hoa ngaue fakamamani lahi ki he Akó, pea mo hono foaki ‘o e ngaahi sikolasipi ki he fanau ako ‘oku faingata‘ia faka‘ekonomika ‘o fakafou ‘i he ngaahi poto‘i ngāue mo e ngāue ma‘u‘anga mo‘ui Tonga, ‘a ia ‘oku fakapa‘anga ‘e he pangike ‘a mamani, ko ha ngaahi kongamahu‘inga foki ia ‘o e ngaahi ‘ekitiviti mahu‘inga ko ‘eni.

Ngaahi Fonua Kaungā‘api, Ngaahi Vāhenga mo e Ngaahi Tukui Kolo

‘I he 2018 na‘e tali ‘e he Fakataha ‘a e Kau Minisitá ‘o e Akó ‘i hotau tukui fonua kaungā‘api/ ‘a e Alangafale ki he Akó ‘a hotau Ngaahi Fonua Kaungā‘api (PacREF: 2018-2030) ke hoko ko e tuhulu ki he fokotu‘utu‘u ako ma‘a hotau potu tahi ni. ‘I he fokotu‘utu‘u ngāue ko ‘eni ‘oku ‘i ai ‘a e kongalalahi ‘e 4, Laulotaha mo ‘Aongá, Halafononga ki he Akó, Fakalakalaka mo Taau ‘a e tamasi‘i akó, Mateuteu mo Teunga‘ia ‘a e Faiakó. ‘Oku uho taha pē ‘a e fokotu‘utu‘u ki he akó ‘i he PacREF (‘a ‘ena ‘oku hā ‘i ‘olunga laine 1 mo e 2 ‘o e palakalafi) pea mo e Ngaahi Taumu‘a Tu‘uloa ‘o e Fakalakalaká Fakavaha‘a Pule‘anga (SDG4).

‘Oku hā ‘i he ngaahi fokotu‘utu‘u ngāue ‘a e Vāhenga Vava‘u 2017 – 2023, Vāhenga Ha‘apai 2016 mo e Ongo Niua 2015 – 2018 ‘a e tu‘unga ‘oku ‘i ai ‘a e Akó ‘i honau ngaahi takitaha vahenga pea pehē foki ki he ngaahi pole mo e ngaahi faingamālie ‘e lava ‘o fakahoko‘aki ki ha langa fakalakalaka mo ha langa fonua ma‘a Tongá.

2. Vakai ki he Potungāue

2.1 Ngaahi Va'a mo Honau Takitaha Fatongia

‘Oku hiki atu ‘i lalo ‘a e ngaahi polokalama, mo e ola mo e fakakulupu ki he ngaahi vahevahe faka va'a(ngaahi polokalama iiki). ‘Oku muimui ‘a e fakafikefika ‘i he kouti ‘o e paitiseti pea ‘oku lisi ‘i he tēpile fika 4 ‘a e ngaahi ola ‘o e ngaahi polokalama ‘o e Potungaue.

Polokalama 1: Tataki, Fale'i mo e Fokotu'utu'u Ngāue: ‘Oku felāve'i eni mo hono tataki lelei mo pule'i e Potungāue Akó.

16.1.01: ‘Ofisi ‘o e Minisitā

16.1.01-1: ‘Ofisi ‘o e Minisitā

16.1.02: ‘Ofisi ‘o e CEO.

16.1.02-1: ‘Ofisi ‘o e CEO

16.1.03: Ngaahi Ngāue tokoni ‘a e Potungāue.

16.1.03-1: Va'a Pule Fakalukufua

16.1.04: Tokanga'i 'o e Kau Ngāue 'a e Potungāue

16.1.04.1: Tokanga'i 'o e Kau Ngāue

16.1.05: Va'a Pa'anga

16.1.05-1: Ngaahi ngāue mo hono ngaahi Tohi

16.1.05-2: Tokanga'i 'a e ngaahi founa aleapau ke fakatau pe ke fakangāue'i.

16.1.05-3: Tokanga'i mo fakamā'opo'opo 'a e koloa 'a e Potungāue.

16.1.05-4: Leva'i mo muimui'i 'a e ngaahi tokoni

16.1.05-5: Ngaahi Faingamālie Ako

16.1.05-6: Tokanga'i 'a e ngaahi tokoni mei Tu'a Pule'angá.

16.1.05-7: Koviti - 19

16.1.06: Va'a 'oku nau pule'i mo leva'i 'a e ngaahi tokoni.

16.1.06.1: Ko e ngaahi ngāue mo hono pule'i.

16.1.06.2: Va'a ki he fokotu'utu'u Ngāue.

16.1.06.3: Va'a 'oku nau tokanga'i 'a e ako Tufunga Mea'a (Technology) mo e Ako Ngāue (Vocational) - TVET

16.1.06.4: Tokanga ki hono muimui'i mo sivi'i 'a e ngaahi ngāue

16.1.07: Va'a ki he Fokotu'utu'u 'o e Ngaahi Tu'utu'uni Ngāu emo e Fekumi

16.1.07.1: Fa'u mo fakahoko 'a e Alangafale Fo'ou 'o e Akó

16.1.07.2: Fa'u 'a e Fokotu'utu'u Ngāue Fakata'u 3. Muimui'i mo Vakai'i.

16.1.07.3: Fakatotolo mo fekumi

16.1.07.4: Va'a Tānaki mo Tokanga'i 'o e Ngaahi Fakamatala faka Akó.

Polokalama 2: Tokanga'i 'o e Tu'unga Lelei 'o e Akó.

‘Oku fakataumu'a 'eni ki he lelei 'a e silapá pea mo e tonu 'a e founa 'oku ngāue'aki ki he sivi.

16.2.01: Va'a Sivi moe Va'a Silapa

16.2.01.1 – Va'a Sivi

16.2.01.2 – Va'a Silapa mo e Paaki

16.2.02: Va'a ke fakapapau'i 'a e tu'unga lelei 'o e Ngāue

16.2.02 – 1 Vakai'i 'a e ngāue 'a e kau ngāue

16.2.02 – 2 Lesisita 'o e ngaahi akó

16.2.02 – 3 Tokoni'i 'a e pate'i ngāue 'a e kau ngāue

Polokalama 3: Ako mo e Faiako: felāve‘i mo hono fakapapau‘i ‘oku ngāue‘aki he ngaahi akó e silapa ako fakafonuá pea ke faipau ki he Lao kihe Ako mo e tu‘utu‘uni Ako ‘i he ECE, Lautohi Si‘i mo e ngaahi Kolisi , pea ke fakapapau‘i ‘oku fakahoko lelei‘i ‘e he kau faiakó honau fatongia ki he fānau ako kotoa ta‘u 4 – 18 ‘i Tonga.

16.3.01: Ngaahi Lautohi Pule‘anga.

16.3.01-1: Va‘a ‘oku ne Tokanga‘i e Ngaahi Lautohi Pule‘angá.

16.3.01-2: Ngaahi Lautohi Pule‘angá.

16.3.01-3: Ako Tokamu‘á.

16.3.01-4: Ako Kau Katoá.

16.3.01-5: Va‘a Fakamafola Lea mo e Fetu‘utakí.

16.3.02: Ngaahi Ako Kolisi ‘a e Pule‘angá

16.3.02-0: Va‘a ‘oku ne tokanga‘i ‘a e Ngaahi Ako Kolisi

16.3.02.1: Ako Ma‘olunga ‘o Tongá

16.3.02.2: Kolisi Tongá

16.3.02.3: Ako Ma‘olunga ‘a Vava‘ú

16.3.02.4: Ako Ma‘olunga ‘a Ha‘apai

16.3.02.5: Ako Ma‘olunga ‘a ‘Euá

16.3.02.6: Ako Ma‘olunga ‘a Niuatoputapu

16.3.02.7: Ako Ma‘olunga ‘a Niuafo‘ou

16.3.02.8: Tonga Side School

16.3.02.9: Ngaahi Ako Lotolotó

16.3.03: Va‘a ki he Ma‘u Akó, Ngaahi Me‘a Fakafokifā moe Malu ‘oe Akó

16.3.03.1: Va‘a Ma‘u Ako mo Fakalelei Vā mo e ‘Ātakai ako malu.

Polokalama	Ola	Ngāue	Fatongia
16.1 Fakataki, Tu'utu'uni mo e Fale'i mo e Palani	Ke fakahoko 'a hono fakalakalaka'i 'a e tu'unga lelei 'o e akó mo e tu'utu'uni fale'i 'i he tu'unga fakafonua, faka'elia, fakamamani lahi.	Fa'u ha ngaahi tu'utu'uni ngāue, fengāue'aki mo e Kapineti, Fale Alea mo e Ngaahi Hoa Ngāue	16.1.01 'Ofisi 'o e Minisitā
	Ke toe mahulu hake 'a e ngāue fakataha mo e fokotu'utu'u 'a e kau faitu'utu'uni ngāue 'o e Potungāue ke nau a'usia ha ngāue fakataki 'oku pule'i lelei	Fakahoko 'a e ngaahi fokotu'utu'u ngāue ko ia 'i he Fokotu'utu'u Ngāue Fakata'u 3 (CP), Alangafale 'o e Ako' (EPF) mo e ngaahi liliu ki he Lao Ako', vakai'i 'a e tu'unga 'oku 'i ai 'a e Fokotu'utu'u Fakata'u (AMP) pea femahino'aki mo e ngaahi Hoa Ngāue.	16.1.02 'Ofisi 'o e Pule Ngāue
	Fakalelei'i 'a e founa fokotu'utu'u ngāue taimi fakahoko ngāue kae pehē ki hono fakamā'opo'opo 'o e ngaahi fakamatala ngāue	Fakahoko 'a e 'u tu'utu'u'ni ngāue ki he fakalele Ako', vakai'i 'a e tu'unga 'o e fakahoko ngāue, fakapapai'i 'a e founa mo e fetu'u 'o e fetu'utaki, tokoni ki he ngaahi fakahoko ngāue, leva'i 'a e fokotu'utu'u ki he fetukutuku 'a e Potungāue, fakapapai'i 'a e maaui mo e fakahoko 'o e fe'ave'aki 'o e ngaahi fakamatala.	16.1.03 Va'a Tokoni Ngāue.
	Fakalelei'i 'a e founa lesisita ki he kau faiako mo e ngaahi ako tataui pe ki he ako pule'anga/ mo e ako siasi.	Fakahoko 'a e ngaahi tu'utu'u'ni ki he lesisita, ngāue fakataha mo e ngaahi va'a 'o e potungāue mo e ngaahi siasi mo e ako taui taha, lesisita 'a e kau faiako fo'ou mo e ngaahi 'apiako fo'ou.	
	Fokotu'utu'u ha founa lelei ki hono fakangāue'i mo fakataukei'i 'o e kau ngāue fo'ou 'a e Potungāue	Vakai'i 'a e founa fokotu'utu'u ki he unga ngāue, founa hono fakataukei'i 'o e kau ngāue, founa ke vakai'i 'aki 'a e ngāue 'a e kau ngāue fo'ou, ngāue va ofi mo e Poate 'a e Potungāue mo e ngaahi Hoa Ngāue.	
	Fakalelei'i 'a e unga ngāue, fakatauke'i ki he ngāue mo e fakahinohino 'o e ngāue.	Fakahoko 'a hono fakalelei'i 'a e unga ngāue, fakatauke'i ki he ngāue mo e fakahinohino 'o e ngāue.	16.1.04 Va'a Tokangaekina 'o e Kau Ngāue
	Fakalelei'i 'a e fokotu'utu'u ki he pa'anga ngāue fakamā'opo'opó, ngāue'aki kae pehē ki hono lipooti .	Fakahoko 'a hono fakalelei'i 'o e pule'i mo hono tataui 'o e founa fakamole ki he pa'anga ngāue ka e 'uma'a 'a hono fakapapai'i 'oku maaui pea kainga mo e Fokotu'utu'u Ngāue Fakata'u 3 (CP), Fokotu'utu'u Ngāue Fakata'u (AMP) mo e faka'amu 'a e 'Atitá.	
	Foaki ha faingamālie ako 'oku fiema'u vivili ki he langafonua 'o Tongá	Fakalahi 'a e kau ma'u faingamālie ako' pea muimui'i vaofi 'a 'enau fakahoko ako' mo e ola 'o e ako'.	16.1.05 Va'a Pa'anga
	Fakapapai'i ko e ngaahi tokoni ki he akó 'oku taui'a tataui mo e Fokotu'utu'u Ngāue 'a e Potungāue kae pehē ki he TSDF mo e ngaahi fokotu'utu'u 'a e ngaahi Hoa Ngāue .	Vakai'i 'a e makatu'unga 'o e fokotu'utu'u ngāue, anga 'o hono fokotu'utu'u, pule'i pea mo hono ngāue'aki 'a e pa'anga ngāue pea pehē foki ki he anga 'o e fetu'utaki. Fakalahi 'a e ngaahi tokoni pea mo hono teuetu'i 'o e kau ngāue/ ki he fiema'u 'a e ngāue.	
			16.1.06 Va'a 'oku nau pule'i mo leva'i 'a e ngaahi

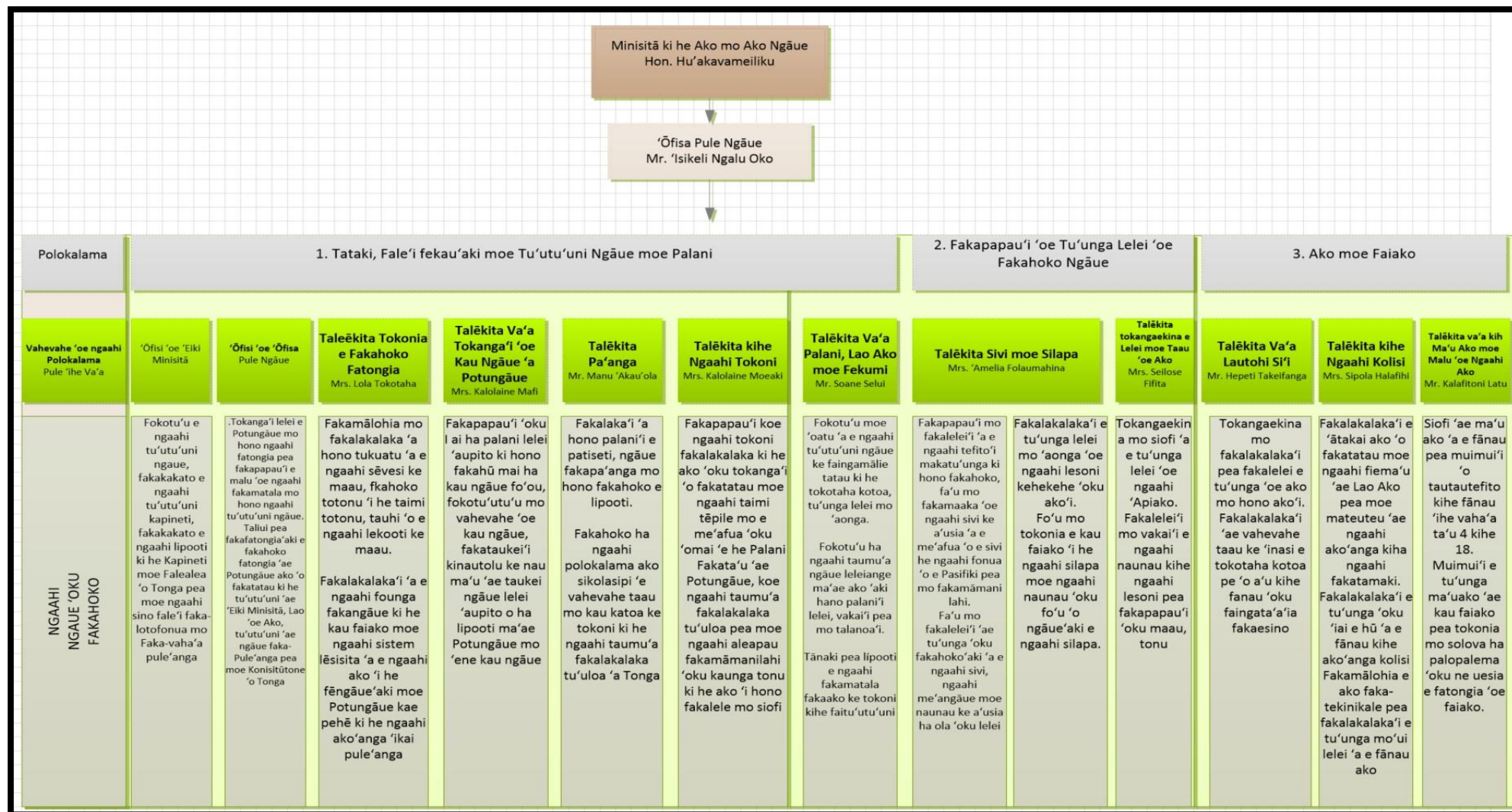
			tokoni (project)
	Fakahoko 'a e ngaahi tu'utu'uni ngāue ko ia 'oku aonga, faka'atu'i pea faingofua mo malava ke fakahoko..	Fokotu'utu'u 'a hono fakahoko 'a e Alangafale ki he Ako Fo'ou (TEPF) mo e pehē ki hono fakataukei'i 'a e kau ngāue ki he TEPF.	16.1.07 Va'a ki he Fokotu'utu'u 'o e Ngaahi Tu'utu'uni Ngāue mo e Fekumi
	Fokotu'u ha ola 'o e akó 'oku 'aonga mo maau mo taau.	Fakamā'opo'opo mo fakamali'i 'a e ngaahi taumu'a ko ia 'o e 'otu fokotu'utu'u ngāue fakata'u 3, fakataha 'a e ngaahi hoa ngāue mo e ngaahi nima 'ofa, Alangafale ki he Fa'unga Ola, (Results Framework), Fokotu'utu'u ke Vakai'i mo Fale'i (M&E Plan and Research Framework.e Fale'i.	
	Fo'u ha founa sivi 'oku i he tu'unga fakatu'apule'anga ke ne vakai'i mo muimui'i 'a e mahinó taukei mo e fakalakalaka 'a e tamasii akó mei he taimi ki he taimi	Fokotu'u, fakahoko, fakalelei'i, vakai'i pea fakahā 'a e ola 'o e ngāue 'a e fānau ako kau ai 'a e sivi fika mo e laukonga 'a e kalasi 3 mo e 6 'a e Pasifiki/ (PILNA).	16.2.01.1 Va'a Sivi
	Fakalelei 'a e founa 'oku fakahoko'aki 'a e sivi pea pehē ki he ngaahi kupu fekau'aki ko ia 'oku fiema'u ke fo'u'aki ha sivi 'oku tonu mo taau	Fa'u, fakahoko, fakalelei'i, vakai'i pea fakahā 'a e ola 'o e sivi 'a e fānau akó	
	Vakai'i 'a e Tu'unga 'o e Ngaahi 'Apiakó mo e Ngaahi Va'a 'o e Akó.	Fakafo'ou 'a e Alangafale ki he Ako 'oku Taau (QAF), Tu'unga Taau ki he Fakahoko Akó (MSS), 'a'ahi mo vakai'i 'a e tu'unga 'oku 'i ai 'a e ngaahi akó	16.2.02 Tokanga ki he Tu'unga Lelei 'o e Akó
	Tokoni'i ke toe fakalakalaka ange 'a e pate'i ngāue 'a e kau faiakó	Fakahoko ha fekumi ki he ngaahi fiema'u vivili 'a e kau faiakó fa'u ha ngaahi naunau ki he ako 'a e kau faiako/ , fakahoko ha ako mo e kau faiako, pule ako ke fakaivia 'enau taukei ngāué .	
	Fakapapau'i 'oku kakato, maau mo lelei 'a e naunau mei he Va'a Silapa/	Vakai'i 'a e anga hono tufotufa 'o e naunau mei he Va'a Silapá ki he ngaahi akó.	
	Fakapapau'i 'a e tu'unga lelei mo falala'anga 'o e ngaahi sivi fakafonuá.	Fakatonutonu 'a e fa'unga 'o e alanga fale 'o e tokangaekina 'a e lelei mo e taau 'o e Akó, tu'unga tuha mo taaau ke fakahoko'aki 'a e ngāue ki he Akó, mo hono sivi 'a ngaahi Akó.	
	Fakalelei'i ke toe lelei ange 'a e naunau silapá	Vakai'i, liliu, fa'u, 'ahi'ahi'i pea ngāue'i 'a e naunau silapá	16.2.03 Va'a

			Silapa mo e Paaki
	Tokoni'i mo teuteu'i 'a e kau fakahoko 'o e silapá ke nau taukei mo pate'i ange 'i hono fakakake 'a e ola 'o e taha akó mei he tu'unga 'okú ne lolotonga a'usia (Outcome Based).	Fakataukei'i 'a e kau 'ofisa akó, kau faiakó mo e kau pule akó ki he naunau silapa kuo fakalelei'i .	
	Ke taimi tonuange mo leleiangē 'a e naunau 'oku paaki 'o tufotufa ki he ngaahi akó.	Paaki pea tufaki 'a e naunau silapa mo e sivi fakapule'angá.	
16.3 Ako mo e Faiako	Fakalelei'i 'a e tu'unga 'o e Lautohi Pule'anga mo e Ako Lotoloto.	Fakangāue'i ha kau faiako kuo 'osi teuteu'i fakafaiako, fakalelei'i 'a e ngaahi faleakó, fakalelei'i 'a e ola 'o e fika mo e tohi, fakahoko ha ako mo e kau ngāue , faka'ai'ai 'a e ngāue'aki 'a e tekinolosiá, tokanga makehe ki he fānau 'oku 'ikai ke nau fieakó hangē ko e fānau tangatá .	16.3.01 Ngaahi Lautohi Pule'anga
	Fakalelei'i 'a e fakahoko fatongia 'i he Ngaahi Ako Tokamuá 'a e Pule'anga.	Fakangāue'i ha kau faiako kuo 'osi teuteu'i fakafaiako, fakatokolahi 'a e hē ki he Ako Tokamu'á (ECE), fa'u ha ngaahi me'a va'inga ke fai'aki 'a e akó, tufa 'a e ngaahi naunau mei he Va'a Silapá , fakahoko ha ako mo e kau faiakó , tufa 'a e pa'anga tokoní pea fakalahi 'a e lahi 'o e Ako Tokamu'á (ECE)	
	Fakahoko 'a e Alangafale fo'ou ki he Ako Kau Kātoa (Inclusive Education).	Fakangāue'i ha kau faiako kuo 'osi teuteu'i fakafaiako, fakatokolahi 'a e hē ki he Ako Kau Kātoá (IE), fokotu'utu'u ha polokalama tu'uaki 'o e Ako Kau Kātoá, fokotu'utu'u ha founa fakahoko ngāue fo'ou, fakalelei'i 'a hono fakalelei 'o e Ako Kau Kātoá.	
	Fakalelei'i 'a e Fakamafola Lea	Fakalelei'i 'a e fakamafola 'i he 'ataleá (TV) mo e ngalu'ea/ (Radio), tufaki 'a e ngaahi ongoongo felave'i mo e IE pea fakalahi 'a e ngāue'aki 'o e Hama eLearning Platform (HeLP)	
	Fakalelei'i 'a e ngaahi 'ātakai 'o e 'apiakó ke taau mo e tuha mo tu'unga malu mei he pole 'o natula.	Fakalelei'i 'a e Fokotu'utu'u ko ia ki hono tokangaekina 'o e Ngaahi Fakatāmaki, fakamalohi'i 'a e fa'unga 'o e ngaahi loki akó, fakataukei'i 'a e ngaahi ako ki he Tohi Tokoni mo e Fakahinohino ka hoko ha Fakatāmaki pea pehē ki he ngaahi me'a ke faí.	16.3.02 Ngaahi Ako Kolisi 'a e Pulu'anga
	Fakalelei'i 'a e Va'a ko ia ki he Ngaahi Fakatāmaki	Fokotu'u ha founa ke muimui'i ka hoko ha fakatāmaki pea toutou fakahoko hano fakatātāi mo 'ahi'ahi'i 'a e 'ulungaanga mone to'onga ke fai ka hoko ha fakatāmaki.	
	Fakalelei'i founa fokotu'utu'u ngāue mo hono fakahoko pea mo hono talanga'i kimu'a pea mo e 'osi ha fakatāmaki'	Fakalahi mo fakalelei'i 'a e fakamatala mo e ma'unga fakamatala kimu'a he fakatāmaki pea pehē ki he hili 'a e fakatāmaki	
	Fakalelei'i 'a e hū mo e ola 'o e ako/ he	Fakapapau'i ke tokolahi ange 'a e hū ki he ako kolisi, tokanga makehe	

	ngaahi kolisí	ke tokolahi 'a e 'osi mei he kolisí, feinga ke toe tokolahi ange 'a e fānau tangata 'oku 'i he ako pea ke fakapapaú ke lelei ange 'a e ola 'o e sivi mei he ta'u ki he ta'u kae tautautefito ki he fika 'a e fānau tangata. Fakangāue'i ha kau faiako kuo 'osi teuteu'i fakafaiako pea fakalahi 'a e ngāue'aki 'o e ngaahi tokoni fakaako fakaonopooni hangē ko e fetu'utaki he ngaluope mo e alaa me'a pehē.	
	Fakalelei'i 'a e ako ngāue (TVET) mo e faingamālie ke toe hū 'o akó .	Feinga ke tokolahi ange 'a e lava'i 'o e tohi fakamo'oni ako ko ia 'i he he Ako mo e Ako Ngāué (TVET) ko e Technical and Vocational Skills (CITVS) 'oku fakahoko he ngaahi kolisí. Fakatokolahi 'a e kau faiako ki he tohi fakamooni akó ni pea fakatoko lahi 'a e hū ki he Ako Tu'uloa.	
	Tokaki 'a e mahu'inga 'o e nofo 'a kainga 'i he māmaní 'oku tau 'i ai.	Fakataukei'i 'a e kau Faiako ke nau hoko ko ha kau fakamelino, fakatupulaki e faingamalie ke ma'u 'a e tokoni fakafale'i, fokotu'u ha ngaahi polokalama ako fekau'aki mo e faito'o konatapu, pea poupou'i mo e fiema'u ke 'i ai ha ngoue (meatokoni, vesitapolo, matala'i'akau) 'i he ngaahi ako'anga	
	Vakai'i 'a e ma'uako 'a e fānau.	Tanaki mo faka'ilo ('analaiso) 'a e ngaahi fakamatala fekau'aki mo e li'aki 'a e tamasi'i ako mo e faiako. Fakahoko mo hano sivi'i (vakai'i e tu'unga 'i ai e leka ako, ngaahi me'a 'oku fa'o 'i he'ene kato) 'a e fanau ako fakatu'upake 'i he ako'angá.	16.3.03 Va'a Tanaki Fakamatala Fakaako
	Feinga ke fakasi'isi'i 'a e 'ikai ma'u ako kae si'isi'i ange ai 'a e toutou kalasi tatau pe tu'olahi mo e nofo 'aupito he ako'.	Tokanga mavahe 'aupito ki he fānau ako 'o ngalingali 'e nofo mei he ako'.	
	'O'ofaki pea fakamafana'i ke fa'utaha ange 'a e ngaahi akó	Fakahoko ha feako'aki mo ha tokanga mavahe ki he tu'unga 'oku 'i ai 'a e nofo he ako fānau pea pēhē ha ako ma 'a e kau matapule kenau tokanga'i 'a e fānauakó.	
	Falalelei'i 'a e tānaki fakamatala 'aki 'a e ngaahi me'a ngāue totonu mo fakaonopooni.	Fakahoko mo fakalele 'a e Founa Tānaki Fakamatala fo'ou fānau (EMIS).	
	Fakalelei'i 'a e tufaki 'o e ngaahi fakamatala ki he ngaahi hoa ngāue	Fakaha 'a e tu'unga 'o e ngaahi faka'ilonga ki he ako ki he ngaahi kupu fekau'aki.	
	Fakalelei'i mo fakalahi 'a e ivi ngāue 'o e Va'a Tānaki Fakamatala fānau (EMIS).	Fakangāue'i ha kau ngāue taau mo e tanaki fakamatala	

2.2 Ministry Organizational Structure

Fakatātā 2: Fa'unga 'oe Potungāue Ako mo Ako Ngāue

2.3 Ko e ngaahi liliu kuo fakahoko ‘e he Potungāue

Makatu’unga he ola ko ia ‘a hono vakai’i faka’aufuli ko ia ‘a e ola ‘o e Alangafale ‘o Akó (TESP 2004 – 2009) ki ke ako ‘i Tongá, vakai’i ‘a e tu’unga ‘oku ‘i ai ‘o e ako ‘i Tonga ‘i Sanuali 2023 (ESA) ola ‘o e Ngaahi Fokotu’utu’u Ngāue Fakata’u 3 ‘o e ngaahi ta’u ki mu’a, kuo fokotu’utu’utu ai ‘e he Potungāue ha ngāue ke faka faingāmalie’aki ‘a e taha kotoa pē ke ako’i ha ako ‘oku mā’opo’opo, tauu, ‘aonga pea faingofua ke a’usia ‘a hono ngaahi taumu’a (KPI). Vakai ki he Tēpile 5 ki hono fakaikiiki.

Fokotu'utu'u Fo'ou	Ngāue	Ta'u Fakapa'anga 2023/24	Ta'u Fakapa'anga 2024/25	Ta'u Fakapa'anga 2025/26	Ta'u Fakapa'anga 2026/27	Makatu'unga	Polokalama
Fokotu'u 'a e Polokalama Ako ki he Pate'i ngāue mo e Ako ngāue (SET)	Tokoni ki he totongi ako 'a e fānau kolisi 'oku fiema'u vivili. 'Oku 'ikai ngata pē he matangofua 'ange 'a e totongi ako kae lava foki 'o 'alu ki he akó.	Hokohoko atu	'I he tu'unga faka'osi	Pule'anga ke fili pe 'e hoko atu pe 'ikai mo e founa ke fakapa'anga 'aki kinautolu	Pule'anga ke fili pe 'e hoko atu pe 'ikai mo e founa ke fakapa'anga 'aki kinautolu	Fakafaingofua ki he fānau mei he fāmili tu'ulavea ngofua ke kau ki he ako ngāué. 'Oku fakapa'anga 'a e polokalamá ni 'e he Pangike 'a Māmani.	1
Fakahoko 'a e Fokotu'utu'u Ngāue ki he Malu mo Tolonga 'a e ngaahi 'apiakó. Fakalahi Hama eLearning Platform (HeLP).	Langa 'a e Faleako 'oku malu. Silapa fo'ou ki he lautohi mo e kolisi. Founa Tānaki Fakamatala Fo'ou (EMIS)	Hokohoko atu	- - Fakahoko 'ahi'ahi 'i he 'apiako 'e 4 pea ke kamata ki Tongatapu	- - Tufaki atu ki he ngaahi 'apiako kotoa 'i Tongá	- - -	'Oku fakapa'anga 'a e ngaue ki hono fakalelei'i mo langa 'a e ngaahi faleakó ki ha tu'unga 'oku maluange mo e tolongaange 'e he Pangike 'a Mamani. Koe fakaakeake mei he mo'unga afi ko e tokoni ia mei he Va'a Tokoni ki he Ako 'a Māmani (GPE). 'Oku fakapa'anga 'a e Hoa Ngaue Tokoni ki he Fa'ahinga 'o e Tangatá 'a e pule'anga 'o 'Aositelelia. Fakalelei'i e malu mo e tu'uloa 'a e polokalama ako. Kaukaua ange 'a e ako 'i Tonga. Tokoni 'a e silapa fo'ou ke hiki hake 'a e tuunga faiako, ako 'a e fānau ako mo e ola 'o 'enau sivi. Ha 'i he ngaahi sivi (PILNA 2021) 'a e vaivai 'a e lautohi he Lautohi	3

						pea vaivai ‘a e Fika he Kolisi. . ‘E fakalelei‘i ‘e he polokalama EMIS fo‘ou ‘a hono tanaki mo hono ‘analaiso ‘o e fakamatala fakaako ke a‘u ke fakahoko ha ngaahi tu‘utu‘uni ‘oku makatu‘unga ‘i he fakamo‘oni.	
Fakaivia Fakapa’anga ‘a e Ako Tokamu’a mo e AKo Lautohi	Tokoni ki hono fakalahi ‘o e Ako Tokamu’a mo e Lautohi Pule’angá. Hokohoko atu hono fakalahi ‘o e foomu 1&2 ‘a e Pule’anga Ako Tokamu’a (ECE) \$105,300 - Fakalelei (\$60,000) & Kau Ngāue (\$45,300) – Hiki ‘a e ECE mei 50% ki he 70%. Ako iiki ange (kamata he ta’u 4) Fakalelei ‘o e lokiakó (x2 tbu \$40,000, 1 vv \$20,000) & Kau faiako (x2 tbu	Hokohoko Atu	Fakalahi ki he \$200 fakafo‘i‘ulu	Hokohoko Atu	-	Tatau ‘a e fokotu’utu’u ko ‘eni mo e GPA 4: Ko e faingamalie ki ha taha pē, tokangaekina ‘a e malu’a e ngaahi akó, tokanga makehe ki he nofo he akó, ke faingamālie tatau ‘a tangata mo fefine, ke fakafaingamālie ‘a e ako ngāue ki he fiema’u fakaloto fonua pea pehē ki tu’apule’angá. Fakapapau’ i ko e taha kotoa pē ‘oku lava ‘o tohi mo faifika. Fe’unga mo e Ako Tokamu’a fo’ou ‘e 7 ‘a e Pule’angá pe a Ako Lautohi ‘e 33 ‘oku ‘i ai ‘a e Foomu 1 mo e 2. ‘i he ta’u fakapa’anga ‘e ua (2) kuo hili na’e totongi ‘e he Potungāué ‘a e \$1.2m he ta’u ki he Ako Tokamu’a mei he toenga pa’anga mei he pa’anga ngāue ‘a e potungāué. ‘Oku ‘i ai ‘a e	2

	\$30,200, x1 vv \$15,120)					fokotu'u ke t̄naki mai ha \$1.3m ki he pa'anga ngāue 'a e potungāue he koe'uhí ko e fakalahi 'o e Ako Tokamu'a pea mo e Foomu 1 mo e 2.	
Fakatokolahi 'a e h ū ki he Ako Kaukatoa (IE) Tokoni 'a e fānau ako 'i he ngaahi Kolisí	Fakahoko 'a e Tu'utu'uni Ngāue Fo'ou 'a e Ako Kaukatoá Fakangāue'i ha kau faiako mataotao pea fokotu'u ha kalasi makehe ki he ngaahi Ako'anga Kaukatoa. Fakahoko ha ako ki he pate'i ngāue 'a e kau ngāue.	Ako Kaukatoa) \$150,400 – i. Faiako (x2 Vv \$30,200, x1 HP \$15,120, x1 Eua \$15,120) Fakangāue'i x4 faiako ii. Fakalelei lokiako (Vv, HP, 'Eua) \$20k ki he fakalelei 'o e loki ako 'e taha iii. Fakanaunau – fakalelei 'a e tesi mo e sea (Vv, HP, 'Eua) \$10k/motu				Koe fānau mo honau fokoutua 'oku fakamamafa'i 'i he ESA ko e fānau tu'u lavea ngofua taha 'i he sosaieti. 'Oku 'i ai 'a e faka'amu ke fakakau 'a e Ako Kaukatoa he ngaahi polokalama 'a e ngaahi akó. 'Oku tokoni'i 'e he UNICEF, Pule'anga 'o Nu'usila mo e GPE 'a e Ako Kaukatoa.	2

3. Pa'anga Ngāue mo e Kau Ngāue 'a e Potungāue

Ke ma'u 'a e ngaahi ola 'a e Potungaue ki he tu'unga na'e fokotu'u ki ai 'a e ngaahi va'a, 'oku fie ma'u 'a e patiseti mo e kau ngāue ko 'eni:

Tēpile 5 Vahevahe 'o e Pa'anga Ngāue ki he Pa'anga 'a e Pule'anga, Pa'anga Tokoni mei Muli mo e ngaahi me'a makehe (pa'anga & koloa), miliona

Expenditure Item (\$m)	FY 2021/22 actual	FY 2022/23 budget	FY 2023/24 projected	FY 2024/25 projected	FY 2025/26 projected
Established Staff (10xx)	34.08	35.18	34.65	34.62	34.62
Unestablished Staff (11xx)	1	1.83	0.53	0.54	0.54
Travel and Communication (12xx)	0.38	0.49	0.44	0.44	0.44
Maintenance and Operations (13xx)	2.69	2.06	2.24	2.70	2.70
Purchase of Goods and Services (14xx)	3.26	2.87	3.80	3.94	3.94
Grants and Transfers (15xx)	13.48	17.52	21.13	23.45	23.45
Assets (20xx)	0.38	0.4	0.31	0.31	0.31
Grand Total	55.27	60.35	63.10	66.10	66.80
Expenditure Item (\$m)	FY 2021/22 actual	FY 2022/23 budget	FY 2023/24 projected	FY 2024/25 projected	FY 2025/26 projected
Established Staff (10xx)	0.03	0	0	0	0
Unestablished Staff (11xx)	0.63	0	0	0	0
Travel and Communication (12xx)	0.55	0.10	0.16	0.96	0.16
Maintenance and Operations (13xx)	0.83	0	3.00	5.00	7.00
Purchase of Goods and Services (14xx)	1.08	1.91	3.86	3.34	7.30
Grants and Transfers (15xx)	5.81	8.39	23.85	9.90	9.80
Assets (20xx)	0.54	18.72	41.13	43.30	31.30
Grand Total	9.45	29.12	72.00	62.50	55.56

Fakatokanga'i angē:

1. Kau Ngāue Tu'uma'u mo e Lau'aho ha 'i he CATs 10 mo e 11

2. Ngaahi fakamole ki he fakalele 'o e Potungāue 'oku 'i he Polokalama 1, 2 mo e 3, ngaahi fakamole ha 'i he CATs 12, 13, 14.

3. Koloa mo e Fakamole ha 'i he CAT 20.

4. Ngāue ma'ā e Pule'anga tākaki mo e fakamole ha 'i he Polokalama 4 – Pa'anga Fakalukufua, Polokalama 5 – Tokanga'i 'o e Mo'ua mo e ngaahi fakamole ha 'i he CATs 15, 16, 17, 18, 19, 21, and 22.

'I he 2022/23, ko e tokolahi 'o e kau ngāue na'e toko 1,473 (1,430 ngāue tu'uma'u pea 43 ngāue lau'aho).

Tēpile 6 Kau Ngāue mo honau taki taha vahevahe fakatu'unga

Category	2023/2023		Corporate Plan & Budget			
	Current Budget	Revised	2023/24 Projection	2024/25 Projection	2025/26 Projection	2026/27 Projection
<u>Established Staff</u>						
Executive Staff (Band B)	1	1	-	-	-	-
Prof Staff (Band C-L)	739	734	815	815	815	815
Other Staff (M-S)	690	695	639	639	639	639
Total Established Staff	1430	1430	1454	1454	1454	1454
<u>Unestablished Staff</u>	43	65	70	70	70	70
Total Staff	1473	1495	1524	1524	1524	1524
Total Recurrent Ministry Costs	60.345	60.642	63.105	66.107	66.085	66.085

4. Ngaahi Polokalama ‘a e Potungāue

Polokalama 16.1 Tataki, Tu‘utu’uni Ngāue mo e Palani

Polokalama 1: Tataki, Tu‘utu’uni Ngāue mo e Palani: ‘Oku fekau’aki ‘eni mo e taki lelei, faka’uto’uta lelei kae lava ke fakahoko ‘a e ngaahi ngāue ‘a e Potungāue. Ko e ngaahi fatongia ko ‘eni ‘oku fakahoko ia mei he ‘Ofisi ‘o e ‘Eiki Minisitá, ‘Ofisi ‘o e Pule Ngāué, Va’a Tokoní, Va’a Tokangaekina ‘o e Kau Ngāué, Va’a Pa’angá mo e Va’a ‘oku ne tokanga’i ‘a e ngaahi polokalama Tokoní.

‘Oku fakafatongia’aki ‘e he Potungāue ‘a hono fakahoko ‘a e tu’utu’uni ‘a e Lao Akó, kau ai hono fa’u, fakalelei’i, mo fakahoko ‘a e ngaahi tu’utu’ú ni ngāue ki he akó, fakahoko ‘a e ngaahi fale’i ki he Pule’angá, ngaahi Kautaha Fakafeitu’u pea pehē ki he ngaahi Hoa Ngāue Fakavaha’a Pule’angá.

16.1.01 'Ofisi 'o e Minisitā

Ko e fatongia 'o e Minisitā ke fakahoko 'a e ngaahi tu'utu'uni 'o e Lao 'o e Ako pea ko hono fatongia tefito ke tokanga'i mo fokotu'u 'a e ngaahi tu'utu'uni ki he Ako pea mo hono fale'i 'a e Pule'angá, Ngaahi Kautaha mo e Ngaahi Fonua Hoa Ngāue fekau'aki mo e fakahoko 'o ha ako 'oku taau pea pehē ki he fakahoko fatongia 'a e Ako 'i he Fonuá.

Ko e fatongia mahino ia 'o e Potungāue Ako ko hono fale'i, tataki mo tokoni ki he ngaahi kupu fekau'aki 'i he ngaahi Lao pe Tu'utu'uni Ngāue, pea ko e 'Ofisi 'o e Minisitā 'oku ne fakahoko pē fakafou ai ki he Ngaahi Sino Faitu'utu'uni Mā'olunga ange 'o hangē ko e Kapineti, Fale Alea pea mo e Ngaahi Kautaha Hoa Ngāue 'i he Pasifiki pea mo fakamamani lahi foki. 'Oku poupou 'a e 'Ofisi 'o e Pule Ngāue pea mo e ngaahi Va'a kotoa ki hono fakahoko 'a e ngaahi fale'i mo e fakamatala 'oku fiema'u ke tafe ki he ngaahi kupu ko 'eni/ ke ai ha faingamālie ki hono fakalakalaka 'a e tu'unga lelei 'o e akó pea mo e tokoni fakalotofonuá, fakatu'apule'anga mo fakavaha'apule'angá.

Tēpile 7 'Ofisi 'o e Minisitā, ola, ngāue mo e me'afua (KPIs)

Ola: Ke 'i ai ha faingamālie ki hono fakalakalaka'i 'a e tu'unga lelei 'o e ako pea mo e ngaahi tokoni fakalotofonua, fakatu'apule'anga pea mo fakavaha'apule'anga.						SDG/TSDF	
Ngāue	Faka'ilonga (KPIs)	2022/23 (Kamat a)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
1. Ke toe siofi 'a e Tu'utu'uni Ngāue ke fakatatau mo e Lao 'o e Ako.	% 'o e Lao 'o e Ako ke fakahokó	95%	95%	98%	98%	-	-
2. Ke fakahoko 'i he taimi totonu 'a hono ngāue'i 'a e Ngaahi Tu'utu'uni Kapineti 'oku felave'i mo e Ako.	% 'a hono fakahoko 'a e ngaahi Tu'utu'uni Kapineti.	95%	98%	98%	98%	-	-
3. Ke fakalakalaka 'a hono muimui'i 'o e Patiseti.	Hiki 'a e fakamole 'a e Pule'anga 'i he ako hili 'a e to'o 'o e mou'a 'o e Pule'anga	13%	14%	15%	16%	SDG 1.a.2	20%
4. Ke fakapapau'i ko e fakamole 'oku 'i loto pē he pa'anga na'e vahe'i he 'aho 1 Siulai	% 'a e tatau 'o e fakamole mo e fokotu'utu'u fakamahina.	97% (FY21/22)	95%	98%	98%	-	-
5. Ke kau 'a e fiema'u 'a e ako 'i hono fakafofonga'i 'e he 'Eiki Minisitā lolotonga 'ene me'a ki he ngaahi fakataha 'i tu'apule'angá.	Lahi 'o e fakataha	7	7	7	7	-	-
6. Ke fakahū 'a e Palani Fakata'u, Patiseti mo e Palani Fakata'u ki he Potungāue Pa'anga.	Fakahū fakata'u	Yes	Yes	Yes	Yes	-	-
7. Ke fakahū 'a e Lipooti Fakata'u ki Fale Alea	Lipooti Fakata'u ke toe siofi fakalelei māhina 'e taha kimu'a he 'aho 'e ngata ai.	1	1	1	1	-	-
8. Ke fakahoko 'a e ngaahi fatongia fale'i 'o e Kosilio Fale'i ki he Ako, ki he 'Eiki Minisitā	Lahi 'o e Ngaahi Fakataha mo e 'Eiki Minisitā	3	3	3	3	-	-

Tēpile 8 'Ofisi 'o e Minisitā: Kau Ngāue

Vahevahe	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
Kau Ngāue Tu'uma'u				
Kau Ngāue Faitu'utu'uni (Band B)	1	0	0	0
Kau Ngāue Polofesinale C-L)	1	1	1	1
Kau Ngāue Tokoni (M-S)	3	3	3	3
Kau Ngāue Fakakātoa	4	4	4	4
Ngāue Lau'aho	1	1	1	1
Fakakātoa	5	5	5	5

Tēpile 9 'Ofisi 'o e Minisitā: Pa'anga Ngāue

Fakamatala	2022/23 Pa'anga Ngāue	2023/24 Esitimet	2024/25 Fakafuofua	2025/26 Fakafuofua
Fakakatoa = Pa'anga Ngāue (\$m)	274,700	142,300	142,300	142,300
Kau Ngāue Faitu'utu'uni (Band B)	87,344	-	-	-
Kau Ngāue Polofesinale (Band C-L)	21,675	41,320	21,280	21,280
Kau Ngāue Tokoni (M-S)	15,781	18,554	21,773	21,773
Fakakātoa	124,800	59,874	43,053	43,053
Ngāue Lau'aho	42,560	42,560	42,560	42,560
Katoa 'oe Fakamole ki he Kau Ngāue.	167,360	162,308	128,666	128,666

16.1.02 'Ofisi 'o e Pule Ngāue

'Oku fatongia'aki 'e he Pule Ngāue 'a hono fakapapau'i 'oku napangapanga malie 'a hono fakalele mo e fakahoko 'o e ngaahi fatongia'o e Potungāue.

Tēpile 10 'Ofisi 'o e Pule Ngāue: Ola, Ngāue mo honau ngaahi Me'afua

Ola Fokotu'utu'u mo tokangai 'a hono fakalele 'o e Potungāue						Ngaahi Taumu'a Fakalakalaka Tu'uloa 4 (SDG 4)	
Ngāue	Me'afua (KPIs)	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
1. Faka'ataa pea fakahoko 'a e Alangafale ki he Ako fo'ou (TEPF).	% 'o e lahi 'o e ngāue ki hono fakahoko 'o e TEPF.	0%	20%	30%	40%	-	-
2. Fakakakāto 'a e Palani fakata'u 3 (CP), Patiseti/Fakafuofua 'o e Pa'anga, Palani Fakata'u(AMP), Lipooti Fakata'u (AR), Talafatongia (JD) mo e Vakai'i 'o e Ngāue 'a e Kau Ngāue (PMS)	Lahi 'oe palani mo e lipooti 'oku fakahoko 'o fakatatau ki he taimi 'oku fiema'u ki ai	1 CP 1 Patiseti 1 AMP 1 AR 2 PMS	1 CP 1 Patiseti 1 AMP 1 AR 2 PMS	1 CP 1 Patiseti 1 AMP 1 AR 2 PMS	1 CP 1 Patiseti 1 AMP 1 AR 2 PMS	-	-
3. Fakahoko 'a e lipooti fakamahina 6 ki he PSC	Lahi 'o e lipooti 'i he lea fakapilitania mo e lea fakatonga 'oku fakahokó.	2	2	2	2	-	-
4. Tokanga'i 'a e ngaahi liliu 'e fiema'u ki he Lao 'o e Ako mo e Tu'utu'uni Ngāue.	Lahi 'o e liliu 'oku fakahoko.	-	3	Hokohoko Atu	Hokohoko Atu	-	-
5. Tokanga'i 'a e ngaahi fakamatala 'oku fakahoko he ngaahi ma'u 'anga ongoongo	Lahi 'o e ngaahi ongoongo 'oku fakahoko.	-	2+ per month	2+ per month	2+ per month	-	-
6. Tokanga'i 'a e tala'anga fakamatala (website) fakataha mo e ngaahi fakamatala mei he silapa.	Vakai'i faka mahina 'e 3 'a tala'anga fakamatala (Website).	-	Io	Io	Io	-	-
7. Tokanga'i mo vakai'i 'a e fakamatala fakamahina 3 'a e palani fakata'u (AMP).	ahi 'o e fakamatala 'oku fakahu fakamahina 3.	4	4	4	4	-	-
8. Sea he Fakataha 'a e Kau Taki Ako/ mo e ngaahi Hoa Ngāue	Lahi 'o e fakataha faka-kuata	-	4	4	4	-	-
9. Kau ki he Fakataha 'a e Kau Talekita 'o e Ako	Lahi 'o e fakataha he ta'u.	-	10	10	10	-	-
10. Sea he Poate 'a e Kau Ngāue 'a e Potungāue	Lahi 'o e fakataha he mahina	-	12	12	12	-	-

Tēpile 11 'Ofisi 'o e Pule Ngāue: Kau Ngāue

Vahevahe	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
Kau Ngāue Tu'uma'u				
Kau Ngāue Taki (Band B)				
Kau Ngāue Polofesinale (Band CL)	8	5	5	5
Kau Ngāue Makehe (M-S)	3	3	3	3
Toko Lahi 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	11	8	8	8
Ngāue Lau'aho	0	0	0	0
Fakakātoa	11	8	8	8

Tēpile 12 'Ofisi 'o e Pule Ngāue: Pa'anga Ngāue

Fa'ahinga	2022/23 Pa'anga Ngāue	2023/24 'Esitimeti	2024/25 Fakafuofua	2026/27 Fakafuofua
Fakakatoa = Patiseti (\$m)	534,500	500,600	465,000	465,000
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)				
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	104,784	179,570	172,563	172,563
Kau Ngāue Makehe (M-S)	16,041	51,894	53,450	53,450
Katoa 'o e Fakamole ki he Kau Ngāue Tu'uma'u	120,825	231,464	226,013	226,013
Kau Ngāue Lau'aho	0	0	0	0
Katoa 'oe Fakamole ki he Kau Ngāue	120,825	231,464	226,013	226,013

16.1.03 Va'a Ngāue Tokoni (CSD)

Ko e fatongia 'o e Va'a Ngāue Tokoni/ 'a e Potungāue (CSD) ko e tokoni ki he 'ofisi 'o e Minisitā Ako mo e Ako Ngāue, 'ofisi 'o e Pule Ngāue pea pehē ki he ngaahi va'a kotoa ke fakapapau'i 'oku taau, kaukaua, longomo'ui mo taimi totonu 'a e tataki 'oku fakahoko, faaitaha mo ngāue fakataha, vave ange mo mahino ange 'a e ngaahi fetu'utaki, mafana mo mo'ui'aki 'e he kau ngāue 'a e faka'amu mo e fiema'u ko ia ki he ngāue ke fakahoko.

Ko e Va'a Tokoni 'oku vahevahe ia ki he va'ava'a iiki (Units) 'e 6 mo e kau ngāue 'e toko 26:

- i. Pule Fakalukufua (Kau Ngāue 'e 4). Tokanga'i 'a e fakahoko ngāue fakakatoa 'a e Va'a Tokoni, faka'ai'ai 'a e mo'ui lelei, fakamafana'i 'a e feohi mo e feveitokai, tokanga'i 'o e ngaahi fetu'u fai'anga fatongia 'a e Potungāue
- ii. Fakamā'opo'opo mo tauhi 'a e ngaahi fakamatala/ (kau ngāue 'e toko 3)
- iii. Tokanga'i 'a e Faunga mo e Founa (Organizational Structure & JDs) Fokotu'utu'u 'o e Potungāue (kau ngāue 'e toko 2)
- iv. Tokanga'i 'a e PMS pe Founa Fakalele mo Vakai'i 'o e Fakahoko Fatongia 'a e Kau Ngāue 'a e Pule'anga Tonga/ (kau ngāue 'e toko 2)
- v. Lēsisita 'o e Kau Faiako & Ngaahi 'Apiako (kau ngāue 'e toko 2)
- vi. Tokanga'i kau faka'uli mo e founa fefononga'aki (kau ngāue 'e 11)

Tēpile 13 Ngaahi taumu'a ngāue, ngaahi ngāue pea mo e ngaahi me'afua tefito (KPIs) 'a e Va'a 'oku ne Tokanga'i e Ngaahi Fakahoko Ngāue (CSD)

Taumu'a Ngāue 1. Fakamālohia mo fakalelei'i 'a e ngaahi ngāue 'oku fakahoko' 'o faka'afu 'i he founa lelei, 'aonga, mo toe taimi totonu ange e fakahoko fatongia, tauhi lekōtí, mo e ngaahi founa pule'i						Ngaahi Taumu'a Fakalakalaka Tu'uloa 4 (SDG 4)	
Ngāue	Ngaahi me'afua tefito	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
1.1 Fa'u ha tu'utu'uni ngāue pea mo hano fakahinohino ngāue (Flow Chart) ke fakalelei'i 'aki 'a e founa fakahoko ngāue, fekaukau'aki mo e fetu'utaki fakaloto'i potungāue pea pehē ki he ngaahi hoa ngāue 'o e potungāue'.	Tali ke ngaue'aki 'a e Tohi Tu'utu'uni Ngaue.	'Ikai	Tohi Tu'utu'uni Ngaue ki he Va'a 'oku ne Tokanga'i e ngaahi fakahoko ngaue	Tohi Tu'utu'uni ngaue ki he Potungaue Ako	-	-	-
1.2 Fakahoko e Savea Fakavaeuata'u ki he tu'unga fakafiemalie 'a e fakahoko fatongia, fokotu'u ha va'a ke ne tokangaekina e tu'unga 'o e fakahoko fatongia (Tokoni Mai!! Tokoni atu!!) pea mo 'ave 'a e ngaahi lipooti fakauike ki he kau Taki Ngaue.	Peseti tu'unga fakafiemalie 'o e founa fakahoko fatongia	-	80%	90%	100%	-	-

1.3 Fakamalohia 'a e fetu'utaki, fetohi'aki mo hono faka'aonga'i lelei 'aki 'o e tekinolosia ('imeili, ngaahi fakataha he ope, telefoni, mo e a'utonu 'o fakahoko e fatongia).	Fakatonutonu pea mo tufaki e ngaahi fika fetu'utaki	-	'Io	'Io	'Io	-	-
1.4 Tu'unga lelei 'o e ngaue fakasekelitali pea mo e ngaahi tokoni fekau'aki mo e ngaahi fakataha 'a e Kau Taki pea mo 'enau ngaahi me'a 'oku hoko	Peseti hono tufaki atu e ola mei he fakataha 'a e Kau Taki, 'i loto he houa 'e 24	-	'Io	'Io	'Io	-	-
1.5 Fengaue'aki mo hono fakahoko 'o e ngaahi fatongia fakaloto'i Potungaue, 'o kau ai e ngaahi fakataha (retreat) (Sanuali, 'Aokosí, Sepitema)	Lahi 'o e ngaahi fakataha	-	2	2	2	-	-
1.6 Faka'ai'ai mo tokangaekina e mo'ui lelei mo e fakasosiale 'a e kau ngāue 'a e Potungāue Akó.	Peseti fakafiemalie 'i hono tokangaekina e tu'unga fakasosiale pea mo e mo'ui lelei	-	80%	90%	100%	-	-
1. 7 Fakahoko ma'u pe hono tokanga'i 'e 'ofisi fo'ou ('i loto pea mo tu'a) ke tu'uloa, malu pea mo ma'a e 'ataakai.	Peseti e tu'unga fakafiemalie ki he mo'ui lelei, malu pea mo hao e 'ataakai ngāué.	-	80%	90%	100%	-	-
1.8 Liliu ke faka'ilekitul ōnika e ngaahi lekooti, toe fakafoki e polokalama faile faka'ilekitul ōnika pea fakakakato hono lau (stock take) fakakuata e ngaahi faile kuo 'ikai ke toe ngāue'aki.	Peseti 'o e ngaahi lekooti faka'ilekitul ōnika	-	25%	50%	75%	-	-
1.9 Fakamalohia e ngaahi tokoni ki he Va'a ki he Fefononga'aki	Peseti fakafiemalie ki he ngaahi ngāue fefononga'aki	-	80%	90%	100%	-	-
1.10 Toe vakai'i fakataha pea mo e Poate ki he Kau Ngāue, Va'a Tokangaekina e Kau Ngaue pea mo e 'Ofisi Komisoni 'o e Kau Ngāue Fakapule'anga 'a e fa'unga 'o e potungaue pea mo e ngaahi fakamatala ngaue	Peseti 'o e ngaahi fakamatala ngaue na'e toe vakai'i fakatatau ki he kau ngāue fakata'u kuo tali	-	80%	90%	100%		
1.11 Fakaivia e fakahoko ngāue 'a e Va'a 'oku ne Tokanga'i e ngaahi fakahoko ngāue ke fakapapau'i 'oku fenapasi e fa'unga e Potungaue, kau ngā ue pea mo e ngaahi fakamatala ngāue	Tali 'e he Poate e Kau ngāue Potungaue Ako pea mo e 'Ofisi Komisoni 'o e Kau Ng āue Fakapule'anga e fa'unga e potungā ue pea mo e ngaahi fakamatala ngāue	-	'Io	'Io	'Io		

1.12 Ko hono fakahoko mo fakaivia 'a e founa fakalele mo vakai'i 'o e fakahoko fatongia 'a e kau ngaue 'a e Pule'angá. (PMS).	Peseti 'o e kau ngāue 'oku tauhi mo vakai'i ma'u pe e ola 'enau ngāue	-	90%	90%	90%		
---	---	---	-----	-----	-----	--	--

Taumu'a Ngāue 2. Fakalelei'i 'a e founa ngāue ki hono lesisita 'o e Ngaahi Ako' pea mo e Kau Faiako' 'o tatau ki he Ako Pule'anga mo e ngaahi ako 'ikai ke pule'anga.						Ngaahi Taumu'a Fakalakalaka Tu'uloa 4 (SDG 4)	
Ngāue	Ngaahi me'afua tefito	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
2.1 Talanga'i mo e ngaahi kupu fekau'aki' ha founa ke fakalelei'i 'aki 'a e lesisita 'o e Kau Faiako' pea mo e ngaahi 'Ako'	Lao ki he lesisita 'o e kau faiako (2022) pea kei fakatatali e lao ki hono lesisita 'o e ngaahi ako	'Ikai	TRR 'Io SRR 'Ikai	TRR 'Io SRR 'Ikai	TRR 'Io SRR 'Io	-	-
2.2 Fakahoko ma'u pe e ngaahi fakataha 'a e kau faiako pea mo e Va'a ki he lesisita 'o e ngaahi Ako ke talanoa'i ai e tu'unga 'o e ngaahi tohi kole	Lahi 'o e ngaahi fakataha	-	10	10	10	-	-
2.3 Foaki kei taimi e ngaahi lesisita fakafaiako fakatatau ki he taimi mo e fiema'u 'a e lao'	Peseti 'o e Kau Faiako 'oku lesisita he taimi 'oku tonu ke lesisita ai	-	80%	80%	80%	-	-
2.4 Fakakākato pea foaki 'a e lesisita 'o e ngaahi apiako' fakatatau ki he taimi mo e fiema'u 'a e lao'.	Peseti 'o e Ngaahi Ako 'oku lesisita he taimi 'oku tonu ke lesisita ai'.	-	80%	80%	80%		
2.5 Fale'i mau pē 'a e Va'a Tokanga ki he Taau 'o e Fakahoko Ngāue (QA), Va'a ki he Ngaahi Akó (Schools), Ngaahi Siasi mo e Fakafo'ituitui 'a e fakamatala ki he lesisita.	Peseti 'o e tu'unga fakafiemālie ki he fakahoko ngāue ki he lesisita ako' mo e faiako'	-	80%	90%	100%	-	-

Tēpile 14 Va'a Tokoni Ngāue: Kau Ngāue

Fa'ahinga	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
Kau Ngāue Tu'uma'u				
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)				
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	7	7	7	7
Kau Ngāue Makehe (M-S)	19	17	17	17
Fakakatoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	26	24	24	24
Kau Ngāue Lau'aho	0	0	0	0
Fakakatoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	26	24	24	24

Tēpile 15 Va'a Tokoni Ngāue: Pa'anga Ngāue

Fa'ahinga	2022/23 Pa'anga Ngāue	2023/24 'Esitimeti	2024/25 Fakafuofua	2026/27 Fakafuofua
Fakakatoa 'a e Pa'anga 'a e Pule'anga	523,600	629,200	624,200	622,200
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)				
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	194,926	168,372	199,813	199,813
Kau Ngāue Makehe (M-S)	196,200	150,405	152,953	152,953
Fakakatoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	391,126	318,777	352,766	352,766
Kau Ngāue Lau'aho	0	0	0	0
Katoa 'a e Pa'anga Fakamole 'a e Pule'anga ki he kau Ngāue	391,126	318,777	352,766	352,766

16.1.04 Va'a Tokangaekina 'o e Kau Ngāue

Ko e Va'a Tokanga'i e Kau Ngāue 'oku nau fatongia'aki 'a e tokoni ki he 'Ofisa Pule Ngāue ke:

- Uki mo pukepuke 'a e kau ngāue 'a e Potungāue ke fakapapau'i 'oku fe'unga pē malava 'a e kau ngāue ke fakahoko mo a'usia 'a e 'āsenita mahu'inga 'a e Pule'angá ki he fakalalakalaka fakaakoó.
- Fakapapau'i 'oku talangofua ki he laó, ngaahi tu'utu'uni mo e founa 'o e Kautaha 'o e Kau Ngāue Faka-pule'anga'.

Tēpile 16 Va'a Tokanga'i e Kau Ngāue: Ola mo hono ngaahi me'afua (KPIs)

Ola 1 Founa ke toe lelei ange ai e palani mo hono fakahā e ngaahi me'a fekau'aki mo e kau ngāue ki he potungāue mo e 'ene kau ngāue						Ngaahi Taumu'a Fakalalakalaka Tu'uloa 4 (SDG 4)	
Ngāue	Me'afua ki he ngāue 'oku fakahoko	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
1.1 Fakafekau'aki, fakahū pea ke tali 'a e Talatalanoa Fakata'u 'a e Potungāue, Fokotu'u fakata'u ma'a e kau ngāue, Fakalalakalasi e ngaahi lakanga, Vakai'i e ngaahi Talafatongia, Fakafotunga 'o e Potungāue. (Lisi 'o e Kau Ngāue)	Lahi 'o e ngaahi palani mo e lipooti 'oku fakahū taimi totonu		FFG (Novema) LKG (Sanuali, Siulai) TF (Novema)	FFG (Novema) LKG (Sanuali, Siulai) TF (Novema)	FFG (Novema) LKG (Sanuali, Siulai) TF (Novema)	-	-
1.2 Fakafekau'aki, Fakatahataha'i pea fakahū e lekooti folau ki Tu'apule'anga (FKT) pea mo e Palani 'o e Malolo Fakata'u (PMF) ki he Komisoni 'a e Kau Ngāue Fakapule'anga.	Lahi 'o e ngaahi palani mo e lipooti 'oku fakahū taimi totonu.	-	FKT (Sanuali, 'Epeleli, Siulai, 'Okatopa) PMF (Fepueli)	FKT (Sanuali, 'Epeleli, Siulai, 'Okatopa) PMF (Fepueli)	FKT (Sanuali, 'Epeleli, Siulai, 'Okatopa) PMF (Fepueli)	-	-
1.3 Fakalele'i e totonu, tonu, 'analāiso, pea mo hono tufaki 'o e ngaahi fakamatala mo e lekooti fekau'aki mo e kau ngāue mo e ngaahi me'a fakangāue	% e lekooti e Tokanga'i e Kau Ngāue kuo fakakomipiuta.	-	50%	60%	70%	-	-
	% e lekooti fakafo'ituitui 'o e kau ngāue 'oku lau 'oku tonu 'i he ola 'o e Sivi Fakata'u	-	50%	60%	70%	-	-
1.4 Fakalele'i mo toe vakai'i e ngaahi	Lahi e ngaahi tu'utu'uni mo e	-	2	2	2	-	-

founga ngāue fakaloto'i potungāue.	ngaahi founga ngāue kuo fakalelei'i						
1.5 Fakahoko mo e tuku atu he taimi totonu pea tonu e ngaahi fakamatala mo e fale'i ki he kau ngāue 'a e Potungāue.	% 'o e kau ngāue 'oku nau fiemalie 'i he fakahoko fatongia 'a e Va'a Tokanga'i e Kau Ngāue	-	50%	60%	70%	-	-
1.6 Ngāue fakasekelitali ma'á e Poate 'a e Kau Ngāue.	Lahi e fakataha 'a e Poate 'a e Kau Ngāue.	12	12	12	12	-	-
1.7 Fakahoko e savea fakata'u fekau'aki mo e tu'unga fakafiemalie 'a e fakahoko fatongia 'a e Va'a Tokonga'i e Kau Ngāue ki he kakai 'oku 'oku nau fengāue'aki mo e potungāue	Savea fakata'u Va'a Tokonga'i e Kau Ngāue ki he kakai 'oku nau fengāue'aki pea mo e ngaahi fiema'u ki he Akó.	-	'Io	'Io	'Io	-	-

Ola 2 Fakamalohi'i e uki, fakataukei, ako, fakalakalaka he ngaahi tapa kotoa pe ma'ae kau ngāue 'a e Potungāue						Ngaahi Taumu'a Fakalakalaka Tu'ulua 4 (SDG 4)F	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me'afua ki ha ngaue 'oku fakahoko he akó (KPI)	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
2.1 Fakalelei'i e ngaahi founga ngāue ki hono uki 'o e kau ngāue pea mo e tohi tala ngāue 'i loto he patiseti lolotonga.	% 'o e ngaahi lakanga kuo tali 'oku 'ataá.	-	<10%	<10%	<10%	-	-
	% 'o e ngaahi lakanga 'ataá 'oku tu'uaki taimi totonú	-	70%	80%	90%		
2.2 Fokotu'utu'u mo fakahoko fakakuata hono ako'i fakataukei e kau ngāue fo'ou fakataha mo e kau ngāue 'oku nau hiki hake ki ha lakanga ma'olunga fakataha mo e Komisoni 'a e Kau Ngāue Fakapule'anga pea mo e QAD.	Lahi 'o e ngaahi ako fakataukei	-	4	4	4	-	-
2.3 Fakahoko ha talatalanoa mo e ngaahi Va'a fekau'aki mo e ngaahi	Lahi e ngaahi fakataha	-	4	4	4	-	-

lao, ngaahi tu'utu'uni, ngaahi founa ngāue mo e founa totongi ma'á e kau ngāué.							
2.4 Fakahoko hano 'analāiso fakata'u e fiema'u fakaako pea fakahū atu e Palani Ako Fakata'u ki he Komisoni 'a e Kau Ngāue Fakapule'angá	Lahi 'o e ngaahi savea.	-	1	1	1	-	-
	Palani Ako Fakata'u kuo fahahū taimi totonu atu ki he Komisoni 'a e Kau Ngāue Fakapule'anga.	-	1 (Fepueli)	1 (Fepueli)	1 (Fepueli)	-	-
2.5 Fakahoko hano 'analāiso e ngaahi fiema'u Ako pea ngāue ke fokotu'u ki he Palani Ako Fakata'u.	% 'o e kau ngāue kuo 'osi ako'i.	-	50%	50%	50%	-	-
2.6 Fa'u, 'ahi'ahi'i, vakai'i pea tukuatu ha ngaahi polokalama ako 'o kau ai e ngaahi tu'utu'uni ki he Tokanga'i e Kau Ngāue pea mo e ngaahi vāhengá.	Lahi e ngaahi polokalama	-	5	2	2	-	-
2.7 Ke fakahū taimi totonu e Lipooti Fakakuata 'o e Ngaahi Polokalama Ako 'o kau atu ki ai e ngaahi ako na'e kau atu ki ai e kau ngāue 'a e Potungāue.	Lahi 'o e ngaahi lipooti 'oku fakahū he taimi totonu.	-	4(Sanuali, 'Epeleli, Siulai, Okatopa)	4 (Sanuali, 'Epeleli, Siulai, Okatopa)	4 (Sanuali, 'Epeleli, Siulai, Okatopa)	-	-
2.8 Fakalelei'i e fetu'utaki mo e ngaahi kautaha fakafeitu'u pea mo tu'apule'anga	Lahi e ngaahi fakataha mo e UNESCO mo e USP	-	2 (Sanuali, Sune)	2 (Sanuali, Sune)	2 (Sanuali, Sune)	-	-

Tēpile 17 Kau Ngāue 'a e Va'a Tokanga'i e Kau Ngāue

Fa'ahinga	2022/23	2023/24	2024/25	2026/27
Kau Ngāue Tu'uma'u				
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	12	12	12	12
Kau Ngāue Makehe (M-S)	3	4	4	4
Fakakatoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	15	16	16	16
Kau Ngāue Lau'aho	0	0	0	0
Katoa 'a e kau Ngāue	15	16	16	16

Tēpile 18 Pa'anga Ngāue 'a e Va'a Tokanga'i e Kau Ngāue

Fa'ahinga	2022/23 Pa'anga Ngāue	2023/24 'Esitimeti	2024/25 Fakafuofua	2026/27 Fakafuofua
Fakakatoa 'a e Pa'anga 'a e Pule'anga	1,008,500	790,300.00	790,300.00	790,300.00
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	371,260	365,521	343,438	343,438
Kau Ngāue Makehe (M-S)	30,768	51,653	39,713	39,713
Fakakatoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	402,027.42	417,174	383,151	383,151
Kau Ngāue Lau'aho	0	0	0	0
Katoa 'a e Pa'anga Fakamole 'a e Pule'anga ki he kau Ngāue	402,027.42	417,174	383,151	383,151

16.1.05 Va'a Pa'anga

Ko e Va'a ko 'eni 'okú ne 'oatu e ngaahi fale'i mo e ngaahi ngāue ke poupu ki he 'Ofisa Pule Ngāue 'i hono fakalele fakalukufua e Potungāue.

Ngaahi Va'a 'i loto 'i he Va'a Pa'anga:

161051: Va'a Fakahoko Ngāue mo e 'Akauni

161052: Va'a Tokanga'i 'a e fefakatau'aki mo e ngaahi ngāue

161053: Va'a tokanga'i 'a e ngaahi koloa

161054: Polokalama Tokoni Pa'anga ki he Ngaahi Ako

161055: Sikolasipi

161056: Ngaahi tokoni ki he 'Apiako mei ngaahi kautaha 'i tu'apule'anga

161057: Koviti 19

Tēpile 19: Va'a Pa'anga, Ola mo e Me'afua ki he Ngāue 'oku Fakahokó

Ola 1. Fakalelei'i hono palani e pa'anga ngaue, ngāue fakapa'anga, fakahoko e ngaahi ngāue pea mo e lipooti						Ngaahi Taumu'a Fakalakalaka Tu'uloa 4 (SDG 4)	
Ngāue	Me'afua ki he ngāue 'oku fakahoko	2023/24 (lolotonga)	2024/25	2025/26	2026/27	Faka'ilonga	Taketi
1. Tokoni ki hono fa'u e Palani Fakapotungāue pea tataki hono fa'u e Pa'anga Ngaue	Ke fakahoko he taimi totonu 'a e ngaahi fakamahu'inga fakapa'anga 'oku fiema'u ki he Palani Fakapotungāue.	Fakahū taimi totonu e Pa'anga Ngaue	Fakahū taimi totonu e Pa'anga Ngaue	Fakahū taimi totonu e Pa'anga Ngaue	Fakahū taimi totonu e Pa'anga Ngaue	-	-
2. Tokanga'i lelei e fehū'aki e pa'angá	Lahi e ngaahi fakafuofua ki he fehū'aki 'a e pa'anga ke fakahū atu ki he Potungaue Pa'anga 'aho 'e tolu kimu'a 'i he kamata 'o e mahina takitaha	12	12	12	12	-	-
3. Tokanga'i e ngaahi	% 'o e faikehekehe 'o e	<1%	<1%	<1%	<1%	-	-

fakamole pea fakafehoanaki fakatatau ki he palani Ngāue Fakata'u mo e ngaahi ngāue fakapa'anga.	pa'anga ngāue pea fakafuofua makatu'unga 'i he fehalaaki						
	% Fakahoko e pa'anga ngāue.	97%	95%	97%	99%	-	-
	% 'o e pa'anga ngāue ki he ngaahi ngāue kuo 'osi tali 'i he Palani Ngāue Fakata'u kuo fai ki ai e fakamole..	80%	80%	90%	90%	-	-
	% 'o e ngaahi vausia na'e lava ke fai ki ai e ngāue 'i loto pe 'aho 'e tolu hili hono ma'u mai.	70%	80%	80%	80%	-	-
4. Tokanga'i mo fakahoko lelei e ngāue ki he vahe 'a e kau ngāue.	% 'o e vahe 'a e kau ngāue na'e lava ke fai ki ai e ngāue 'i hono taimi totonu	99%	99%	99%	99%	-	-
5. Tatanaki e ngaahi lipooti fakapa'anga fekau'aki mo e ola e pa'anga ngāue.	Lahi e ngaahi lipooti fakakuata 'o fekau'aki mo e pa'anga ngāue pea mo e ngaahi ola ke fakahū ki he Potungāue Pa'anga 'i loto he uike 'e ua kimu'a pea 'osi e kuata takitaha.	4	4	4	4	-	-
6. Fakapapau'i fakakuata 'oku tonu pē e Lesisita e Ngaahi Koloa	Ko e lahi e lipooti fekau'aki mo e Lesisita e Ngaahi Koloa kuo 'osi tonu mo kakato ke fakahū atu ki he Potungāue Pa'anga fakakuata	4	4	4	4	-	-
7. Fakahoko e Palani ki	% 'o e ngaahi fakatau	50%	60%	70%	90%	-	-

he Fakata'u 'o muimui kakato ki he Tu'utu'uni Ngāue ki he Fakata'u.	kuo fakahū atu 'oku muimui kakato ki he Tu'utu'uni Ngāue ki he Fakatau						
8. Talangofua ki he ngaahi me'a na'e 'ohake he 'Ātita Fakata'u.	% 'o e talangofua ki he ngaahi me'a na'e 'ohake he 'Ātita Fakata'u	90%	100%	100%	100%	-	-

Ola 2. Ke fakahoko hā polokalama sikolasipi ‘oku vahevahe taau mo kau kātōa ke tokoni ki he ngaahi fakalakalaka tu’ulōa ‘i Tonga nī.						Ngaahi Taumu'a Fakalakalaka Tu'ulōa 4 (SDG 4)	
Ngāue	Me’afua ki he ngāue ‘oku fakahoko	2023/234 (lolotonga)	2024/25	2025/26	2026/27	Faka‘ilonga	Taumu’a
1. Foaki, vakai’i, pea mo muimui’i e ngaahi sikolasipi ki he kakai Tonga ‘oku ‘i he tu’unga fakaako ma’olunga, ‘oku lelei ‘aupito e fekumí ngaahi palani ako, pea lahi ke tokoni ki he fakalakalaka.	Lahi e ngaahi sikolasipi ‘oku fakapa’anga ‘e he pule’anga ‘oku lava ke fakahoko kakato (%).	75%	80%	85%	85%	-	-
2. Fili e kau kanititeiti ki he ngaahi sikolasipi ‘oku fakapa’anga ‘e he Pule’anga ki he ngaahi ‘elia ‘oku fu’u fiema’u ki he fakalakalaka.	Peseti ‘o e ngaahi sikolasipi ‘oku fakapa’anga ‘e he Pule’anga ‘oku foaki ki he ngaahi ‘elia ‘oku fu’u fiema’u (Fakatata: Ako - STEM, Mo’ui, Ngaahi Ngāue Lalahi, Feliuliuaki e ‘Ea, Toutai, Ngoue, Liliu ki he Pule’anga)	80-85%	80-85%	85-90%	95-100%	-	-
3. Fakalahi e tokolahi e fānau faingatamaki ‘oku nau lave he sikolasipi.	Peseti ‘o e ngaahi sikolasipi ‘oku fakapa’anga ‘e he Pule’anga ki he fānau ‘oku faingatamaki.	‘Oua toe si’isi’i he 20%	‘Oua toe si’isi’i he 30%	‘Oua toe si’isi’i he 40%	‘Oua toe si’isi’i he 50%	-	-

4. Vakai'i pea mo sivi'i e ngaahi sikolasipi, 'o kau atu ki ai hano fakahoko ha savea'i ke muimui'i e fānau.	Peseti 'o kinautolu na'a nau ma'u sikolasipi ka kuo lava hono fakanofa honau mata'itohi pea kuo nau ma'u ngāue 'i loto he mahina 'e 2 mei he taimi na'e kakato ai 'enau ako.	'Oua toe si'isi'i he 85%	Oua toe si'isi'i he 85%	Oua toe si'isi'i he 95%	Oua toe si'isi'i he 95%	-	-
5. Fakalahi e pa'anga 'oku foaki ki he ngaahi fekumi 'oku 'i he tu'unga ma'olunga mo lelei; 'e 'i ai hono ola ki he fakalakalaka.	Lahi e ngaahi fekumi 'i he tu'unga fakaako Ma'olungaange (Master) pea mo e ngaahi Sikolasipi ki he Ako 'oku fakahoko atu mei Tongani.	5 'i he ta'u	5 'i he ta'u	5 'i he ta'u	5 'i he ta'u	-	-
6. Kumi hā pa'anga ke toe tanaki mai ki he ngaahi sikolasipi mei he vā'a mo e ngaahi hoa ngāue mei muli.	Lahi 'o e ngaahi tokoni fakalakalaka faka'ofisiale 'oku tafe mai ki he ngaahi sikolasipi (T\$m)	8.5	9.0	10.0	11.0	Taumu'a Fakalakalaka Tu'uloa 4.b.1	T\$11m
7. Ngāue mo e Va'a ki he Ako Tokamu'a, Va'a ki he Ako Kau Katoa, Va'a ki he Lautohi mo e Ngaahi Kolisi 'o e Potungāue ke vakai'i e ngaahi 'elia 'oku lolotonga fiema'u pe 'oku nau fehangahangai mo e tokosi'i e kau faiako.	Peseti 'o e sikolasipi fo'ou 'oku fakapa'anga 'e he pule'anga 'oku foaki 'i he "Hiki'i e Tu'unga Fakafaiako e kau Faiako ki ha Tu'unga lelei"	50%	50%	50%	50%	-	-
	Lahi 'o e ngaahi sikolasipi mei he pa'anga tokoni 'oku foaki ke Fakamalohia ngaahi ako'anga kotoa.	20	20	20	20	-	-

Tēpile 20 Kau Ngāue 'a e Va'a Pa'anga

Fa'ahinga	2022/23	2023/24	2024/25	2025/2026
Kau Ngāue Tu'uma'u				
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	13	15	15	15
Kau Ngāue Makehe (M-S)	8	8	8	8
Fakakatoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	21	23	23	23
Kau Ngāue Lau'aho	0	5	5	5
Katoa 'a e kau Ngāue	21	28	28	28

Tēpile 21 Pa'anga Ngāue 'a e Va'a Pa'anga

Fa'ahinga	2022/23 Pa'anga Ngāue	2023/24 'Esitimet	2024/25 Fakafuofua	2025/2026 Fakafuofua
Fakakatoa 'a e Pa'anga 'a e Pule'anga (\$m)	19,150,500	18,355,200	20,680,700	20,680,700
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C- L)	371,398.70	376,106	403,176	403,176
Kau Ngāue Makehe (M-S)	116,647.34	110,517	96,652	96,652
Fakakatoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	488,046.04	486,623	499,828	499,828
Kau Ngāue Lau'aho	0	81,663	81,663	81,663
Katoa 'a e Pa'anga Fakamole 'a e Pule'anga ki he kau Ngāue	488,046.04	568,286	581,491	581,491

16.1.06 Tokangaekina e Ngaahi Ngāue Tokoni mei Muli mo e Ngāue Fakataha

Tefito'i Fatongia 'o e Va'a:

- Ke fakahoko ha ngaahi founa fale'i fakataki, pule'i pea mo tokanga'i 'a e ngaahi ngāue tokoni fakalakalaka mei muli 'a e Potungāue kau ki ai 'a e tu'ungá, tu'utu'uní, ako ngāue, founa mo e ngaahi naunau.
- Taki 'i he ngaahi alea fekau'aki mo e ngaahi ngāue tokoni mei muli pea mo fakapapau'i 'oku felave'i mo e fokotu'utu'u ngāue mo hono fakahoko 'a e fokotu'utu'u ngāue ke fakalahi e ola pea ola lelei mo a'usia 'a e taumu'a 'a e Potungāue fakalukufua.
- Ke fakahoko mo hono toe fakamanatu mo fale'i ki he ngaahi poloseki fakalakalaka ki he Va'a pule 'o e Potungāue, pea mo e kau ma'u mafai pea mo e ngaahi tefito'i Hoa Ngāue. Ko e Va'a Ngāue ko 'eni 'oku nau fakahoko 'a e ngaahi fatongia mahu'inga ki hono pukepuke 'o e vā fengāue'aki vāofi mo fakalakalaka mo e ngaahi Hoa Ngāue mo e Va'a Tokoni.

Va'a Ngaahi Ngāue

161061 – Va'a tokanga'i e Kau Ngāue mo hono fakalele

161062 – Va'a Palani

161063 – Va'a Fakafekau'aki Fakatekinikale mo e Ako Ngāue (TVET)

161064 – Va'a Vakai'i mo fakafuofua'i 'a e tu'unga 'o e fakahoko fatongia he Akó. (M&E)

161065 - 'Akauni

Tēpile 22: Ko e Ola mo e Me'afua ki ha ngāue 'oku fakahoko he Ako ki he Va'a Ngāue ki hono Pule'i 'o e ngaahi Ngāue Tokoni mei Muli

Ola Fakapapau'i ko e ngaahi tokoni ki he fakalakalaka 'o e Akó 'oku tokangaekina makehe ia 'o fakatatau mo e ngaahi taimi tepile, me'afua mo e palani ngāue 'oku kaungatonu mo e Palani Ngaue Fakata'u 'a e Potungāue, Taumu'a Fakalakalaka 'oku Tu'uloa II, ngaahi aleapau fakamamani lahi, fokotu'utu'u lelei mo tonu 'a e ngaahi polokalama ngāue, siofi pea toe vakai'i.						Taumu'a Fakalakalaka 'oku Tu'uloa	
Ngaahi ngāue ke fakahoko	Me'afua ki ha ngāue 'oku fakahoko he Ako	2023/24 (Kamata)	2024/25	2025/26	2026/27	Faka'ilonga	Taumu'a
1. Fakapapau'i 'oku muimui tonu 'a e ngaahi poloseki mo e founa hono tokangaekina 'o e ngaahi poloseki	% 'o e ngaahi poloseki polokalama ngāue fakalakalaka 'oku lolotonga fakahoko 'i he Palani Ngāue Fakata'u	-	75%	80%	85%	-	-
	% o e ngaahi fakamatala pa'anga angamaheni makehe mo e ngaahi fiema'u moe fakamole 'a e patiseti 'oku 'omai 'ehe poloseki	-	<25%	<20%	<15%	-	-

pea ke fakahoko he taimi pau mo e patiseti totongi o fakatatau ki he Palani Ngāue Fakata'u	% 'o e ngaahi polokalama ngāue (poloseki) 'oku 'ikai hono Komiti Ngāue (tokangaekina mo e fokotu'utu'u)	100%	100%	100%	100%	-	-
	% 'o e ngaahi polokalama ngaue 'oku 'i ai hono Me'afua mo e Palani taumu'a Ngāue	100%	100%	100%	100%	-	-
	% 'o e ngaahi poloseki kuo fakahu fakakuata mai pe 'i ai 'ene lipooti fakalakalakā nga'unu ki mu'a 'i he mahina 6 ki he kau ma'u mafai totonu 'i he tafa'aki koiā.	60%	70%	80%	90%		
	% 'o e ngaahi poloseki kuo 'osi tali 'enau ngaahi palani ngaue mo e ngaahi palani ngāue ki hono fokotu'u he mahina 'e taha kimu'a pea toki hokosia e taimi totonu ke kamata ai	60%	70%	80%	90%		
2. Fakalahi 'a e ngaahi polokalama ngāue (poloseki) fakalakalaka	Lahi 'o e ngaahi poloseki fo'ou	2	2	2	2	-	-
	Lahi 'o e patiseti fakalakalaka tokoni fakapa'anga kuo ma'ú mo e lava ke tanaki he ta'u	T\$40.3m	T\$63.6m	T\$60.5m	T\$60.5m	-	-
3. Fakamalohia, toe vakai'i siofi pea sivi'i	Lahi 'o e fakamatala fakamahina kuo tuku mai fekau'aki mo e ngaahi ngāue kuo lava pe ngaahi fakamatala fekau'aki mo e ngaahi ngāue fakalakalaka	10	10	10	10	-	-
	% 'o e ngaahi lipooti kuo fakahu mai 'i hono taimi totonu 'i he kuata takitaha	70%	80%	90%	100%	-	-
4. Tokoni'i e ngaahi va'a kehe mo e founga fakahoko 'o e kole ki he ngaahi polokalama ngāue (poloseki)	Lahi 'o e kau ngāue kuo kau he ngaahi ako fakataukei	5	5	5	5	-	-
5. Muimui kakato ki he ngaahi palani kuo	% 'o e ngaahi ngāue tokangaekina 'o e ngaahi me'a fakalao mo e fakapa'anga 'o fakatatau fakatefito he 'Ātita Fakata'u	100%	100%	100%	100%	-	-

fokotu'u mo e ngaahi 'īsiu 'oku 'ohake 'e he lipooti 'Ātita							
6. Kautaha Fakasekelitali ki he Kulupu Ako Fakalotofonua	Lahi 'o e fakataha kuo fakahoko 'e ngaahi kulupu fakaako fakalotofonua	4	4	4	4	-	-

Tēpile 23: Kau Ngāue 'o e Va'a Ngāue ki hono Pule'i 'o e ngaahi Ngāue Tokoni mei Muli.

Fa'ahinga	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
Kau Ngāue Tu'uma'u				
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	4	1	1	1
Kau Ngāue Makehe (M-S)	4	5	5	5
Fakakatoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	8	6	6	6
Kau Ngāue Lau'aho	1	0	0	0
Katoa 'a e kau Ngāue	9	6	6	6

Tēpile 24 Pa'anga Ngāue 'o e Va'a Ngāue ki hono Pule'i 'o e ngaahi Ngāue Tokoni mei Muli

Fa'ahinga	2022/23 Pa'anga Ngāue	2023/24 'Esitimeti	2024/25 Fakafuofua	2025/26 Fakafuofua
Fakakatoa 'a e Pa'anga 'a e Pule'anga	122,400	95,000	95,000	95,000
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	132,032	45,714	49,032	49,032
Kau Ngāue Makehe (M-S)	57,008	65,668	47,952	47,952
Fakakatoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	189,038	111,382	96,984	96,984
Kau Ngāue Lau'aho	15,120	0	0	0
Katoa 'a e Pa'anga Fakamole 'a e Pule'anga ki he kau Ngāue	204,158	111,382	96,984	96,984

16.1.07 Va'a ki he Fokotu'utu'u 'o e Ngaahi Tu'utu'uni Ngāue moe Fekumi

Ko e Va'a ki he Ngaahi Tu'utu'uni, Palani mo e Fekumi (PPRD) 'oku fatongia'aki 'a hono tokonia 'a e Pule Ngaue:-

- Fakahoko ha ngāue fakataha, muimui'i pea mo hono tokonia fakatekinikale 'i hono fakahoko 'o e Tu'utu'uni ki he Halafononga 'o e Ako (TEPF);
- Faka'ilonga'i mo fakataha'i ha naunau fe'unga ke fakalakalaka'i mo tataki 'a e tu'utu'uni mo e palani kuo fatu.
- Taki mo teuteu'i e ngaahi Palani Fokotu'utu'u Ngaue 'a e Potungaue Ako, Fokotu'utu'u Ngaue Fakata'u mo e Lipooti Fakata'u.
- Fokotu'u ha Va'a Fekumi.
- Taki mo tokanga'i 'a e polokalama EMIS ki he ako 'i Tonga

Ngaahi Ngāue 'a e Va'a Ngāue:

16.1.07.1: Tu'utu'uni ngāue kuo fatu pea fakahoko 'o e Alanga Fale ki he Akó.

16.1.07.2: Fokotu'utu'u, muimui'i pea sivi'i.

16.1.07.3: Va'a fakahoko 'o e Fekumi

16.1.07.4: Va'a Tānaki mo Tokanga'i 'oe ngaahi fakamatala fakaakó

Tēpile 25: Va'a ki he Ngaahi Tu'utu'uni Ngāue, Palani mo Fekumi, Ngaahi Ola mo e Me'afua

Ola 1. Ke fa'u ha tu'utu'uni ni ngāue 'oku kānokato ai e, kau he lau, kau katoa, tu'unga lelei, ngāue lelei mo e ola lelei.						Taumu'a Fakalakalaka 'oku Tu'uloa	
Ngaahi Ngāue ke fakahoko	Me'afua ki ha ngaue oku fakahoko 'i he Ako	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
1.1 Ke fakapapau'i 'a e ngaahi tu'utu'uni ngāue, Lao Fakaangaanga e hiva fakatatau ki he Lao ki he Ako 2013 ke tali 'e he Kapineti.	Lahi 'o e ngaahi tu'utu'uni na'e tali 'e he Kapineti.	-	3	3	3	-	-
1.2 Ke fa'u (draft) mo fakapapau'i 'a e ngaahi tu'utu'uni ngāue 'o fakatatau ki he ngaahi fakamo'oni pau mo e ngaahi fiema'u 'a e Potungaue, Ministā mo e Pule Ngāue 'o fakatatau ki he tu'utu'uni ki he Halafononga 'o e Ako (TEPF);	Lahi 'o e ngaahi tu'utu'uni na'e tali 'e he Kapineti.	-	5	3	3	-	-
1.3 Uki, kumi mo fakatau'aki 'a e kau ngāue fo'ou (2 ki he Va'a)	Lahi 'o e kau ngāue kuo fakangaue'i	-	3	0	0	-	-

1.4 Fakahoko ‘a e Halafononga fo’ou ‘o e Akó.	Fakahoko ‘a e Tu’utu’uni ki he Halafononga ‘o e Akó.	-	Yes	-	-	-	-
	Lahi ‘o e kau ngāue kuo fakataukei’i ki he Tu’utu’uni ki he Halafononga ‘o e Ako mei he ngaahi Akó.	-	27 Kau Ngāue kuo ‘osi fakataukei’i fakakuata 2 Ta’u Fakapa’anga (Okotopa – Tisema 2023: 18 Kau ‘Ofisa Ma’u’olunga) 27 Kau Ngāue kuo fakataukei’i fakakuata 3 ‘i he Ta’u Fakapa’anga (Sanueli – Ma’asi 2024: Kau Talekita 9, ‘Ofisa Ma’u’olunga 18)	27 Kau Ngāue kuo ‘osi fakataukei’i fakakuata 4 Ta’u Fakapa’anga (‘Epeleli – Sune 2024: 18 Kau ‘Ofisa Ma’u’olunga) 27 Kau Ngāue kuo fakataukei’i fakakuata 1 ‘i he Ta’u Fakapa’anga (Siulai - Sepitema 2024: Kau Talekita e 9, ‘Ofisa Ma’u’olunga 18)	27 Kau Ngāue kuo ‘osi fakataukei’i fakakuata 2 Ta’u Fakapa’anga (Okotoa – Tisema 2023: Kau ‘Ofisa Ma’u’olunga 18) 27 Kau Ngāue kuo fakataukei’i fakakuata 3 ‘i he Ta’u Fakapa’anga (Sanueli – Ma’asi 2025: Kau Talekita 9, ‘Ofisa Ma’u’olunga 18)	-	-

Output 2. Ke fakalelei'i e founga pule'i lelei 'o e Ako 'aki hono fakalelei e founga palani, vakai'i mo sivi'i.						SDG/TSDF	
Ngaahi Ngāue ke fakahoko	Me'afua ki ha ngaue oku fakahoko 'i he Ako	2022/23 (kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Taumu'a	Taketi
2.1 Ke fakahoko ha ngaahi fakataha 'a e kau 'Ofisa Ma'olunga 'o e Potungaue mo e 'Ofisi 'o e Palani Fakafonua pea mo e Fale Pa'anga	Lahi 'o e kau ngāue na'e fakataukei'i.	-	10	10	10	-	-
2.2 Fakatahataha'i mo fakahū e Palani Fokotu'utu'u Ngaue fakakuatā pea mo e, Lipooti Fakata'ū.	Lahi 'o e Fokotu'utu'u Ngaue mo e ngaahi Lipooti na'e tali.	1 CP 3 QR 1 AR	1 CP 3 QR 1 AR	1 CP 3 QR 1 AR	1 CP 3 QR 1 AR	-	-
2.3 Muimui'i mo vakai'i 'a e Halafononga 'o e Ako mo e Fekumi 'o kau ai mo e ngaahi taumu'a mo e ola 'o fakatatau ki he fiema'u Fakafonua mo Tu'apuleanga.	Fokotu'utu'u ki hono muimui'i mo sivi'i na'e paaki mo fakalelei'i.	'Ikai	'Io	'Io	'Io	-	-
2.4 Fakahoko ha fakataha mo e hoa ngaue mei Tu'apule'anga mo e kau hoa ngue ke vakai'i 'a e tu'unga 'oku 'i ai 'a e sekitoa 'o e Ako 'o fakatatau ki he halafononga 'o e Ako mo e Tu'utu'uni Ngāue	Lahi 'o e ngaahi fakataha na'e fakahoko	0	1	1	1	-	-
2.5 Fokotu'u ha Va'a Fekumi mo paaki mo tufa ha Tu'utu'uni ki he Fekumi.	Tali 'a e Tu'utu'uni ki he Fekumi	'Ikai	'Io	'Io	'Io	-	-
	Lahi 'o e Ngaahi Fekumi kuo paaki	1	2	2	2	-	-

Ola 4. Ke fakalelei'i 'a e tafa'aki 'o e t̄anaki fakamatala 'aki hono fakatau 'a e fo'i polokalama ke hoko ko e huitu'a ki he fakahoko fatongia pea mo hono ngaahi naunau fekau'aki.						SDG/TSDF	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me'afua	2022/23 (kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
4.1 Fili'i pea sivi'i 'o e fo'i polokalama fo'ou ki he tanaki fakamatala (EMIS) pea mo e ngaahi naunau fekau'aki	Ngāue lelei e polokalama fo'ou 'a e tanaki fakamatala (EMIS).	'Ikai	'Io, 20%	Lolotonga pailate'i he ngaahi ako, ke a'u kihe 80% pe lahiange	Lolotonga ngaue'i he ngaahi ako, 100%	-	-
4.2 Fakahoko ha ako'i mo hono fakatauke'i 'a e kau ngāue ki he polokalama fo'ou ni.	Peseti 'o e kau ngāue kuo 'osi fakatauke'i.	-	Lolotonga fakahoko	-	-	-	-
4.3 Ako'i mo fakatauke'i 'a e ngaahi puleako, mo e ngaahi taki ki he polokalama fo'ou ko eni. (EMIS)	Peseti 'o e kau taki mo e kau ngāue kuo ako'i.	-	30%	Lolotonga ako'i pea mo hono ngaue'i, ke a'u kihe 80% pe lahiange	100%	-	-
4.4 Fakalelei'i, pailate'i pea mo hono 'oange ki he ngaahi ako 'a e ngaahi foomu ke t̄anaki mai ai e tokolahi 'o e 'apiako pea kene lava 'o hulu'i mai ai e tonounou 'i he ESA.	Foomu t̄anaki fakamatala ki he ngaahi ako kuo fakalelei'i pea pailate'i.	'Ikai	'Io (lolotonga pailate'i)	'Io	'Io	-	-
4.5 Fakaivia ke fakalahi 'a hono tanaki mai e fakamatala 'i he founga faka-'ilekitulonika.	Peseti 'o e ngaahi 'apiako 'oku nau ngāue'aki 'a e polokalama faka'ilekitulonika	20%	20-50%	80-100%	100%	-	-
4.6 Leleiange hono tanaki mai 'a e ngaahi fakamatala 'i he taimi totonu.	Peseti 'o e 'apiako tanaki mai e ngaahi fakamatala 'i he taimi totonu.	20%	20-50%	80-100%	100%	-	-

Ola 5: Fakalelei'i 'a e ngaahi lipooti ki he ngaahi hoa ngāue						SDG/TSDF	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me'afua ki ha ngaue 'oku fakahoko he Akó	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taketi
5.1 Fika'i 'o e ngaahi faka'ilonga hāmai 'o tatau pē fakaloto fonua mo e fakavaha'apule'anga 'o hangē ko e UNESCO mo e Pangikē 'a Mamani.	Pēseti 'o e ngaahi me'afua 'oku lava 'o fika'i 'o fakatatau ki he ngaahi fakamatala 'oku ma'u.	Lolotonga fakahoko, ngaahi fiema'u fakata'u	Lolotonga fakahoko, ngaahi fiema'u fakata'u	Lolotonga fakahoko, ngaahi fiema'u fakata'u	Lolotonga fakahoko, ngaahi fiema'u fakata'u	-	-
5.2 Ko e ngaahi fakamatala 'oku tau fa'u, lipooti mo 'analaiso, 'oku tufaki ia ki he kau taki mo e ngaahi va'a ako fakaloto fonua pea ki he ngaahi sino tokoni kotoa pē mei tu'apule'anga 'i he fotunga 'oku nau kole pe fiema'u.	Pēseti 'o e lipooti 'oku tufaki he taimi totonu	Lolotonga fakahoko, ngaahi fiema'u fakata'u	Lolotonga fakahoko, ngaahi fiema'u fakata'u	Lolotonga fakahoko, ngaahi fiema'u fakata'u	Lolotonga fakahoko, ngaahi fiema'u fakata'u	-	-

Ola 6. Ke fakalalakala e taukei 'a e Kau Ngāue 'oku fiema'u ki he me'angāue mo e polokalama fakatekinolosia fo'ou.						SDG/TSDF	
Ngaahi Ngaue Fakalukufua	Me'afua ki ha ngaue oku fakahoko he Ako	2022/23 (kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Me'afua
6.1 Uki mo fakangaue'I e kau ngaue taukei makehe: • 'Enisinia Polokalama Tekinikale (1) • 'Analaiso Fakamatala (1) . • Ofisa (2)	Lahi 'o e ngaahi akó fakataukei ne kau ki ai e Kau Ngāue.	0	2	2	0	-	-
6.2 Ako pe ngāue taimi nounou 'i hono fakalahi e 'ilo 'a e Kau Ngāue 'a e tanaki fakamatala(EMIS)	Peseti 'o e kau ngaue ne ako'i mo fakatauke'i ki he ngaue	-	70%	80%	90%	-	-
6.3 To e fakalelei'i e tu'unga fakaako mo e taukei 'a e Kau Ngāue mei he Tipiloma ki he Mataítohi pe ko ha faka'ilonga fakaako 'oku toe mā'olunga angé	Tokolahi ó e Kau Ngāue ne toe fakalelei'i 'enau tu'unga fakaako.	-	2	3	4	-	-

Tēpile 26 Kau Ngāue 'o e Va'a Fokotu'utu'u Ngāue, Palani mo e Fekumi

Fa'ahinga	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
Kau Ngāue Tu'uma'u				
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	3	8	8	8
Kau Ngāue Makehe (M-S)	0	0	0	0
Fakakatoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	3	8	8	8
Kau Ngāue Lau'aho	0	0	0	0
Katoa 'a e kau Ngāue	3	8	8	8

Tēpile 27 Pa'anga Ngāue 'o e Va'a Fokotu'utu'u Ngāue, Palani mo e Fekumi

Fa'ahinga	2022/23 Pa'anga Ngāue	2023/24 'Esitimeti	2024/25 Fakafuofua	2026/27 Fakafuofua
Fakakatoa 'a e Pa'anga 'a e Pule'anga	107,600	108,500	412,400	412,400
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	118,879	279,608	281,054	281,054
Kau Ngāue Makehe (M-S)	0	0	0	0
Fakakatoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	118,879	279,608	281,054	281,054
Kau Ngāue Lau'aho	0	0	0	0
Katoa 'a e Pa'anga Fakamole 'a e Pule'anga ki he kau Ngāue	118,879	279,608	281,054	281,054

Program 16.2 Tokoni ki he Tu'unga Taau 'o e Akó

Polokalama 2: Fakalelei'i 'a e tu'unga 'o e Akó, Fakahoko 'o e Akó, Silapa Akó mo e Ngaahi Sivi.

16.2.01 Va'a Sivi

Ko e fatongia 'o e Va'a Sivi

16.2.01.1 Fo'u ha founa sivi 'oku 'i he tu'unga fakatu'apule'anga ke ne vakai'i mo muimui'i 'a e mahino, taukei mo e fakalakalaka 'a e tamasi'i akó mei he taimi ki he taimi.

16.2.01.2 Fakalelei'i 'a e founa 'oku fakahoko'aki 'a e sivi pea pehē ki he ngaahi kupu fekau'aki ko ia 'oku fiema'u ke fo'u'aki ha sivi 'oku tonu mo taau.

Tēpile 28 Va'a Sivi: Ola, Ngāue mo honau Ngaahi Me'afua

Ola 1 Fo'u ha founa sivi 'oku 'i he tu'unga fakatu'apule'anga ke ne vakai'i mo muimui'i 'a e mahino, taukei mo e fakalakalaka 'a e tamasi'i ako mei he taimi ki he taimi						SDG/TSDF	
Ngāue	Me'afua (KPIs)	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
1.1 Fokotu'u 'a e Alangafale ki he Sivi 2020-2035 (NAEPF).	Kākato mo maau 'a e NAEPF.	'Ikai	'Io	'Io	'Io	-	-
1) Fakalelei'i 'a e fakahinohino ki hono fakahoko 'o e ngaahi sivi kehekehe.	Lahi 'o e ngaahi fakahinohino ki he sivi kuo maau.	-	0	2	2	-	-
2) Fakataukei'i ki he ngaahi kupu fekau'aki 'o e NAEPF.	Lahi 'o e ngaahi ako mo e fakataukei kuo fakahoko.	-	15 TNFSC 27 TFSC	15 TNFSC 27 TFSC	15 TNFSC 27 TFSC	-	-
1.2 Fakahoko 'a e SEE ko e sivi fakafonua 'i he 2024. 1) Vakai'i 'a e ngaahi sivi 'i he kalasi 8. 2) Ako'i 'a e Kau Ngāue ki he founa sivi fo'ou (competency based). 3) Fakahoko 'a e sivi SEE ki he Kalasi 8. 4) Tufa 'a e fakamatala ki hono vakai'i e sivi.	Fakahoko 'a e SEE ki he Kalasi 8	'Ikai	'Ikai	'Io (Vakai'i)	'Io (fakahoko)	SDG 4.1.1 TSDF 2.4.5	Tēpile 2

	Toko lahi kuo teuteu'i ke nau fakahoko 'a e sivi.	0	0	30	30	-	-
1.3 Teuteu'i 'a e kaungaue ki he sivi. 1) Fakahoko 'i he ngaahi fakataha lalahi 'a e Potungaue - tu'o ua he ta'u 2) Faka'aonga'i 'a e ngaahi fokotu'utu'u sivi mei he ngaahi ako ma'olunga angē 3) Ngāue'aki 'a e komiputa ki he fekumi mo e tauhi 'o e ngaahi ngāue ki he sivi. 4) Vahevahe pea talanga'i mo e ngaahi kupu fekau'aki 'a e ngaahi 'ilo mo e taukei ki he sivi 'i he kamata'anga 'o e ta'u. 5) Fakakau 'a e ola 'o e sivi 'i he Fakamatala Fakata'u 'a e Potungaue.	Lahi 'o e kau ngāue kuo kau ki he ako mo e fakataukei.	-	10	10	10	-	-
	Lahi fakamatala ki he sivi kuo tufotufa.	-	2 (TNFSC & TFSC)	4 (TNFSC, TFSC, G8 SEE pailate'i, PILNA 2024)	3 (TNFSC, TFSC, G8 SEE)	SDG 4.1.1 TSDF 2.4.5 & 2.4.10	Tēpile 2
1.4 Fakahoko 'a e sivi PILNA 'i he 2024. 1) Kau ki he ngaahi fokotu'utu'u 'a e EQAP. 2) Fakahoko 'a e sivi PILNA 'i he 2024. 3) Vakai'i pea tufa 'a e lipooti 'o e sivi PILNA 'i he 2024.	Fakahoko 'a e sivi PILNA.	'Ikai	'Ikai	'Io	'Ikai	SDG 4.1.1	Tēpile 2
1.5 Fakahoko 'a e Polokalama Sivi Lahi mo Fakalukufua (LSA) mo e Sivi'i Fakalokiako (CA). 1) Kau atu ki hono palani 'oe LSA moe CA mo hono fatu.	Fakahoko e LSA moe CA	'Ikai	'Io (Halafononga)	'Io (Vakai'i)	'Io (Fakakakato)		

2) Fakahoko e LSA moe CA 2025/2026 3) Liliu pea mo tukuatu e lipooti fekau'aki moe LSA moe CA							
Ola 2 Fakalelei'i 'a e founga 'oku fakahoko 'aki 'a e sivi pea pehē ki he ngaahi kupu fekau'aki ko ia 'oku fiema'u ke fo'u'aki ha sivi 'oku tonu mo taau							SDG/TSDF
Ngāue	Me'afua (KPIs)	2022/23 (baseline)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
2.1 Ke fakamālohia hono tānaki 'o e ngaahi fakamatala kihe TNFSC moe TFSC 'i he fengāue'aki moe tokoni fakatekinikale meihe TSRSP.	100% 'o hono ngāue'aki 'o e PacSIMs mo e Polokalama 'a e EMIS ki hono tauhi mo fakahoko 'o e ngaahi fakamatala ki he sivi TNFSC mo e TFSC.	-	65%	75%	100%	-	-
Ke fokotu'u pea 'ohake kiai e sivi 'ae TSRSP. Ke ngāue'aki 'a e polokalama 'a e EMIS moe PacSIMS ki hono tukuatu e sivi TNFSC mo e TFSC. Ngāue vaofi pea mo e TSRSP, EMIS, EQAP moe Va'a Tekinikale kihe ngaahi fakamatala koia ki he TNFSC, TFSC kihe PacSIM moe EMIS. Tauhi 'a e ngaahi fakamatala kotoa ki he sivi 'o ngāue'aki e TSRSP, PacSIM moe EMIS. Fakalelei'i 'a e ngaahi me'a ngāue fakakomiputa 'a e Va'a Sivi. Fakataukei'i 'a e Kau Ngāue kihe ngaahi sivi mo honau ngaahi fiema'u fakaikiiki. Ke tali 'e he NZQA mo e NZVCC	Tali 'e he NZQA mo e NZVCC 'a e TNFSC	'Ikai	'Io	'Io	'Io	-	-

'a e sivi TNFSC fakataha moe Poate Ako 'a 'Aositelelia.							
2.2 Ke toe sai ange 'a e ngāue ki he IA (Moderation).	Ke 100% 'a hono vakai'i 'o e ngaahi IA 'i he ngaahi 'apiako	-	100%	100%	100%	-	-
Fili pea aleapau mo ha kau mataotao ke nau fakahoko 'a hono sivi'i 'a e ngaahi IA. Fakahoko 'a e ngaahi sivi mo e vakai'i 'o e IA 'i he ngaahi 'apiakó 'o a'u ki Niuafu'ou mo Niuatoputapu.	Koe ha 'a e % 'o e ngaahi pepa sivi 'i he TNFSC mo e TFSC 'oku vakai'í (moderate).	-	100%	100%	100%	-	-
3) Fakahoko 'a e ngaahi sivi mo e fakakakato 'o e IA 'i he ngaahi 'apiakó							
Tauhi 'a e ngaahi IA ke 'osi ha ta'u 'e tolu (3)							
2.3 Fakalelei'i 'a e taukei 'o e kau fai sivi Fakangāue'i ha kau fai sivi Fakangāue'i ha taha ke ne vakai'i 'a e tu'unga 'o e ngaahi pepa sivi Fakahoko ha ako ki he kau fai Sivi Fokotu'utu'u ha ako fakafeitu'u ki he kau fai sivi (MicroQualification Training). Kumi ha komiputa lelei ki he ngāue.	Tokolahi kuo kau he ako mo e fakataukei ki he sivi .	-	30	20	10	-	-
2.4 Fakapapau'i 'a e ngaahi akó 'e kau ki he ngaahi sivi:	Lahi (%) 'o e ngaahi ako 'oku fakafiemālie 'e nau IA.	-	100%	100%	100%	-	-
1) Ke fakahoko he vaha'a							

‘o Mē mo Sune fakakau ai ‘a e ongo Niuá. Fakapapau’i ‘a e ngaahi founa ‘oku ngāue’aki ki he IA ke fakahoko he vaha’a taimi ‘o Mē mo Sune fakakau ai ‘a e ongo Niuá Ke kau ha kau fale’i mei he Potungāue Akó ‘i he ngaahi ‘a’ahí.							
2.5 Ngāue’aki ‘a e tekinolosia fakakomiputa ki he sivi. Ke ‘ako’i ha kau ngāue ki he founa fo’ou ko ‘eni: i. Sivi mo lipooti he ngalu’ea (online assessments and reporting) ii. Sivi kau katoa (inclusive assessments) Fakatau ha me’a ngāue fe’unga mo e fiema’u ko ‘ení Fakangāue’i ha taha ki he fiema’u ko ‘ení	Fokotu’u pea fakahoko ha founa ‘a’ahi’: ‘I he Ngaluopē (Online) ‘Oku Kau Katoa (Inclusive)	‘Ikai	‘Ikai	‘Io (Ngaluope)	‘Io (Kau Katoa)	-	-
2.6 Ko hono pule’i mo fakahoko lelei ‘o e ngaahi sivi fakafonua 1) Pule’i mo fakahoko lelei ‘o e sivi TNFSC. 2) Pule’i mo fakahoko lelei ‘o e sivi TFSC. • Fa’u ‘o e ngaahi pepa sivi pea mo e anga hono fakamaaká. • Paaki ‘o e ngaahi pepa sivi. • Tufaki ‘o e ngaahi pepa sivi • Fakataukeyi’i ‘a e Kau Pule akó. • Siofi ‘a e ngaahi sivi lolotonga	Lahi ‘o e fānau ‘oku kau ki he sivi	-	TNFSC 500 TFSC 1300	TNFSC 600 TFSC 1400	TNFSC 700 TFSC 1500	SDG 4.1.1 TSDF 2.4.10	Tēpile 2
	Lahi ‘o e ngaahi ako na’e fakahoko ki ai ha ‘a’ahi fekau’aki mo e sivi.	-	27 TFSC Ngaahi AKo 15 TNFSC Ngaahi AKo	28 TFSC Ngaahi AKo 16 TNFSC Ngaahi AKo	30 TFSC Ngaahi AKo 17 TNFSC Ngaahi AKo	-	-

Mo e anga hono fakahoko • ‘Analaiso ‘a e ngaahi fakamatalá • Tufaki ‘a e ngaahi tohi ki he anga ‘o e sivi. • Paaki mo tufaki ‘a e ngaahi tohi fakamo’oni akó.							
--	--	--	--	--	--	--	--

Tēpile 29 Kau Ngāue 'o e Va'a Sivi, Ola, Ngāue mo hono Ngaahi me'afua

Fa'ahinga	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
Kau Ngāue Tu'uma'u				
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	13	13	13	13
Kau Ngāue Makehe (M-S)	0	0	0	0
Fakakatoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	13	13	13	13
Kau Ngāue Lau'aho	0	0	0	0
Katoa 'a e kau Ngāue	13	13	13	13

Tēpile 30 Pa'anga Ngāue 'o e Va'a Sivi, Ola, Ngāue mo hono Ngaahi me'afua

Fa'ahinga	2022/23 Pa'anga Ngāue	2023/24 'Esitimeti	2024/25 Fakafuofua	2025/26 Fakafuofua
Kau Ngāue Tu'uma'u	1,104,700	1,110,400	1,240,000	1,220,400
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	429,540	346,534	393,430	393,430
Kau Ngāue Makehe (M-S)	0	0	0	0
Fakakatoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	429,540	346,534	393,430	393,430
Kau Ngāue Lau'aho	0	0	0	0
Katoa 'a e Pa'anga Fakamole 'a e Pule'anga ki he kau Ngāue	429,540	346,534	393,430	393,430

16.2.02 Va'a 'oku ne Tokangaekina 'a e Lelei mo e Taau 'o e Akó

Tefito'i Fatongia 'o e Va'a :

16.2.02-1 Vakai'i 'a e tu'unga 'o e ngaahi Va'a 'o e Potungāue.

16.2.02-2 Tanumaki 'a e taukei ngāue 'a e kau faiako.

16.2.02-3 Vakai'i 'a e tu'unga 'oe naunau silapa pea mo hono fakaa'u ki he ngaahi ako. 16.2.02-4 Fapapai'i 'a e tu'unga 'o e Ngaahi Sivi Fakafonua.

Tēpile 31: Ngaahi Ola mo e Ngaahi Faka'ilonga Tefito 'o e Polokalama Fakapapai'i 'o e Tu'unga Lelei 'o e Ngāue

Ola 1: Muimui'i 'a e tu'unga taau 'o e ngaahi 'apiakó mo e ngaahi Va'a 'o e Akó						Ngaahi Taumu'a Fakalakalaka Tu'uloa 4	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me'afua ki ha ngāue 'oku fakahoko he Ako	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
1.1 Fo'u mo paaki ha Fa'unga 'o e Tukunga pau mo taau 'o e Ako.	Pēseti (%) 'o e ngaahi 'apiako 'oku muimui'i fakata'ú.	-	25%	35%	50%	-	-
	Paaki 'a e fa'unga 'o e Tu'unga lelei 'o e ngāue	'Ikai	'Io	'Io	'Io	-	-
1.2 Fakalelei'i 'a e tukunga lelei mo tonu ma'a e Akó.	Kuo lava 'o hono fakalelei'i 'a e tukunga tonu 'o e Akó.	'Ikai	'Io	-	-	-	-
1.3 'Ātita'i 'a e tu'unga lelei 'o e ngaahi Va'a 'o e Potungāue	Ko e lahi 'o e ngaahi Va'a 'a e Potungāue na'e lava 'a hono 'ātita'i 'a hono tu'unga lelei fakata'ú.	-	2	3	3	-	-
1.4 Vakai'i 'a e ngaahi Ako'anga Tokamu'á.	Ko e lahi 'o e ngaahi 'Apiako Tokamu'a kuo lava hono vakai'i	-	5	10	15	SDG 4.2.1, 4.2.2, 4.5.1, 4.a.1, 4.c.1	Tēpile 2
1.5 Vakai'i 'a e ngaahi Ako'anga Lautohi.	Ko e lahi 'o e ngaahi 'Apiako Lautohi kuo lava vakai'i.	-	20	20	20	SDG 4.1.1, 4.1.2, 4.5.1, 4.a.1, 4.c.1	Tēpile 2
1.6 Vakai'i 'a e ngaahi Kolisi.	Ko e lahi 'o e ngaahi Kolisi kuo lava hono vakai'i.	-	5	5	5	SDG 4.1.1, 4.1.2, 4.5.1, 4.a.1, 4.c.1	Tēpile 2

Ola 2: Hiki hake 'a e tu'unga 'o e fai fatongia 'o e kau faiako ngāue'aki 'a e ngaahi Ako						Ngaahi Taumu'a Fakalalakala Tu'uloa 4	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me'afua ki ha ngāue 'oku fakahoko he Akó	2022/23 (kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Ngaahi Faka'ilonga	Ngaahi Taumu'a
2.1 Fakahoko 'a e savea ki he ngaahi fiema'u fakaako 'a e kau faiako	Lahi 'a e savea kuo fakahoko.	-	'Io	'Io	'Io	-	-
2.2 Fo'u ha ngaahi polokalama ako	Ko e lahi 'o e ngaahi polokalama ako kuo fo'u	-	2	2	2	-	-
2.3 Ako'i mo fakataukei 'o e kau faiako.	Ko e tokolahi 'o e kau faiako kuo fakataukei	-	Ako Tokamu'a:50 Lautohi:250 Kolisi: 200	Ako Tokamu'a:100 Lautohi:350 Kolisi: 300	Ako Tokamu'a:250 Lautohi:400 Kolisi: 350	SDG 4.c.1	Tēpile 2
2.4 Fakataukei 'o e kau Puleako	Ko e tokolahi 'o e kau Puleako kuo ako'i	-	50	50	50	-	-
2.5 Fo'u pea paaki ha fa'unga 'o e ngaahi taukei fakafaiako	Paaki 'a e fa'unga 'o e ngaahi taukei fakafaiako	-	'Io	-	-	SDG 4.7.1	100%
2.6 Teu'i 'o e kau 'Ofisa Ako ma'ae kau faiakó.	# Ko e lahi 'o e ngaahi ako mo e teuteu 'o e kau 'Ofisa ako kuo fakahoko.	-	7	5	6	-	-

Ola 3: Muimui'i 'a e tukunga lelei mo kakato 'o e naunau fakasilapa						Ngaahi Taumu'a Fakalalakala Tu'uloa 4	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me'afua ki ha ngāue 'oku fakahoko he akó	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Ngaahi Faka'ilonga	Ngaahi Taumu'a
3.1 'Ātita'i 'o e tukunga lelei 'o e silapá	'Ātita'i 'o e Va'a ki he Silapa 'o e Ako.	'Ikai	'Io	-	-	-	-
3.2 Fengāue'aki mo e Va'a Tānaki Fakamatala ma'ae Ako mo e 'Ilo (EDID) ke tānaki mo 'analaiso 'a e ngaahi fakamatala fekau'aki mo e maau 'a e naunau ako 'i he ngaahi Ako'anga	Ko e 'atita 'o e Va'a Silapa 'o e Ako ke fakakau 'i he fakamatala fakata'u.	-	'Io	'Io	'Io	-	-

fakata'u							
Ola 4: Fakapapau'i 'a e tu'unga lelei mo falala'anga 'o e ngaahi sivi fakafonuá.						Ngaahi Taumu'a Fakalakalaka Tu'uloa 4	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me'afua ki ha ngāue 'oku fakahoko he ako	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Ngaahi Faka'ilonga	Ngaahi Taumu'a
4.1 'Oku tali 'a e Tohi Fakamo'oni Ako foomu Fitu 'a Tonga (TNFSC) 'e he komiti Fale Maama 'a Nu'u Sila	Kuo tali 'a e TNFSC 'e he ngaahi Fale Maama 'a Nu'u Sila.	'Ikai	'Io	'Io	'Io	-	-
4.2 Fakapapau'i 'a e tu'unga lelei 'o e Tohi Fakamo'oni Ako 'o e Sivi Foomu Ono 'a Tonga (TFSC) pea mo e TNFSC.	2.1 Ko e lahi 'o e ngaahi 'apiako kuo nau ma'u 'a e faingamālie ke fakapapau'i 'a hono tu'unga lelei 2.2 Ko e toko lahi 'o e ngaahi 'apiako kuo fakapapau'i 'o e tu'unga taau 'enau TFSC	-	TNFSC 7 TFSC 5	TNFSC 8 TFSC 5	TNFSC 12 TFSC 5	TSDF 2.4.10	Tēpile 2
4.3 Fakahoko 'a e Me'afua ki he tu'unga fakaako 'o e fanau kalasi 3 mo e 5 (STAT) 'oku tu'unga lelei.	Ko hono fakahoko 'a hono vakai'i lelei 'o e STAT ma'ae kalasi 3 mo e 5.	-	'Ikai	'Ikai	'Ikai	SDG 4.1.1	Tēpile 2
4.4 Vakai'i 'o e tu'unga lelei 'o e Sivi hu mei he ngaahi Akoanga Lautohi Lotoloto ki he ngaahi Kolisi (SEE)	Ko e vakai'i 'o e ngaahi tu'unga lelei 'o e ngaahi founa 'o e SEE.	'Ikai	'Ikai	'Io (Fakahoko)	'Io (Kakato)	SDG 4.1.1 TSDF 2.4.5	Tēpile 2

Tēpile 32: Kau Ngāue ki he Va'a 'oku ne tokangaekina 'a e lelei mo e taau 'o e Akó

Fa'ahinga	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
Kau Ngāue Tu'uma'u				
Kau Ngāue Mā'olunga (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Fakapalofesinale (Kulupu C-L)	6	4	4	4
Kau Ngāue Makehe (M-S)	1	1	1	1
Fakakatoa Kau Ngāue Tu'uma'u	7	5	5	5
Kau Ngāue Lau'aho	4	4	4	4
Fakakatoa Kau Ngāué	11	9	9	9

Tēpile 33: Kau Ngāue, Pa'anga Ngāue mo e ngaahi Ngāue ke fakahoko 'a e Va'a tokangaekina 'a e lelei mo e taau 'o e ako

Ngaahi Fakamatala	2022/23 Pa'anga Ngāue	2023/24 Esitimeti	2024/25 Fakafuofua	2026/27 Fakafuofua
Fakakatoa Pa'anga 'a e Pule'anga (\$m)	334,700	217,900	217,900	217,900
Kau Ngāue Mā'olunga (Kulupu B - G)	-	-	-	-
Kau Ngāue Fakapalofesinale (Kupupu C-L)	165,748	175,729	177,263	177,263
Kau Ngāue Makehe (M-S)	27,687	12,113	12,113	12,113
Fakakātoa Kau Ngāue Tu'uma'u	193,435	187,842	189,376	189,376
Kau Ngāue Lau'aho	166,400	68,382	68,382	68,382
Katoa Pa'anga Fakamole 'a e Pule'anga ki he Kau Ngāué	359835	256,224	257,758	257,758

16.2.03 Va'a Silapa mo e Paaki

Koe fatongia 'o e Va'a Silapa ko hono fa'u, vakai'i, paaki, tufaki pea sivilivi'i 'a e silapa ako 'o e fonua pea pehē ki hono faiaiko'i pea mo hono ola ki he ako 'a e fanau akō

Tēpile 34: Ngaahi Ola mo hono Me'afua ki he ngāue 'oku fakahoko he Va'a Silapa mo e Paaki Naunau

OLA 1 Ke fakalakalaka mo lelei ange pea ke fekainga'aki 'a e ngaahi naunau silapa						Ngaahi Taumu'a Fakalakalaka Tu'ulua 4 (SDG 4)	
Ngaahi Ngāue	Me'afua	2023/24 (Kamata)	2024/25	2025/26	2026/27	Faka'ilonga	Taumu'a
1.1 Tohi 'a e silapa 'o e ngaahi lēsoni tefito 'e fā, tohi tataki 'a e faiaikō mo e tohi ngaue 'a e fānau akō 'o fakatefito 'i he fokotu'utu' u mo e ngaahi tu'unga taukei fo'ou peá ke fakatatau ki he ngaahi founa ngāue lelei taha Fakavaha'a pule'an-ga pea mo e Alangafale ki he Silapá.	Pēseti 'o e ngaahi silapa 'o e ngaahi lēsoni tefito, ngaahi tohi tataki 'a e faiaikō mo e ngaahi tohi 'a e fānau kuo kakato he faka'osinga 'o Tisema he ta'u kotoa 'o ngāue'aki 'a e founa fo'ou mo e ngaahi taukei 'oku fakatefito he mōtolo fo'ou.					SDG 4.1.1 4.1.2	SDG 4.1
	(a) 'I he levolo 'a e UBE ma'ae ngaahi leseni tefito.	Peseti 50 'o e ngaahi leseni tefito, Fika, Saienisi, Lea Faka-Tonga mo e Lea Faka-Pilitania 'i he levolo Kalasi, 5-6, Foomu 1-2	Peseti 75 'o e ngaahi leseni tefito, Fika, Saienisi, Lea Faka-Tonga mo e Lea Faka-Pilitania 'i he levolo Kalasi 3-5, Foomu 1-2	Peseti 100 'i he leseni tefito 'e 2 'i he Kalasi 1-2.			
	(b) Leseni tefito 'i he ngaahi levolo	0%	20%	60%	100%		
	(c) Ngaahi Leseni kehe mei he Leseni Tefito 'i he tu'unga 'o e UBE	0%	50%	100%			
	(d) Ngaahi Leseni	0%	20%	60%	100%		

	kehe mei he Lesoni Tefitó 'i he ngaahi levelo Kolisi						
1.2 Fakaivia 'a e kau tohi silapá ke fakakakato 'a e ngāue ki he polokalama ngāue 'i he taimi pea mo e ngaahi naunau tokoni 'oku fiema'u ke fakahoko lelei 'aki 'a e silapá.	Tokolahi 'o e kau tohi silapa ki he lesoni 'oku fakalelei 'i 'e taha (a) 8:1 'o e ngaahi lesoni tefito 'i he levolo UBE (b) 1:1 'i he ngaahi lesoni tefito 'i he ngaahi levolo he Kolisi (c) 2:1 'o e ngaahi lesoni tefito 'i he levolo UBE (d) 2;1 'i he ngaahi lesoni kehe mei he ngaahi lesoni tefito 'i he ngaahi levolo 'a e Kolisi Peseti 'o e ngaahi naunau ako mo fakafaiako kuo kakato hono fakalelei 'i 'i he ngaahi lesoni tefito 'i he ta'u	8:1 1:1 2:1 2:1 100%	8:1 1:1 2:1 2:1 100%	8:1 1:1 2:1 2:1 100%		SDG 4.7.1	SDG 4.7
1.3 Fakapapau'i e fisifisimu'a 'a hono tohi 'o e naunau silapá.	Pēseti 'o e naunau silapa 'i he ngaahi lēsoni tefitó kuo tohi fo'ou, 'oku vakai'i e tu'unga fakafiemālie 'o fakafou 'i hono fakapapau'i 'a e founga ngāue angamahení kimu'a pea fakahoko fakafonuá.	100%-	100%	100%	100%	SDG 4.7.1	SDG 4.7
1.4 Kumi 'o e ngaahi naunau faka'ōfisi, me'angāue fakatekinika le mo e ngaahi ngāue ke feau 'i he taimi 'a e ngaahi fiema'ú.	Pēseti 'o e naunau faka'ōfisi mo e ngaahi ngāue 'oku ngāue'aki 'i he taimi tonu ke fakahoko'aki e ngaahi ngāue 'oku fiema'u ki aí kae kei tauhi lelei 'a hono ngaahi tūkungá	60%	80%	85%	90%		

OLA 2 Ke fakahoko lelei 'a e silapa 'i he ngaahi akó 'o fakafou 'a e tu'unga fakangāue 'a e kau 'ōfisa mo e kau faiakō 'i he sīpinga fakasilapa kuo talí 'o fakatefito 'i he olá.						Ngaahi Taumu'a Fakalakalaka Tu'uloa 4 (SDG 4)	
Ngaahi Ngāue	Me'afua	2023/24 (Kamata)	2024/25	2025/26	2026/27	Faka'ilonga	Taumu'a
2.1 Tanumaki 'a e kakai 'oku kaungatonu ki hono fakahoko e silapá he ngaahi ako'angá fekau'aki mo e silapa kuo fakalelei'	Pēseti 'o e kau faiako 'oku felāve'i tonu mo e ngaahi silapa kuo fakalelei'ímo e kau 'ōfisa ako ('o kau ai 'a e kau puleako, tafa'aki ki hono tanumaki 'o e kau faiakó, Ako'anga Fakafaiako he Fale Maama Fakafonua 'o Tongá, mo e ni'ihi kehe), 'oku tanumaki tu'otaha pe lahi hake 'i he silapa kuo fakalelei'í 'o kau ai 'a e ako fakataukei.	80%-	90%	95%	99%	4.c.1	4.c
2.2 Toutou tokonia 'a e kau faiako 'i lokiakó 'o fakafou he ngaahi 'a'ahi ki he ngaahi ako'angá.	Pēseti 'o e kau faiako he ngaahi lēsoni tefitó kuo a'utaki atu kiate kinautolu 'a e 'a'ahi 'e ua pe lahi ange lolotonga 'a hono fakahoko 'o e silapá he ta'u taki taha	98% Ngata he ongo Niua mo e kau faiako na'e ikai kau he 'a'ahi ki he ngaahi ako	98%	99%	100%	4.5	4.5.1
	Pēseti 'o e ngaahi ako 'oku nau ngāue'aki 'a e silapa kuo fakalelei'í 'i hono vakai'í he mahina 'e taha mei taimi na'e fakahoko atu ai ke nau ngaue'akí..	95%	100%	100%	100%		
2.3 Fakahoko 'a e ngaahi	: Pēseti 'o e kau 'ōfisa lautohi, kau	100%	100%	100%	100%	4.3	4.c 14.3

polokalama lētió he Falaite ('o liunga 13) ma'á e kau faiako he ngaahi ako'anga lautohi mo e ako Lotoloto 'a e Pule'angá 'i he founa ke ngāue'aki 'a e pepa palani, sivi mo e naunau silapa kuo fakalelei'í.	puleako mo e kau faiako kuo nau ma'u 'a e tanumaki he polokalama letiό fekau'aki moe fakalelei silapa)						
--	--	--	--	--	--	--	--

OLA 3 Paaki mo tufaki 'i he taimi totonu 'a e ngaahi naunau silapā						SDG/TSDF	
Ngaahi Ngāue	Me'afua	2023/24 (Kamata)	2024/25	2025/26	2026/27	Faka'ilonga	Taumu'a
3.1 Paaki e tohi lēsisita pe tohi taliui pea mo e pepa palani ma'a e ngaahi Ako Lautohi mo e Kolisi.	Pēseti 'o e pepa palani lolotonga mo e tohi taliui kuo paaki 'i he taimi totonu.	95%	100%	100%	100%	SDG 4.7.1	4.7
3.2 Tufaki 'a e ngaahi naunau ako kuo 'osi paaki 'o kau ai 'a e tohi 'a e fānaú, tohi tataki 'a e faiakó, ngaahi tohi lekooti e ngāue 'a e fānaú, mo e ngaahi tohi tataki ki he akó, pepa palani mo e tohi taliui mo e ngaahi tohi fakaako kehe pē.	Pēseti 'o e ngaahi Ako mo e kau faiako na'a nau ma'u 'a e naunau fakasilapa totonú he kamata'anga 'o e ta'u fakaakó	90%	90%	92%	95%		
3.3 Paaki 'a e ngaahi pepa sivi 'oku 'i ha tu'unga lelei.	Pēseti 'o e ngaahi pepa sivi kuo paaki 'i he tu'unga lelei 'aupito 'i loto he houa 'e 48 mei he'ene tū'uta ki he tafa'aki paaki.	100%	100%	100%	100%	SDG 4.1.2	4.1
3.4 Kumi 'o e	Pēseti 'o e naunau	60%	70%	80%	90%		

misini paaki pe ko e ngaahi naunau ke fakalalakaka'aki 'a e ngāué.	fo'ou ke fakalelei'i'aki e tūkunga 'o e paaki tohi.					SDG 4.7.1	4.1
--	---	--	--	--	--	-----------	-----

Tepile 35 Kau Ngāue ki he Va'a Silapa mo e Paaki Naunau

Fa'ahinga	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
Kau Ngāue Tu'uma'u				
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Fakapalofesinale (Kulupu C-L)	19	22	22	22
Kau Ngāue Makehe (M-S)	3	5	5	5
Fakakatoa Kau Ngāue Tu'uma'u	22	27	27	27
Kau Ngāue Lau'aho	18	20	20	20
Fakakatoa Kau Ngāue	40	47	47	47

Table 36 Curriculum Development Production Division Budget

Description	2022/23 Pa'anga Ngāue	2023/24 'Esitimeti	2024/25 Fakafuofua	2026/27 Fakafuofua
Total = Recurrent (\$m)	1,522,300	1,422,200	1,422,200	1,422,200
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Fakapalofesinale (Kulupu C-L)	551,629	515,155	526,754	526,754
Kau Ngāue Makehe (M-S)	56,765	77,930	56,933	56,933
Fakakatoa Kau Ngāue Tu'uma'u	608,395	593,085	583,687	583,687
Kau Ngāue Lau'aho	638,006	356,819	356,819	356,819
Katoa Pa'anga Fakamole 'a e Pule'anga ki he Kau Ngāué.	1,246,401	949,904	940,506	940,506

Polokalama 16.3 Ako mo e Faiako

Fakatatau ki he Lao ‘o e Akó, ‘oku taumu’a ‘a e Polokalama Ako mo e Faiako ke fakatu’umālie ‘a e to’utupu ‘o Tonga ‘ihe vaha’a ‘o e ta’u 4 – 18 ‘aki ha ako ‘oku lelei, ‘aonga pea mo tu’uloa pea fakapapau’I ‘oku fakahoko ‘a e silapa ako fakafonua he ngaahi lokiakó. ‘Oku vakai’i ‘a e founa fakahoko ‘o e akó pea mo e ako ‘a e fānau ‘aki ha me’afua ‘oku matua’aki falala’anga fakavaha’a pule’anga.

16.3.01 Va’a Lautohi Si’i ‘a e Pule’angā

‘Oku vahevahe ‘a e Va’a Lautohi Pule’anga ki he Va’a Ngāue ‘e 8 mo e polokalama ‘e 5:

1. Va’a Lautohi
2. Ako Tokamu’a (ECE)
3. Ako Kaukatoa (IE)
4. Fetu’utaki mo e Fakamafola Lea
5. Va’a Solopani
6. Va’a Sipoti mo e ‘Ulungaanga Fakatonga
7. Va’a Tokoni, faka’ai’ai ‘a e mo’ui lelei
8. Va’a Ma’u’anga Tokoni Fakalalakala

16.3.01-1 Fakalelei’i ‘a e tukunga ‘o e Ako Lautohi mo e Ako Lotolotó.

16.3.01-2 Fakalelei’i ‘a e tu’unga ‘o e Ngaahi Ako Tokamu’a ‘a e Pule’angā.

16.3.01-3 Fakahoko ‘a e Fokotu’utu’u Fakahoko Ngāue Fo’ou ‘a e Ako Kaukatoa ke tokoni’i ‘a e Kau Faingata’a’iá.

16.3.01-4 Fakaivia ‘a e fakahoko ngāue ‘a e Kau Taki Ngāue ‘o e Va’a ki he Ako iikí.

16.3.01-5 Fakalelei’i ‘a e Fakamafola Lea ki he Akó.

Tēpile 37 Va’a Lautohi Pule’anga: Ola, Ngāue mo hono ngaahi me’afua (KPIs)

Ola 1. Fakalelei’i ‘a e tukunga ‘o e Ako Lautohi mo e Ako Lotolotó.							SDG/TSDF	
Ngāue	Me’afua (KPIs)	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27	Faka’ilonga	Taumu’a
1.1 Fakangāue’i kotoa ‘o e ngaahi lakanga faiakó.	% ‘o e ngaahi lakanga ‘oku ‘atá	-	<10%	<8%	<5%	<5%	-	-
1.2 Fakangāue’i ha kau faiako ‘oku ‘osi ako	% ‘o e kau faiako ‘osi ako fakafaiako ‘i he levolo	97.9%	98%	99%	100%	100%	SDG 4.c.1	Tēpile 2

fakafaiako pea mo pate'i faiako he levolo takitaha.	kehekehe.							
	Tokolahi 'o e tamaiki ako ki he faiako (Lautohi)	20	20	21	21	21	TSDF 2.4.4	Tēpile 2
	Tokolahi 'o e tamaiki ako ki he faiako 'osi ako fakafaiakó. (Lautohi)	21	21	21	21	21	-	-
1.3 Fakalahi 'a e ngaahi ako ke fokotu'u ai 'a e F1 mo e F2.	% 'o e ngaahi ako 'oku 'i ai 'a e Foomu 1 mo e 2.	30%	40%	40%	60%	70%	-	-
1.4 Fakalelei'i 'a e malu mo e ma'a 'o e ngaahi lokiako.	Tokolahi 'o e tamaiki ako ki he Fale Fakafiemālie. (Lautohi)	44	41	38	35	30	SDG 4.a.1.f	Tēpile 2
1.5 Fakalahi 'a e ngāue ke tokoni ki he taukei faiako 'a e faiako.	% 'o e lahi 'o e tokoni faiako he ta'u	-	60%	70%	80%	90%	SDG 4.c.1	Tēpile 2-
1.6 Fakahoko hono vakai'i 'a e ngāue 'i lokiako 'a e fānau ngāue'aki lekooti 'a e tamasi'i akó (Students' Portfolios) .	% 'o e Kau Faiako 'oku nau ngāue'aki 'a e lekooti 'o e tamasi'i ako.	-	30%	45%	55%	60%	-	-
1.7 Fakalahi pea tufa 'a e ngaahi naunau ki he laukonga 'i he ngaahi akó.	Tokolahi 'o e fānau ako ki he tohi laukonga.	-	1	0.50	0.25	0.25	-	-
1.8 Fakapapau'i ange 'a hono ngāue'aki 'a e tekinolosia ki he faiako mo e ako	Lahi 'o e ngaahi leseni 'oku ngāue'aki 'a e Hama eLearning Platform.	440	500	550	600	650	-	-
1.9 Fakamā'opo'opo 'a e fānau 'oku nau vaivai fakaako, ngāue mo e EDID ke faka'ai'ai 'a e ma'u akó.	Lahi 'o e fānau ako nau fakakakato 'a e Ako Lautohi	98% M: 97.3 F: 101.5	98% M: 98% F: 100%	99% M: 99% F: 100%	100% M: 100% F: 100%	100% M: 100% F: 100%	SDG 4.1.2 TSDF 2.4.5	Tēpile 2

1.10 Fakalelei'i 'a e tokolahi 'o e lava he sivi SEE tautefito ki he laukongá.	Lava faka % he sivi SEE.	Fakalukufua (2020) M: 46.9% F: 53.1% Lea Fakapilitania: 33.4% Lesoni Fika: 60.1%	'Ikai SEE	'Ahi'ahi 'a e SEE 50% Ngaahi Lesoni kotoa	SEE 55% Ngaahi Lesoni Kotoa	SEE 55% Ngaahi Lesoni Kotoa	SDG 4.1.1 TSDF 2.4.5	Tēpile 2
1.11 Fakalelei'i ke a'u 'a e fānau/ ki he levolo 'oku fakafiemālie 'i he PILNA tautautefito ki he fānau tangatá pea mo e laukonga	% o e fānau ako kalasi 3 mo e 6 'oku a'u ki he levolo fakafiemālie 'i he fika mo e laukonga.	PILNA 2021 Kalasi 3 Laukonga M: 38% F: 56% T: 47% Kalasi 6 Laukonga M: 21% F: 39% T: 30%	'Ikai PILNA	PILNA 2024 Kalasi 3 Laukonga M: 40% F: 60% T: 50% Kalasi 6 Laukonga M: 30% F: 45% T: 35%	'Ikai PILNA	PILNA 2024 Kalasi 3 Laukonga M: 50% F: 65% T: 55% Kalasi 6 Laukonga M: 50% F: 65% T: 55%	SDG 4.1.1 TSDF 2.4.5	Tēpile 2

Output 2. Fakalelei'i e tu'unga taau mo feunga 'o e ako 'i he ngaahi Ako Tokamu'á. (ECE).							SDG/TSDF	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me'afua	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27	Faka'ilonga	Taumu'a
2.1 Fakafo'ou e ngaahi lokiako 'i he Lautohi 'oku faingamalie ko e ngaahi lokiako Ako Tokamu'a	Lahi e ngaahi lokiako kuo fakafo'ou 'o e Ako Tokamu'a.	-	5	5	5	5	-	-
	Lahi 'o e lokiako fo'ou 'a e Ako Tokamu'a	-	3	5	8	8	-	-
	Tokolahi e fānau 'oku nau lesisita ki he Ako Tokamu'á	36.9	40.0	50	55.0	60.0	SDG 4.2.2	Tēpile 2
2.2 Langa 'a e ngaahi mala'e va'inga 'a e Ako	Lahi 'o e ngaahi ako'anga Tokamu'a kuo langa honau	-	20	25	30	40	-	-

Tokamu'a	ngaahi mala'e va'inga							
2.3 Fakanaunau e ngaahi lokiako 'a e Ako Tokamu'a	Lahi e ngaahi lokiako Ako Tokamu'a kuo maau 'enau ngaahi me'angāue.	-	20	25	30	40	SDG 4.a.1	Tēpile 2
2.4 Tufaki 'a e tokoni fakaako ki he Ako Tokamu'a	Tokolahi e fānau lesisita kuo nau ma'u e tokoni fakaako	2,500	2,800	3,100	3,500	3,550	-	-
2.5 Paaki 'a e silapa fo'ou 'o e Ako Tokamu'a	Lahi 'o e ngaahi tatau kuo paaki.	-	220	240	260	270	-	-
2.6 Tufaki 'o e silapa 'o e Ako Tokamu'a	% 'o e ngaahi ako 'oku nau ngāue'aki 'a e silapa fo'ou.	0%	80%	90%	100%	100%	-	-
2.7 Fakangāue'i 'a e kau faiako 'oku nau ma'u e tu'unga taau mo fe'unga ke faiako Ako Tokamu'a	% 'o e kau faiako Ako Tokamu'a 'oku taau mo fe'unga	54.5%	58%	62%	65%	75%	SDG 4.c.1	Tēpile 2
	Tokolahi 'o e fānau ako ki he faiako Ako Tokamu'a (ECE)	24	23	22	20	20	-	-
	Tokolahi faiako 'oku fakangaue'i 'i he Ako Tokamu'a	-	10	15	20	20	-	-
2.8 Fakahoko e ngaahi tokoni fakalakalaka.	Tokolahi 'o e kau faiako 'oku nau kau ki he ngaahi ako fakataukei	-	220	240	260	260	SDG 4.c.1	Tēpile 2
2.9 Fakaivia 'a e Va'a ECE 'i Tongatapu, Vava'u, Ha'apai, 'Eua, Niuatoputapu mo e Niuafu'ou.	Tokolahi 'o e kau ngāue 'o e Ako Tokamu'a 'i Tongatapu	-	6	8	10	10	-	-
	Tokolahi 'o e kau ngāue 'o e Ako Tokamu'a 'i he ngaahi 'otu motu kehe.	-	3	6	9	10	-	-

Ola 3. Fakahoko ‘a e fokotu’utu’u fakahoko ngāue fo’ou ‘a e Ako Kaukatoa ke tokoni’i ‘a e Kau Faingata’a’iá.							SDG/TSDF	
Ngāue	Me’afua (KPIs)	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27	Faka’ilonga	Taumu’a
3.1 Fakalelei’i ‘a e tokolahi ‘o e fānau ako ki he faiako.	Tamasi’i Ako ki he faiako	15:1	10.1	5:1	5:1	5:1	-	-
3.2 Fakatokolahi ‘a e hū ki he ECE, (Hihifo Tongatapu, Vava’u, Ha’apai and ‘Eua) ki he kau faingata’a’ia.	Tokolahi ‘o e hū	43 (35% fefine)	50	60	70	70	-	-
	Lahi ‘o e ngaahi kalasi ki he kau faingata’a’iá.	2	3	4	4	6	-	-
	Lahi ‘o e ngaahi loki ako’oku fakalelei’i ki he kau ako tu’ulavea ngofua mo faingata’a’iá	0	1	1	1	2	-	-
	Ma’u ako ki he ngaahi kalasi ‘o e kau faingata’a’iá.	-	80%	90%	95%	95%	-	-
3.3 Lahiangē ‘a e ‘ilo ‘a e kakai ‘o e fonuá ki he totonu ‘a e fānau faingata’a’iá.	Fa’u, paaki pea tufa ‘a e Fakamatala ‘a e Kautaha ki he Kakai Fangata’a’ia (Disabled Persons’ Organizations).	‘Ikai	‘Io	-	-	-	-	-
	% ‘o e ngaahi ako kuo nau ‘inasi ‘i he ngaahi ngāue ke fakamamafai’i ‘a e mo’ui ‘a e taha faingata’a’iá.	0%	50%	70%	90%	90%	-	-
3.4 Fakahoko ‘a e Tu’utu’uni Fo’ou ki he Ako Kaukatoa.	Tali ‘o e Tu’utu’uni	‘Ikai	‘Io	-	-	-	-	-
3.5 Fa’u ha founga ngāue ki he Tu’utu’uni Fo’ou ki he Ako Kaukatoa	Tali ‘o e founga ngāue ki he Tu’utu’uni Fo’ou ki he Ako Kaukatoa	‘Ikai	‘Io	-	-	-	-	-

	Tokolahi 'o e kau 'ofisa kuo fakataukei'i ki he founa ngāue ki he Tu'utu'uni Fo'ou ki he Ako Kaukatoa	0	30	20	20	20	-	-
3.6 Fa'u ha ngaahi fakamatala tokoni ki he Ako Kaukatoa.	Lahi 'o e ngaahi fakamatala tokoni kuo tali	0	5	2	-	-	-	-
	Tokolahi 'o e kau faiako kuo fakataukei ki he Ako Kaukatoa.	0	100	200	200	200	-	-
3.7 Fakalelei'i 'a e fengāue'aki 'i he Ako Kaukatoa.	Lahi 'o e fakataha mo e ngaahi kupu fekau'aki.	-	4	4	4	4	-	-

Output 4. Fakalelei'i 'o e Va'a Fakamafola Ngaahi Polokalama Fakaako 'i he TV mo e Letio							SDG/TSDF	
Ngaahi Ngāue	Me'afua	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27	Faka'ilonga	Taumu'a
4.1 Fakamafola ngaahi polokalama fakaako 'i he TV mo e letio ke fakahoko 'i he 6 'efiafi	% 'o e ngaahi fānau ako 'oku ngāue'aki 'a e polokalama fakamafola	-	50%	60%	70%	70%	-	-
4.2 Fakalahi pea tokanga'i 'a e Hama eLearning Plateform (HeLP) he Potungaue Ako 'a Tonga	Tokolahi e kau faiako mo e kau 'Ofisa Ako kuo ako'i ki hono fa'u 'o e lesoni ke ngāue'aki ki he HeLP	-	30 Faiako 10 'Ofisá	-	-	-	-	-
	% 'o e fānau ako, matu'a tauhi fānau mo e kau faiako 'oku nau 'ilo ki he HeLP.	-	20%	40%	60%	70%	-	-
	Tokolahi 'o e ngaahi 'Apiako 'oku fokotu'u mo ngāue'aki 'a e HeLP	0	15	20	25	35	-	-
	Ke tokanga'i he Va'a ki he Fakamatala 'a e HeLP.	'Ikai	'Io	'Io	'Io	'Io	-	-

Tēpile 38 Kau Ngāue 'o e Va'a Lautohi Pule'anga.

Fa'ahinga	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
Kau Ngāue Tu'uma'u				
Kau Ngāue Mā'olunga (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Fakapalofesinale (Kulupu C-L)	41	413	413	413
Kau Ngāue Makehe (M -S)	915	389	389	389
Fakakatoa Kau Ngāue Tu'uma'u	956	802	802	802
Kau Ngāue Lau'aho	86	26	26	26
Fakakatoa Kau Ngāue	1042	1020	1020	1020

Tēpile 39 Pa'anga Ngāue ki he Va'a Lautohi Pule'angá

Fa'ahinga	2022/23 Pa'anga Ngāue	2023/24 Fakafuofua	2024/25 Fakafuofua	2025/26 Fakafuofua
Fakakatoa Pa'anga 'a e Pule'angá (\$m)	17,624,100	20,428,000	20,630,100	20,630,100
Kau Ngāue Mā'olunga (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Fakapalofesinale (Kulupu C-L)	10,879,983	9,990,047	9,968,091	9,968,091
Kau Ngāue Makehe (M -S)	9,169,283	5,264,427	6,668,485	6,668,485
Fakakatoa Kau Ngāue Tu'uma'u	20,049,267	15,254,474	16,636,576	16,636,576
Kau Ngāue Lau'aho	1,300,320	118,488	118,488	118,488
Fakakatoa Kau Ngāué	21,349,587	15,372,962	16,755,064	16,755,064

16.3.02 Va'a Ako Kolisí

Tefito'i Fatongia 'o e Va'a ki he ngaahi Kolisí..:

16.3.02-0: Ngaahi Kolisi 'o e Pule'angá

16.3.02.1: Ako Ma'olunga 'o Tongá

16.3.02.2: Kolisi Tonga 'Atele

16.3.02.3: Ako Ma'olunga 'o Vava'ú

16.3.02.4: Ako Ma'olunga 'o Ha'apai

16.3.02.5: Ako Ma'olunga 'o 'Euá

16.3.02.6: Ako Ma'olunga 'o Niuatoputapu

16.3.02.7: Ako Ma'olunga 'o Niuafu'ou

16.3.02.8: Tonga Side School

16.3.02.9: Ngaahi Ako Lotoloto 'o e Pule'angá

Tēpile 40 Ngaahi Ola mo hono Me'afua ki he ngāue 'oku fakahoko he Va'a Ako Kolisi 'a e Pule'angá

Ola 1: Ke fakalakalaka 'a e ma'uako mo e lava'i lelei 'a e Ako Kolisi						SDG/TSDF	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me'afua	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
1.1: Fakapapau'i mo muimui'i e ngaahi ta'u ako fakalao 'a e fānau	Fakamā'opo'opo fakalukufua 'a e fānau ako 'i he Kolisí	M: 85.0 F: 96.5 T: 90.7	92	93	95		-
	Feinga ke hiki ki 'olunga 'a e tu'unga 'o e lēsisita ki he ngaahi ako Kolisí.	M: 76.4 F: 86.6 T: 81.7	83	86	90	-	-
	Faikeheke 'i he tokolahi 'o e Fefine mo e Tangatá.	1.04	1.03	1.02	1.00	SDG 4.3.1	Tēpile 2
1.2 Tokonia e Va'a Tānaki Fakamatala ma'ae Ako mo e 'Ilo (EDID) 'i hono muimui'i 'o e fanau ako kuo nau nofo mei he ako pea mo kinautolu 'oku nau tu'u lavea ngofua.	Ko kinautolu 'oku nau 'osi kakato 'enau ako 'i he Kolisí.	Kalasi iiki M: 92% F: 94% T: 93% Kalasi Lalahi M: 50% F: 60% T: 55%	Kalasi iiki 93.5% Kalasi Lalahi 60%	Kalasi iiki 94.0% Kalasi Lalahi 65%	Kalasi iiki 95.0% Kalasi Lalahi 70%	SDG 4.1.2 TSDF 2.4.10	Tēpile 2

1.3 Fakatokolahi e lēsisita ‘a e fānau ako ‘i he ngaahi ako’anga Kolisi tautefito ki he kalasi ma’uolungá.	Tokolahi ‘o e fānau ako ‘oku nau lēsisita ‘i he ngaahi ako’anga kolisi	Kalasi iiki 10,552 Kalasi Lalahi 4,734 CITVS 408 Fakakatoa 15,664	Kalasi iiki 11,000 Kalasi Lalahi 4,800 CITVS 450 Fakakatoa 16,250	Kalasi iiki 11,200 Kalasi Lalahi 4,900 CITVS 475 Fakakatoa 16,575	Kalasi iiki 11,300 Kalasi Lalahi 5,200 CITVS 500 Fakakatoa 17,000	TSDF 2.4.8	Tēpile 2
--	--	--	--	--	--	------------	----------

Ola 2. Ke toe fakalelei’i ‘a e ola ‘o e Akó.						SDG/TSDF	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me‘afua	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka‘ilonga	Taumu‘a
2.1 Fakahoko ‘a e ngaahi tokoni fakafaiako ma’ae ngaahi lēsoni na’e ‘ikai ola lelei ‘i he sivi, tautefito ki he Fika mo e ako’anga ‘ikai pule’anga	Hiki’i hake e pēseti lava ‘i he sivi fakapule’anga ‘i he Tohi Fakamo’oni Ako ‘o e Sivi Foomu Ono ‘a Tongá. (TFSC)	TFSC 2021 Lea Fakapilitania 87.4% Fika 16.9%	Lea Fakapilitania 53% Fika 20%	Lea Fakapilitania 55% Fika 25%	Lea Fakapilitania 60% Fika 30%	SDG 4.1.1	Tēpile 2
	Hiki’i hake e pēseti lava ‘i he sivi fakapule’anga ‘i he Tohi Fakamo’oni Ako Foomu Fitu ‘a Tongá. (TNFSC)	TNFSC 2021 Lea Fakapilitania M: 87.4% F: 94.2% T: 92.2% Calculus M: 60.3% F: 52.5% T: 54.6%	Lea Fakapilitania 94% Calculus 60%	Lea Fakapilitania 95% Calculus 65%	Lea Fakapilitania 95% Calculus 70%	SDG 4.1.1 TSDF 2.4.10	Tēpile 2

		Overall M: 27.8% F: 72.2%					
2.2 Fatu e ngaahi tokoni fakafaiako 'o fakafou 'i he 'initaneti.	Lahi 'o e ngaah lesoni 'oku tanaki ki he HeLP.	160	210	250	300	-	-
2.3 Fakahoko ma'u pē ha ngaahi tokoni fakafaiako taimi nounou pea mo ha faingamālie ako sikolasipi tautefito ki he ngaahi lēsoni 'oku fu'u fiema'u tokoni tautautefito ki he Fika, Komipiuta, Tekinikale, Tauhitohi	% 'o e kau faiako 'osi lēsisita pea ma'u faka'ilonga fakafaiako	86.2%	88%	92%	95%	SDG 4.c.1	Tēpile 2
	% 'o e faiako ako kolisi kuo fakataukei'i fakata'u.	-	50%	70%	90%	-	-
	Tokolahi e fanau ako ki he kau faiako	12	13	14	30 pe si'isi'i ange	TSDF 2.4.7	30 pe si'isi'i ange
	Tokolahi e Faiako Taukei ki he fanau ako (Kolisi).	14	15	16	<30	-	-
2.4 Fakangāue'i ha kau faiako taukei ki he ngaahi lakanga 'oku 'ataa/ 'i he ngaahi ako kolisi.	% i 'o e ngaahi lakanga faiako 'i he ako kolisi 'oku kei 'atā.	-	<10%	<8%	<5%	-	-
2.5 Fakalahi e ngaahi faingamālie ke ngāue'aki 'a e loki laipeli, loki fakakomipiuta pea mo e ngaahi loki Saienisi	% ēseti 'o e ngaahi ako 'oku 'i ai 'enau loki laipeli, loki komipiuta pea mo e loki Saienisi	-	70%	80%	90%	SDG 4.a.1	Tēpile 2

Ola 3. Ke fakaivia mo fakamalohi'i ange 'a e Ako Fakatekinikale mo e Ako Ngāue						SDG/TSDF	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me'afua	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
3.1 Ke fatu ha ngaahi naunau tokoni ki he ngaahi leseni ako ngāue hangē ko e Saienisi, Komipiuta, Tafakatata Fakatekinikale (Design Technology)	Peseti 'o e kau faiako kuo teu'i ki he Tekinikale (CITVS)	-	10%	20%	30%	-	-
3.2 Fakangāue'i pea mo tauhi ma'u 'a e kau faiako 'i he	ma'u 'a e kau faiako 'i he tafa'aki tekinikale 'i Ha'apai, 'Eua, Vava'u,	-	4	4	4	-	-

tafa'aki tekinikale 'i Ha'apai, 'Eua, Vava'u, Niua Toputapu pea mo Niua Fo'ou.	Niua Toputapu pea mo Niua Fo'ou. Tokolahi 'o e kau faiako Tekinikale na'e fakangāue'i pe kei tauhi ma'u he ngāue'anga						
3.3 Fakatokolahi e faingamālie 'a e fānau ako kolisi 'i he tafa'aki fakatekinikale kae tautefito ki he fānau fefine.	Pēseti 'o e fānau ako kuo lesisita 'i he tafa'aki tekinikale (CITVS).	408	450	475	500	-	-
	ēseti 'o e fānau ako kuo lesisita 'i he tafa'aki tekinikale (CITVS).	34%	40%	45%	50%	SDG 4.5.1	Tēpile 2
3.4 Fakalahi 'a e fānau ako 'oku lesisita ki he Ako Tu'uloa.	okolahi 'o e fānau ako lesisita ki he Ako Tu'uloa.	M: 13 F: 27 T: 40	60	80	100	-	-
3.5 Vakai'i mo muimui'i 'a e 'ola 'o e polokalama Ako Tu'uloa mei he fānau kuo na'u fakakakato 'a e polokalama/ ni.	Paaki 'a e ola 'o e polokalama Ako Tu'uloa.	No	No	Yes	-	-	-

Ola 4. Ke fakalalakaka'i 'a e tu'unga lelei 'a e tokotaha ako 'i he ako ki he tangata'i fonua fakamamani lahi pea mo e Ako ke tu'uloa.						SDG/TSDF	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me'afua	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
4.1 Ke ako'i 'a e kau faiako he taimi ni ke nau hoko ko e kau fakatupu melino 'i he ngaahi founa kehekehe hangē ko e hiva, sipoti, faiva, ako fakaivia teuteu ki ha ngaahi fatongia pea ke fakahu 'eni 'i he polokalama ako maheni 'a e ngaahi ako'anga.	% 'o e kau faiako 'oku teu'i ke nau hoko ko e kau fakatupu melino	-	60%	70%	80%	-	-
4.2 Fakahoko e ngaahi ako 'aonga ki he mo'ui pea mo e fale'i lelei ki he fānau ako.	% 'o e ngaahi ako'anga kolisi 'oku 'i ai 'enau tokotaha fale'i pea ke taki taha pē 'a e fānau tangata pea mo e fānau fefine.	-	60%	70%	80%	-	-
4.3 Ke fakahoko ha tokoni ma'ae kau faiako 'i he ngaahi ako'anga	% 'o e kau faiako kuo teuteu'i ke nau fakahoko 'a e fale'i ki he ola kovi 'o	-	50%	65%	90%	-	-

kolisi tu'o ua 'i he ta'u ki hono fale'i lelei 'a e fānau ako ki he ola kovi 'o e faito'o konatapu	e faito'o konatapu.						
4.4 Ke faka'ai'ai 'a e 'ataakai malu, hao mo e ma'a 'i he ngaahi 'apiako pea mo hono tō 'o e ngaahi 'akau fua, vesitapolo pea mo e tokanga ke tō 'o e 'akau fakalukufua.	% 'o e api'ako kolisi 'oku 'i ai e 'Ātakai 'o e ako 'e malu pea mo mo'ui lelei.	-	50%	60%	70%	-	-

Tēpile 41 Kau Ngāue 'o e Va'a ki he Ngaahi Ako Kolisi 'a e Pule'anga

Fa'ahinga	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
Kau Ngāue Tu'uma'u				
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	233	305	305	305
Kau Ngāue Makehe (M-S)	128	203	203	203
Fakakatoa Kau Ngāue Tu'uma'u	361	508	508	508
Kau Ngāue Lau'aho	2	14	14	14
Katoa 'a e kau Ngāue	363	522	522	522

Tēpile 42 Pa'anga Ngāue 'o e Va'a 'o e Ngaahi Ako Kolisi 'a e Pule'anga

Fa'ahinga	2022/23 Pa'anga Ngāue	2023/24 'Esitimeti	2024/25 Fakafuofua	2025/26 Fakafuofua
Total Recurrent	12,790,700	13,297,800	13,597,800	13,597,800
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	6,254,271	7,654,567	7,708,815	7,708,815
Kau Ngāue Makehe (M-S)	2,015,413	2,990,836	3,277,511	3,277,511
Fakakatoa Kau Ngāue Tu'uma'u	8,269,684	10,645,403	10,986,326	10,986,326
Kau Ngāue Lau'aho	30240	97,759	97,759	97,759
Katoa 'a e Pa'anga Fakamole 'a e Pule'anga ki he kau Ngāué	8,299,924	10,743,162	11,084,085	11,084,085

16.3.03 Va'a Tokangaekina Ma'u Ako, Ngaahi Me'a Fakafokifā pea mo e Hao mo e Malu 'a e Fanau 'i he 'Ātakai Ako (TESD)

16.3.03.1 Va'a Ma'u Ako mo Fakalelei Vā mo e Felotoi (TREU)

Kuo hiki 'a e Va'a 'o e Ngaahi Me'a Fakafokifā pea mo e Hao mo e Malu 'a e Fanau 'i he 'Ātakai Ako mei he Va'a 'o e Ngaahi Kolisi 'o tanaki ki he TESD he ta'uni, 2024.

Tēpile 43 Ngaahi Ola mo hono Me'afua ki he ngāue 'oku fakahoko he Va'a Tokangaekina Ma'u Ako, Ngaahi Me'a Fakafokifā pea mo e Hao mo e Malu 'a e Fanau 'i he 'Ātakai Ako (TESD)

Ola 1: Muimui'i e ma'uako 'a e fānau ako, kau faiako mo e hono muimui'i fānau ako 'oku nau nofo mei he ako						SDG/TSDF	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me'afua	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
1.1 Fakalelei'i 'a e foomu ki he tanaki fakamatala ke ma'u ai e tokolahi 'o e kau ma'uako 'a e fānau mo e kau faiakó	Fakalelei'i 'a e foomu fekau'aki mo e li'akí	'Ikai	'Io	'Io	'Io	-	-
1.2 Tānaki 'a e fakamatala fakafo'ituitui 'a e fānau ako mei he ngaahi ako kotoa, ke faka'ilonga'i 'a e fakamatala puipuitu'a 'o e fānau ako 'oku palopalema/ pea mo 'ikai ke lesisita, tatau pe ki he ako'anga pule'anga mo e 'ikai ke fakapule'anga.	% 'o e lipoti 'oku tanaki taimi totonu fekau'aki mo e li'aki ako 'a e fānau akó.	-	75%	85%	95%	-	-
1.3 Lipooti 'o e li'aki Ako 'a e Faiako	% 'o e lipoti 'oku tanaki he taimi totonu fekau'aki mo e li'aki Ako e Faiako	-	75%	85%	95%	-	-
1.4 Lipooti 'a e fānau mo e kau faiako 'oku liaki ako.	Lahi 'o e Lipoti	-	9	9	9	-	-
1.5 Fakahoko ha vakai'i 'o e ngaahi ma'uako 'i he ngaahi 'apiako.	% 'o e 'apiako 'oku vakai'i fakata'u	-	50%	60%	70%	-	-

Ola 2. Fakasi'isi'i 'a e li'aki ako, nofo 'i he kalasi tatau mo e nofo mei he ako 'a e fānau ako						SDG/TSDF	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me'afua	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
2.1 Faka'eke'eke mo fakatalanoa ki he fānau ako fa'a nofo he akó mo e 'ikai lava ha'anau sivi	Tu'unga tupu pe holo 'o e li'aki ako 'a e Fanau Akó	13%	10%	7%	5%	-	SDG 4.1.2 SDG 4.1.4
	% 'o e fānau ako 'oku tokonia	-	30%	60%	70%	-	SDG 4.1.2 SDG 4.1.4
2.2 Ako'i pe teu'i ha ngaahi kakai kenau tokoni fakafale'i 'i he ngaahi 'Apiakó	Tokolahi e kakai 'oku teu'i kenau fakahoko e tokoni fakafou he fale'í.	-	20	40	60	-	-
2.3 Tokonia mo fakamalohia 'a e fanau kenau hoko atu ki he polokalama Fakatekinikalé	Tokolahi e fanau 'oku nau foki atu ki he polokalama Fakatekinikalé.	-	30	40	50	-	-
2.4 Tokoni'i 'a e fānau ako mo e kau faiako palopalema.	Tokolahi 'o e fānau ako mo e kau faiako kuo tokoni'i	-	15 Fanau Ako 10 Faiako	40 Fanau Ako 20 Faiako	50 Fanau Ako 20 Faiako	-	-

Ola 3. Langa ha vā fengāue'aki 'i he ngaahi ako kae fakafou 'i he talatalanoá.						SDG/TSDF	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me'afua	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
3.1 Fakahoko ha ngaahi polokalama ke faka'ilo ange 'a e mahu'inga 'o e ako pea mo e nofo ma'uma'uluta.	Lahi 'o e ngaahi polokalama faka'ilo atu.	0	0	10	20	-	-
3.2 Kau atu ki he ngaahi fakataha fakamāhina 'a e kau Puleako ke fakahā ai 'a e mahu'inga 'o e ma'uako mo e nofo	Lahi 'o e kau atu ki he fakataha fakamahina 'a e kau Puleakó.	-	9	9	9	-	-

ma'uma'uluta							
3.3 Fakahoko ha ako ki he kau matāpule fekau'aki 'o e nofo vālelei.	Tokolahi 'o e kau matāpule na'e ako'i.	-	500	500	500	-	-
3.4 Fakahoko e ngāue fakamelino he Falaite kotoa pe 'i he ngaahi feitu'u 'i lotu Nuku'alofa.	Lahi 'o e polokalama ngāue fakamelino ne fakahokó.	-	30	40	40	-	-
3.5 Fakahoko e ngaahi 'apitanga fakalelei ke tokoni ki hono fakasi'isi'i 'o e nofo fekolo'aki.	Lahi 'o e polokalama 'apitanga fakalelei ne fakahokó.	-	1	2	2	-	-

Output 4. Fakalelei'i 'a e Tu'unga Malu 'o e 'Atakai 'o fai ki he Ngaahi Kouti Langa. Va'a Ako ki he Malu 'o e 'Atakai (SEE Unit)						SDG/TSDF	
Ngaahi Ngāue Fakalukufua	Me'afua	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
4.1 Fakalelei tu'unga mateuteu ki he ngaahi fakatamaki 'e hoko	Fakalelei'i e palani ngaue ki ha ngaahi fakatamaki 'e hoko	'Ikai	'Io	'Io	'Io	-	-
	% 'o e ngaahi ako 'oku malu 'i hono fakahoko 'a e Ngāue Malu'i, Sivi'i mo hono Palani 'a e Ngaahi Akó	-	50%	75%	80%	-	-
4.2 Fakamu'omu'a 'a hono tokangaekina ke fakalelei mo toe langa ke a'usia 'a e ngaahi tu'unga 'oku fie ma'u	% 'o e ngaahi loki ako 'oku fakalelei'i ke toe malu ange	-	60%	80%	90%	-	-
4.3 Fakahoko ha ngaahi ako ki	% 'o e ngaahi Ako na'e ako'i	-	60%	70%	80%	-	-

hono ako'i ke tauhi 'a e 'Atakai ke toe malu mo tolonga ange.							
---	--	--	--	--	--	--	--

Ola 5. Ko e fakalelei 'o e tali 'a e ngaahi Va'a 'o e Ako ki he Ngaahi Fakatamakí						SDG/TSDF	
Activity	KPIs	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
5.1 Fokotu'u pea mo fakalelei'i 'a e ngaahi fakamatala fakamuimuitaha ki he founa fakahoko ngāue pau he taimi fakatamaki fakaenatula ki he ngaahi akoanga.	% 'o e kau ngāue pea mo e ngaahi kupu fekau'aki 'oku nau ako ki he ngāue fakataha 'oka hoko ha fakatamaki fakaenatula.	-	70%	80%	90%	-	-
	Fakalelei'i 'a e ma'u'anga fakamatala ka hoko ha fakatamakí	-	'Io	'Io	'Io	-	-
5.2 Fengāue'aki mo e NEMO, ngaaahi ako'anga 'ikai fakapule'anga, ngaahi kautaha fakamamani lahi hangē koe UNICEF, Save the Children mo e ngaahi kupu fengāue'aki.	Lahi 'a e ngaahi fakataha 'a e Komiti Fakafeka'aki Fakafonua ki he 'Ātakai Ako 'oku Malú.	-	4	4	4	-	-
5.3 Ke ako'i mo fakahoko ma'u pē 'a e polokalama fetukutuku fakavavevave 'i he teemi kotoa pē (tu'o 4 'i he ta'u)	Lahi 'o e ngaahi polokalama fakafonua fakaangaanga ki he fetukutuku fakavavevavé.	-	4	4	4	-	-

Ola 6. Ke toe lelei ange 'a e ngaahi makatu'unga tefito ki he faitu'utu'uni mo e fa'u 'o e ngaahi tu'utu'uni ngāue kimu'a, lolotonga pea mo e hili 'a e ngaahi fakatamaki.						SDG/TSDf	
Ngaahi Ngaue Fakalukufua	Me'afua	2022/23 (Kamata)	2023/24	2024/25	2025/26	Faka'ilonga	Taumu'a
6.1 Ke fakalalakala e founa tānaki fakamatala mo e me'angāue ke fakahoko 'aki hono sivi'i mo fakamā'opo'opo 'a e ngaahi naunau hili e fakatamaki	Ngaahi me'angāue ki hono fakahoko'aki e ngāue 'oku fakalalakala kimu'a	'Ikai	'Io	'Io	'Io	-	-
6.2 Ako'i e kau puleako mo e kau faiako ki hono ngāue lelei'aki 'a e polokalama ONA, ki hono tānaki mai 'a e ngaahi fakamatala	Tokolahi 'o e kakai kuo teu'i ke nau ngāue'aki 'a e polokalama	-	50	100	150	-	-
6.3 Fakamālohia e tu'unga mateuteu 'o e ngaahi ako'anga, 'o ngāue'aki 'a e ngaahi savea ki he tu'unga malu	% 'o e ngaahi apiako 'oku nau ngaue'aki 'a e ngaahi me'angāue fekau'aki mo e feliuliuaki 'o e 'ea pea mo e lava ke matu'uaki e ngaahi fakatamaki fakaenatula.	-	50%	75%	80%	-	-

Tēpile 44 Kau Ngāue 'o e Va'a TESD

Fa'ahinga	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
Kau Ngāue Tu'uma'u				
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	11	9	9	9
Kau Ngāue Makehe (M-S)	1	1	1	1
Fakakatoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	12	10	10	10
Kau Ngāue Lau'aho	0	0	0	0
Katoa 'a e kau Ngāue	13	10	10	10

Tēpile 45 Pa'anga Ngāue 'o e Va'a TESD

Fa'ahinga	2022/23 Pa'anga Ngāue	2023/24 'Esitimeti	2024/25 Fakafuofua	2026/27 Fakafuofua
Fakakatoa 'a e Pa'anga 'a e Pule'anga (\$m)	548,800	577,300	359,000	359,000
Kau Taki Ngāue (Kulupu B)	0	0	0	0
Kau Ngāue Polofesinale (Kulupu C-L)	352,265	306,784	286,056	286,056
Kau Ngāue Makehe (M-S)	18,535	18,535	18,535	18,535
Fakakatoa 'o e Kau Ngāue Tu'uma'u	370,800	325,319	304,591	304,591
Kau Ngāue Lau'aho	0	0	0	0
Katoa 'a e Pa'anga Fakamole 'a e Pule'anga ki he kau Ngāue	370,800	325,319	304,591	304,591

